

Työelämäkokemuksen hyödyntäminen koulutuksessa

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA 16

TERO JANATUINEN (TOIM.)

Työelämäkokemuksen hyödyntäminen koulutuksessa

AMMATILLISEN OPETTAJANKOULUTUKSEN, PALVELULIIKETOIMINNAN JA
TERVEYDEN EDISTÄMISEN KOULUTUSOHJELMIEN RISTIINARVIOINTIRAPORTIT

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA -SARJA
Toimittaja • Risto Heikkinen

© 2010

Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu

TYÖELÄMÄKOKEMUKSEN HYÖDYNTÄMINEN KOULUTUKSESSA
Ammatillisen opettajankoulutuksen, palveluliiketoiminnan ja
terveyden edistämisen koulutusohjelmien ristiinarviointiraportit

Ulkoasu • Pekka Salminen
Taitto & paino • Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print • 2010

ISBN 978-951-830-181-6
ISSN 1795-3766

MYYNТИ JA JAKELU
Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto

VERKKOKAUPPA
www.tahtijulkaisut.net

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	9
ABSTRACT.....	13

AMMATILLISEN OPETTAJANKOULUTUKSEN RISTIINARVIOINTIRAPORTTI

1 AMMATILLISEN OPETTAJANKOULUTUKSEN RISTIINARVIOINTI	18
1.1 Tietoja koulutusohjelmasta.....	18
1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus.....	19
2 KOULUTUSOHJELMAN JA SEN OPETUKSEN SUUNNITTELU.....	21
2.1 Ammattikorkeakoulun linjaukset koulutusohjelman ja sen opetuksen suunnittelussa.....	21
2.2 Yksikön omat linjaukset koulutusohjelman ja sen opetuksen suunnittelussa.....	21
2.3 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla	22
2.4 Koulutusohjelman tavoitteiden päivittäminen tulevaisuuden työelämän vaatimuksia vastaaviksi.....	23
2.5 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen.....	24
2.6 Opetuksen tarjonta- ja toteutussuunnitelmien laadinta.....	25
2.7 Opintokokonaisuuksien ja opintojaksojen suunnittelu.....	26
3 KOULUTUSOHJELMAN OPETUKSEN TOTEUTUS	27
3.1 Opetuksen toteuttamista ohjaavat peruslinjaukset.....	27
3.2 Opiskelijan oppimisen tukeminen ja ohjaus.....	28
3.2.1 Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laadinta ja uraohjaus	28
3.2.2 Opetusharjoittelun ohjaus.....	28
3.2.3 Kehittämishankkeiden ohjaus	29
3.2.4 Opetus- ja opiskelumenetelmien valinta ja erilaisten oppimistyylien huomioiminen	29
3.2.5 Oppimista edistävien oppimisympäristöjen ja työelämäyhteyksien rakentaminen.....	30
3.3 Työelämäyhteyksien ja T&K-työn hyödyntäminen oppimisessa ja opetuksessa	31
3.4 Koulutusyksiköiden ja -ohjelmien välinen yhteistyö.....	32
3.5 Opettajien yhteistyö opetuksen toteuttamisessa.....	32
3.6 Opintojaksojen toteutuksen ajoitus	33

4 KOULUTUSOHJELMAN TULOKSET JA OPISKELIJOIDEN OPPIMINEN.....	34
4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen.....	34
4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin.....	34
4.3 Opintojaksojen toteutuksen onnistumisen arviointi.....	36
4.4 Opiskelijoiden oppimisen arviointi	36
4.5 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä	38
4.6 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä	38
5 KOULUTUSOHJELMAN TOTEUTTAMISTA TUKEVAT PALVELUT JA TUKITOIMET	40
6 VAHVUUDET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	43
6.1 Koulutusohjelman vahvuudet.....	43
6.2 Hyvät käytänteet	43
6.3 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi.....	44
6.4 Ehdotukset tukipalvelujen ja ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi	45
PALVELULIIKETOIMINNAN KOULUTUSOHJELMAN (YLEMPI AMK)	
RISTIINARVIOINTIRAPORTTI	
1 PALVELULIIKETOIMINNAN KOULUTUSOHJELMAN RISTIINARVIOINTI.....	48
1.1 Tietoja koulutusohjelmasta.....	48
1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus	49
2 KOULUTUSOHJELMAN SUUNNITTELU	51
2.1 Koulutuksen työelämävastaavuus ja osaamistarpeiden muutosten ennakointi.....	51
2.2 Ammattikorkeakoulun arvot ja linjaukset sekä yksikön omat toimintasuunnitelmat koulutusohjelman suunnittelussa.....	52
2.3 Koulutusohjelmaa ja sen toteutusta ohjaavat pedagogiset periaatteet	53
2.4 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla	55
2.5 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen.....	56
2.6 AMK-tutkinnon tuottama osaaminen koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtana	57

3 KOULUTUSOHJELMAN TOTEUTUS	58
3.1 Opiskelijan kokemustaustan, aiemmin hankitun osaamisen ja urasuunnitelmien huomioiminen koulutuksessa	58
3.2 Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen	59
3.3 Opinnäytetyön ohjaus.....	59
3.4 Verkkoympäristöjen hyödyntäminen opiskelussa	60
3.5 Oppimisen liittäminen osaksi opiskelijan omaa työtä ja työssä tapahtuvaa tutkimus- ja kehitystyötä	61
3.6 Koulutuksen toteutuksen kytkeytyminen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaan	62
3.7 Opiskelijoiden kansainvälisen osaamisen kehittymisen varmistaminen	63
3.8 Ammattikorkeakoulun tukipalvelut koulutuksen toteutuksen tukena.....	64
4 KOULUTUSOHJELMAN TULOKSET JA OPISKELIJOIDEN OPPIMINEN.....	65
4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen.....	65
4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin.....	65
4.3 Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointi.....	66
4.4 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä	67
4.5 Koulutusohjelma innovaatioiden tuottajana	67
4.6 Johtopäätökset koulutusohjelman tunnusluvuista.....	68
4.7 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä	69
5 VAHVUUDET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	70
5.1 Koulutusohjelman vahvuudet.....	70
5.2 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi	72
5.3 Ehdotukset ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi	73

TERVEYDEN EDISTÄMISEN (YLEMPI AMK) KOULUTUSOHJELMAN RISTIINARVIOINTIRAPORTTI

1 TERVEYDEN EDISTÄMISEN KOULUTUSOHJELMAN RISTIINARVIOINTI	76
1.1 Tietoja koulutusohjelmasta.....	76
1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus.....	77
2 KOULUTUSOHJELMAN SUUNNITTELU	79
2.1 Koulutuksen työelämävastaavuus ja osaamistarpeiden muutosten ennakointi.....	79
2.2 Koulutusohjelman profiili ja sen tuottama osaaminen	80

2.3 Ammattikorkeakoulun arvot ja linjaukset sekä yksikön omat toimintasuunnitelmat koulutusohjelman suunnittelussa.....	81
2.4 Koulutusohjelmaa ja sen toteutusta ohjaavat pedagogiset periaatteet	82
2.5 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla	83
2.6 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen.....	83
2.7 AMK-tutkinnon tuottama osaaminen koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtana	84
3 KOULUTUSOHJELMAN TOTEUTUS	86
3.1 Opiskelijan kokemustaan, aiemmin hankitun osaamisen ja urasuunnitelmien huomioiminen koulutuksessa	86
3.2 Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen	87
3.3 Opinnäytetyön ohjaus.....	88
3.4 Verkkoympäristöjen hyödyntäminen opiskelussa	89
3.5 Oppimisen liittäminen osaksi opiskelijan omaa työtä ja työssä tapahtuvaa tutkimus- ja kehitystyötä.....	89
3.6 Koulutuksen toteutuksen kytkeytyminen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaan	90
3.7 Opiskelijoiden kansainvälisen osaamisen kehittymisen varmistaminen	91
3.8 Ammattikorkeakoulun tukipalvelut koulutuksen toteutuksen tukena.....	92
4 KOULUTUSOHJELMAN TULOKSET JA OPISKELIJOIDEN OPPIMINEN.....	94
4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen.....	94
4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin.....	95
4.3 Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointi.....	96
4.4 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä	97
4.5 Koulutusohjelma innovaatioiden tuottajana	97
4.6 Johtopäätökset koulutusohjelman tunnusluvuista.....	98
4.7 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä	99
5 VAHVUUDET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	100
5.1 Koulutusohjelman vahvuudet.....	100
5.2 Koulutusohjelman hyvät käytänteet.....	101
5.3 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi.....	102
5.4 Ehdotukset ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi	103

Tiivistelmä

Janatuinen, Tero (toim.)

Työelämäkokemuksen hyödyntäminen koulutuksessa

Ammatillisen opettajankoulutuksen, palveluliiketoiminnan koulutusohjelman ja terveyden edistämisen koulutusohjelman ristiinarviointiraportit

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010, 106 s.

(Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportteja, 16)

ISSN: 1795-3766

ISBN: 978-951-830-181-6

Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) laadunvarmistusjärjestelmään kuuluu yhtenä tärkeänä osana koulutusohjelmien ristiinarviointi, jossa hyödynnetään eri alojen asiantuntemusta koulutuksen kehitystyössä. Jokaista arviointia varten kootaan monialainen arviointiryhmä, joka laatii myös julkaistavan raportin tekemästään arvioinnista. Näin ristiinarviointi on myös sisäinen yhteisöllinen oppimismenetelmä, jossa hyviä käytäntöjä ja kehittämismenettelyjä siirryy yhteiseen käyttöön.

Syksystä 2008 alkaen on tehty myös ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ristiinarviointeja. Tässä julkaisussa raportoidaan kaksi ylempien ammattikorkeakoulututkinnon ristiinarviointia sekä ammatillisen opettajankoulutuksen ristiinarviointi. Syksyllä 2008 arvioitiin palveluliiketoiminnan koulutusohjelma matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta ja keväällä 2009 terveyden edistämisen koulutusohjelma sosiaali- ja terveysalalta sekä ammatillinen opettajankoulutus. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen selkeä vahvuus on niiden läheinen yhteys työelämään. Tarve koulutusohjelmille on selkeästi lähtöisin työelämästä ja opiskelijat tuovat työelämäkokemuksensa mukaan koulutukseen. Ylempien AMK-tutkintojen haaste on tunnettuuden lisääminen ja aseman vakiinnuttaminen työelämässä. Myös ammatillisessa opettajankoulutuksessa korostuu työelämän kehittämistarpeiden yhdistäminen osaksi opintoja.

Ammatillisen opettajankoulutuksen henkilöstöllä on keskustelevalta toimintakulttuuri ja yhteinen näkemys tavoitteista. Henkilöstö osallistuu kehittämiseen laajamittaisesti ja myös opiskelijoiden palautetta kuunnellaan. Opettajankoulutuksen taustalla on alueelliselta kansainväliselle tasolle yltävä monipuolinen yhteistyöverkosto. Opettajat osallistuvat

aktiivisesti myös T&K-työhön. Opiskelijoiden opettajuuden yksilöllistä kehittymistä tuetaan monipuolisesti. Sitä tukee HOPS-prosessi, toimivat aiemmin hankitun osaamisen tunnistamis- ja tunnustamiskäytänteet, itse- ja vertaisarviointi, opiskelijoiden kokoama portfolio sekä sähköinen opiskelijan käsikirja. Osaamisen arvioinnin työkalut sekä sähköinen opiskelijan käsikirja ovatkin hyviä käytänteitä, joita voitaisiin soveltaa JAMKissa laajemmin.

Ammatillisella opettajankoulutuksella olisi mahdollisuus painopisteen suuntaamiseen enemmän työelämässä vaadittavan ohjaus- ja koulutusosaamisen kehittämiseen sekä kansainvälisen koulutuksen kehittämiseen ja tuotteistamiseen. Lisäksi opettajankoulutuksen tukea pedagogiseen kehittämiseen voisi hyödyntää JAMKissa nykyistä enemmän. Erityisesti konsultointiprosesseja pedagogisten käytäntöjen kehittämiseksi voitaisiin toteuttaa yksiköissä. Lisäksi opiskelijoiden ohjausta voitaisiin terävöittää siten, että opiskelijan oppimisprosessi on alusta alkaen tehokas. Työtä oppimisen esteiden vähentämiseksi ja tietoverkkojen tarkoituksenmukaiseksi soveltamiseksi tulee myös jatkaa ja opetusharjoittelun ohjaavien opettajien perehdyttämistä parantaa.

Palveluliiketoiminnan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johdettavassa koulutusohjelmassa opintojen yhdistäminen opiskelijan omaan työhön on onnistunut hyvin. Oppiminen pohjautuu pääosin työelämään kohdistuviin oppimistehtäviin ja koulutusohjelmassa on myös hyödynnetty monipuolisesti eri alojen asiantuntijoita. Lisäksi koulutusohjelmassa on vahva HOPS-kulttuuri ja koulutus on pystytty toteuttamaan yksilöllisillä ja joustavilla toteutustavoilla.

Koulutusohjelma vastaa opiskelijoiden tarpeisiin, mutta työelämä voisi osallistua systemaattisemminkin koulutuksen kehittämiseen. Myös opiskelijoiden ohjaus työpaikalla vaatii kehittämistä. Palveluliiketoiminnan toimintaympäristö on kansainvälinen, mutta näkemys kansainvälistymisestä ei ole koulutusohjelmassa täysin selkeä. Jatkuvan kehittämisen kannalta olisi lisäksi tärkeää, että koulutusohjelman parissa työskentelee riittävästi kehittämiseen omistautunutta henkilöstöä, sillä ydintiimi on ollut melko pieni. Koulutusohjelmassa on myös tarpeen kehittää oppimistehtäviä ja HOPSia koskevaa palautteenantoa välittömämpään suuntaan, koska molemmilla on keskeinen rooli koulutuksen toteutuksessa. Muita kehittämiskohteita ovat lähijaksojen toteutuksen ja sisällön tehostaminen.

Terveysten edistämisen koulutusohjelmaa voidaan pitää kokonaisuudessaan vahvana ja jatkuvasti kehittyvänä. Koulutusohjelma on muuntautumiskykyinen ja se on toiminut työelämän tarpeita ennakoiden, mikä

näkyä esimerkiksi siinä, että suuntautumisvaihtoehtoja on vaihdettu tarvittaessa. Koulutusohjelma on toiminut myös uusien koulutusohjelmien ”hautomona”. Koulutusohjelman toisena selvänä vahvuutena erottuu asiantunteva ja aktiivinen henkilöstö, mistä myös opiskelijat antavat kiitosta. Opintojaksoja räätälöidään opiskelijoiden toiveiden ja kompetenssikartoitusten pohjalta ja lisäksi opiskelijat ohjaavat ja opettavat myös toisiaan. Koulutusohjelmassa korostuukin asiantuntijuuden jakaminen, ja opiskelija oppii näkemään toimintansa osana laajempaa kokonaisuutta. Koulutusohjelmassa viedään yhteisesti sovitut periaatteet osaksi käytäntöä. Kokonaisuutena pedagogisia periaatteita voidaan pitää selkeinä. Osaamistarpeiden ennakoinnissa pyritään olemaan työelämää edellä, ja koulutusohjelma on onnistunut tuottamaan työelämälle uutta osaamista.

Terveyden edistämisen koulutusohjelman toiminnasta on löydettävissä myös useampia hyviä käytänteitä. Opetuksen sisältöjä on räätälöity SWOT-analyysin avulla tehtyjen opiskelijoiden kompetenssikartoitusten pohjalta. Käytäntö toimii hyvin erityisesti pienryhmien kanssa. Opiskelijoiden osaamista on tuotu esille julkaisutoiminnan avulla, josta esimerkkinä ovat alan konferensseihin tehdyt abstraktit ja posterit. Kolmantena käytänteenä voidaan mainita aikuisopiskelijoiden kansainvälistymistä edistävät lyhyet kansainväliset intensiivikurssit.

Terveyden edistämisen koulutusohjelman tulisi edelleen vahvistaa kansainvälisyyden integroimista osaksi opintoja. Aikuisopiskelijoiden on usein vaikea lähteä vaihtoon, mutta kansainvälisyyttä voidaan lisätä esimerkiksi käyttämällä enemmän vierailevia opettajia. Toinen kehittämiskohde on opintojen valinnaisuuden kehittäminen, sillä aikuisopiskelijoilla on keskenään hyvin erilaista osaamista ja tavoitteita. Tässä voitaisiin hyödyntää nykyistä laajempaa yhteistyötä sekä tehokkaampaa tiedottamista valinnanmahdollisuuksista. Opiskelijoiden osaamista ja työkokemusta voitaisiin hyödyntää aktiivisemmin T&K-toiminnassa. Yhdeksi kehittämiskohteeksi nostettiin yrittäjyyden roolin lisääminen koulutusohjelmassa. Esimerkiksi yksityisen sektorin roolia yhteistyössä voitaisiin lisätä. Lisäksi koulutusohjelman toivotaan selkiyttävän opettajien keskinäistä vastuunjakoa ja yhtenäistävän käytäntöjään mm. ohjauksen, arvioinnin ja palautteenkäsittelyn osalta.

Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tunnettavuuden lisääminen on keskeinen esiin nostettu *ehdotus tukipalvelujen ja ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi*. Työelämässä ei vielä riittävästi tunneta tutkinnon tuottamaa osaamista ja sitä, että tutkinto vastaa tasoltaan yliopistossa suoritettua maisterin tutkintoa. Markkinoinnin vahvistaminen

tukisi myös ammatillisen opettajankoulutuksen profiilin kirkastamista. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen haaste on koulutuksen suhde ammattikorkeakoulun T&K-toimintaan. Opiskelijoiden osaamista ja esimerkiksi opinnäytetöitä voitaisiin hyödyntää enemmän T&K-toiminnassa. Yhteyden löytyminen edistäisi myös maisteritasoisen koulutuksen laadun varmistamista. Myös ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kansainvälistymisen tavoitteet ja toimintamuodot on tarpeen selkeyttää.

Ammatillinen opettajankorkeakoulu hyötyisi tiiviimmästä yhteistyöstä JAMKin opiskelijapalveluiden kanssa erityisesti opiskelijavalintaprosessissa. Ammatillisen opettajakorkeakoulun kilpailukyvyllä on tärkeää, että virtuaalisten sovellusten kokeilu ja käyttö ammattikorkeakoulun järjestelmissä olisi nopeammin ja joustavammin mahdollista. Aikaa ideasta toteutukseen tulee lyhentää merkittävästi. Tämä hyödyttäisi koko Jyväskylän ammattikorkeakoulun virtuaalipedagogiikan kehittämistä.

Asiasanat: ammatillinen opettajankoulutus, ammattikorkeakoulut, kehittävä arviointi, laadunvarmistus, koulutusohjelma, koulutusohjelman ristiinarviointi, palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, terveyden edistämisen koulutusohjelma, ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Abstract

Janatuinen, Tero (toim.)

Making use of working-life experience in education

Cross-evaluation reports covering vocational teacher education and the degree programmes in hospitality management and health promotion.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, 2010, 106 s.

(Reports from JAMK University of Applied Sciences, 16)

ISSN: 1795-3766

ISBN: 978-951-830-181-6

Cross evaluation of degree programmes is an important part of the quality assurance system of JAMK University of Applied Sciences. In cross evaluation, the expertise available in different fields of study is utilised in the development of education. A multi-disciplinary evaluation group is set up for each evaluation and the group prepares a report on its work, which will also be published. Thus, cross evaluation is also a community-internal learning method allowing good practices and development initiatives to be adopted for joint use.

Since autumn 2008, cross evaluations covering Master's degrees have also been produced. This publication covers two cross evaluations of Master's degrees and a cross evaluation of vocational teacher education. An evaluation of the degree programme in hospitality management was carried out in autumn 2008, followed by the evaluation of the degree programme in health promotion and vocational teacher education in spring 2009. The master's degree programmes offered by universities of applied sciences greatly benefit from close links with working life. The degree programmes are based on the needs of working life and students are able to make use of their working-life experience in their studies. There are two challenges concerning the Master's degree programmes offered by universities of applied sciences: making them better known and better established in working life. In teacher education it is also important to integrate the studies to the development needs of working life.

The staff members in vocational teacher education are able to discuss different issues as part of their work and agree on the objectives of their sector. The personnel are extensively involved in the development work

and also listen to the feedback submitted by the students. Teacher education benefits from a broadly based cooperation network, which extends from regional to international level. Teachers are also actively involved in R & D work. Each student is extensively supported in his/her studies. This is supported by the HOPS (personal study plan) process, workable practices allowing the identification and recognition of the skills already acquired, self-assessments and peer reviews, portfolios prepared by the students and an electronic student manual. The skills-assessment tools and the electronic student manual are good practices that could also be applied more widely in JAMK.

Vocational teacher education could refocus its priorities towards the development of steering and training skills needed in working life and the development and productivization of international training. JAMK could also make more use of the support provided by teacher education for pedagogical development. Individual units could particularly carry out consulting processes aimed at improving pedagogical practices. Student counselling could also be more focused so that the learning process can be made effective from the outset. The efforts aimed at lowering obstacles to learning and at ensuring the appropriate use of information networks must also continue, while at the same time the teachers supervising teaching practice must be made more familiar with their work.

In *the degree programme leading to the Master's degree in hospitality management*, the efforts to combine studies with the students' own work have been successful. Learning is mainly based on learning tasks involving working life and the degree programme has also made extensive use of experts of different fields. The degree programme is also characterised by a strong HOPS culture and JAMK has been able to provide training flexibly and in accordance with the individual students' needs.

Even though the degree programme aims to meet the students' needs, partners in working life could be more systematically involved in its development. There is also room for improvement in the supervision of students at workplaces. Even though hospitality management has an international operating environment, the degree programme needs a clearer idea of internationalization. From the viewpoint of continuous improvement it is also important that a sufficient number of staff specialised in development are involved in the degree programme. After all, the core team is fairly small. Learning tasks and HOPS-related feedback must also be made more direct as part of the degree programme, as both play a central role in the implementation of the education. Other areas for

development include the making of the implementation and content of contact teaching periods more effective.

In overall terms, *the degree programme in health promotion* can be considered strong and dynamic. The degree programme is flexible and has also been able to anticipate the needs of the working life. This is, for example, evident in the fact that lines of studies have been replaced with new ones, as required. The degree programme has also acted as an ‘incubator’ for new degree programmes. The second obvious strength of the degree programme is a skilled and active staff, which is also appreciated by the students. Courses are tailored in accordance with the wishes of the students and competence surveys carried out among them. Students also guide and teach each other. In fact, sharing of expertise plays a central role in the degree programme and the students learn to view their activities as part of a wider entity. Jointly agreed principles are put into practice as part of the degree programme. In overall terms, the pedagogical principles applied can be considered clear. When anticipating skills needs, the aim is to remain ahead of working life and, in fact, the degree programme has been able to provide working life with new expertise.

A large number of good practices can also be found in the degree programme in health promotion. Teaching contents have been tailored using student competence surveys based on SWOT analyses. The practice has proved particularly successful with small groups. The skills possessed by the students have made known through publications, examples of which include abstracts and posters made for conferences discussing issues covering the sector. The third practice involves the short international intensive courses promoting the internationalization of adult students.

The degree programme in health promotion should further strengthen the process of making the studies more internationally oriented. As it is often difficult for adult students to go abroad as part of exchange programmes, the international content of the studies can be strengthened by for example making more use of visiting teachers. Another area for development is providing students with more choice. After all, the skills and aims of individual adult students are very different. In this field, use could be made of more extensive cooperation, while at the same time information about the options available could be provided in a more effective manner. More active use of the skills and work experience possessed by the students could be made in R & D activities. Providing entrepreneurship with a more important role in the degree programme was put forward as one area for development. For example, the private

sector could be given a more prominent role in the cooperation. It is also hoped that the degree programme will clarify the division of responsibility between teachers and lead to more unified practices in such areas as supervision, assessment and the processing of feedback.

Making the Master's degrees offered by JAMK better known is *a central proposal in the development of support services and the activities of JAMK*. Actors in working life are not yet sufficiently aware of the expertise possessed by the degree holders or of the fact the degree is on a par with a Master's degree taken at a university. The strengthening of marketing would also help to give vocational teacher education a higher profile. The main challenge in the Master's degrees offered by universities of applied sciences is the relationship between the education and the R & D activities carried out at the universities of applied sciences. More use of the skills and final projects of the students could be made in R & D activities. Establishing the link would also be of help in the quality assurance of Master's degree education. There is also a need to clarify the aims and procedures concerning the internationalization of Master's degrees taken at universities of applied sciences.

The Teacher Education College would benefit from closer cooperation with JAMK's Student Services, particularly in the student selection process. For the competitiveness of the Teacher Education College, it is important that virtual applications can be tested and put into use more quickly and flexibly in JAMK's systems. The time span between the idea and the implementation should be significantly reduced. This would be beneficial to JAMK in its efforts to develop virtual pedagogy.

Keywords: vocational teacher education, universities of applied sciences, development-oriented evaluation, quality assurance, degree programme, cross evaluation of a degree programme, degree programme in hospitality management, degree programme in health promotion, Master's degree in a university of applied sciences

Ammatillisen opettajankoulutuksen ristiinarviointiraportti

HILKKA PARTANEN
TERO JANATUINEN
ELINA KIRJALAINEN
EIJA-MARI HEIKKILÄ
JOUNI JURVELIN
MERI LAMPINEN
ENNI MERTANEN
ANTTI SEPPÄNEN

1 Ammatillisen opettajankoulutuksen ristiinarviointi

1.1 Tietoja koulutusohjelmasta

Ammatillisen opettajankoulutuksen toiminnan perusteet ovat ammattikorkeakoululaissa sekä ammatillista opettajankoulutusta koskevassa laissa ja asetuksessa. Laissa ammatillisella opettajankoulutuksella tarkoitetaan ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opettajiksi aikoville tarpeellista opettajankoulutusta. Koulutustehtävän ohella ammatillisen opettajakorkeakoulun tehtävänä on ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaisesti harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Tämän lisäksi ammatillinen opettajakorkeakoulu järjestää opettajien jatko- ja täydennyskoulutusta ja palvelee valtakunnallisesti ammattikorkeakouluja ja ammatillisia oppilaitoksia ja muita organisaatioita niiden pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

Nykyisen visionsa mukaisesti ammatillinen opettajakorkeakoulu (AOKK) on kansainvälisesti tunnustettu ammattipedagogisten innovaatioiden tuottaja, tutkija ja kehittäjä sekä laajasti verkostoitunut luovan toimialan ja kulttuuriyrittäjyyden kehittämisen edelläkävijä. Opettajankoulutus (60 op) on yksi ammatillisen opettajakorkeakoulun opettajankoulutusohjelmista ammatillisen erityisopettajankoulutuksen (60 op) ja opinto-ohjaajankoulutuksen (60 op) rinnalla. Opettajakorkeakoulun musiikin koulutusohjelmassa koulutetaan musiikkipedagogeja. Opettajankoulutus antaa pedagogisen kelpoisuuden sellaisten oppilaitosten opettajan tehtäviin, joiden kelpoisuusvaatimuksissa on mainittu 60 opintopisteen pedagogisten opintojen suorittaminen.

Suomenkielistä ammatillisista opettajankoulutusta annetaan Jyväskylän lisäksi Haaga-Helia ammattikorkeakoulun, Hämeen ammattikorkeakoulun, Oulun seudun ammattikorkeakoulun ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhteydessä toimivissa ammatillisissa opettajakorkeakouluissa. Vuonna 2009 ammatillisten opettajakorkeakoulujen ammatillisen opettajankoulutuksen yhteinen aloituspaikkamäärä on 1475, joista 315 aloituspaikkaa on Jyväskylässä. Opetushenkilöstön lukumäärä koulutusohjelmassa on 26, ja kaikki opettajat ovat päätoimisia.

1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus

Ammatillisen opettajankoulutuksen ristiinarviointiryhmä perustettiin rehtorin päätöksellä. Ryhmän jäsenten valintaperusteena oli monialainen ammattikorkeakouluopetuksen tuntemus, arviointikokemus sekä kiinnostus tehtävään. Ryhmän puheenjohtajana toimi koulutuspäällikkö Hilikka Partanen ja jäsenenä suunnittelija Eija-Mari Heikkilä, lehtori Jouni Jurvelin, yliopettaja Enni Mertanen, kirjastonjohtaja Antti Seppänen sekä opiskelijakunnan edustaja Meri Lampinen. Sihteerinä toimi projektiassistentti Elina Kirjalainen. Lisäksi arviointiryhmään osallistui lautupäällikkö Tero Janatuinen.

Arviointiryhmä antoi koulutusohjelmalle ohjeet ristiinarvioinnin toteutukseen 3.3.2009. Koulutusohjelman itsearviointiraportti valmistui 3.4.2009. Sen liitteenä toimitettiin koulutusohjelman toimintaa kuvaavat tunnusluvut sekä kooste opiskelijoiden koulutusta ja tukipalveluita koskevasta lähtöpalautteesta. Lisäksi materiaalina oli sähköinen opiskelijoiden käsikirja.

Ammatillisen opettajankoulutuksen itsearviointiraportin valmistelua varten koottiin valmisteluryhmä, jossa oli henkilöitä opettajakorkeakoulun johdosta, opettajista ja tukipalveluista. Opiskelijoilta kerättiin tammikuun alussa koulutusta ja sen kehittämistä koskeva palaute sähköisesti (Digium-ohjelmisto), jota myös raportin laatimisessa on hyödynnetty. Myös opiskelijoilta opintojen päätteeksi kerättävää lähtöpalautetta käytettiin arviointimateriaalina.

Arviointiryhmä vieraili koulutusohjelmassa 11.5.2009. Päivän aikana haastateltiin koulutusohjelman opiskelijoita, henkilöstöä ja johtoa. Ensin haastateltiin opiskelijat, joista haastatteluun osallistuivat Maija Haaranen, Maria Kahilampi, Marja-Sisko Kaskinen, Pauliina Takala ja Sirpa Turpeinen. Henkilöstöstä haastateltiin toimistovastaava Jaana Ahlqvist, opintojen ohjaaja Päivi Kauppila, opintosihteeriksi Sirpa Mölsä, yliopettaja Irmeli Maunonen-Eskelinen, lehtori Hannele Torvinen sekä yliopettaja Kirsti Vänskä. Viimeisenä haastateltiin johto: tutkimus- ja kehityspäällikkö Leena Kaikkonen, opettajankoulutuspäällikkö Harri Keurulainen, opettajankoulutuspäällikkö Jukka Lerkkanen, täydennyskoulutuspäällikkö Maarit Miettinen sekä johtaja Ulla Mutka. Vierailun päätteeksi koulutusohjelmalle annettiin pikapalaute arvioinnin tuloksista.

Arviointiryhmän laatima raportti oli koulutusohjelmassa kommentoitavana asiavirheiden osalta 2.6.–12.6.2009. Arvioinnin palautekokous arviointiryhmän ja koulutusohjelman edustajien kesken pidettiin 8.6.2009.

Koulutusohjelma valitsee arvioinnin pohjalta omat kehittämiskohteet ja laatii niistä kehittämissuunnitelman. Arvioinnin seurantakokous pidetään syksyllä 2010.

2. Koulutusohjelman ja sen opetuksen suunnittelu

2.1 Ammattikorkeakoulun linjaukset koulutusohjelman ja sen opetuksen suunnittelussa

Itsearviointiraportin mukaan ammattikorkeakoulun yhteisesti sovitut linjaukset kanavoituvat koulutusohjelmien toiminnaksi ensisijaisesti tavoite- ja tulossopimuksen kautta. Sopimus valmistellaan vuosittain Jyväskylän ammattikorkeakoulun linjauksiin pohjautuen ja sen soveltamista seurataan muun muassa henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa ja työaikasuunnitelmien laadinnan yhteydessä käytävissä ryhmäkohtaisissa kehityskeskusteluissa. Itsearviointiraportin mukaan myös kansainvälistymisstrategia ja tutkimus- ja kehittämisstrategia ovat läsnä opettajakoulutuksessa, mutta tarkemmin niiden merkitystä ei arviointiprosessin aikana käsitelty.

Itsearviointiraportissa mainitaan, että opettajakorkeakoulun pedagogiseen toimintasuunnitelmaan on kirjattu Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagogisen strategian mukaiset pedagogisen toiminnan kehittämisperiaatteet, joiden mukaisesti opettajankoulutusta kehitetään.

2.2 Yksikön omat linjaukset koulutusohjelman ja sen opetuksen suunnittelussa

Itsearviointiraportin mukaan vilkas kansallinen ja kansainvälinen tutkimus- ja kehittämistoiminta (T&K) sekä täydennyskoulutus- ja palvelutoiminta ovat paitsi opettajankoulutuksen kehittämisen välineitä, myös pedagogisten opintojen sisällöllisen kehittämisen katalysaattoreita. Niiden avulla yhteys asiakkaisiin (koulutuksen järjestäjiin) ja heidän koulutuksellisiin tarpeisiinsa säilyy jatkuvasti elävänä.

Haastattelussa johto kertoi, että ammatillisen opettajakorkeakoulun toiminnan peruselementit ovat opetus, T&K ja täydennyskoulutus, jotka kaikki vaikuttavat toisiinsa. Opettajat osallistuvat kahteen tai jopa kaikkiin kolmeen näistä toiminnoista, ja siten pystyvät hyödyntämään oppimaansa joustavasti eri toiminnoissa. Toiminnan painopisteiksi on valittu kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus, verkkopedagogiikka, työelämäyhteistyö ja yrittäjäyys, verkostoituva oppimisympäristö sekä

oppimisen ja ohjauksen henkilökohtaistaminen. Nämä ovat yhteisöllisiä osaamisen alueita, jotka vastaavat johdon mukaan hyvin niitä painopisteitä, joita oppilaitoksissa kehitetään.

Itsearviointiraportissa mainitaan, että ammatillisen opettajakorkeakoulun oman pedagogisen toimintasuunnitelman mukaan ammatillisen opettajankoulutuksen vaikuttavuuden edistäminen perustuu

- toimialakohtaisen ja alueellisen innovaatiotoiminnan edellytysten vahvistamiseen
- toimintaympäristöjä kehittävään koulutuskumppanuuteen
- elinikäisen oppimisen tukemiseen
- toiminnan jatkuvaan arviointiin.

Oppimisympäristöjen ja opetuksen kehittäminen perustuu

- autenttisiin ja eri osaamisalueita kokoaviin oppimisympäristöihin
- teorian ja käytännön vuorovaikutukseen
- henkilökohtaisiin oppimispolkuihin.

Opettajankoulutuksessa korkeaan laatutasoon pyritään: 1) perustamalla koulutuksen suunnittelu ja toteutus ennakoivaan käsitykseen koulutuksen tavoitteena olevasta osaamisesta ja viimeisimpään käytettävissä olevaan tietoon tiedosta, oppimisesta ja oppivasta ihmisestä, 2) tekemällä monipuolista yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa ja 3) keräämällä systemaattisesti tietoa koulutusprosessista ja sen tuloksista arviointi- ja palautejärjestelmän avulla.

Arviointiryhmä toteaa, että ammatillisessa opettajankoulutuksessa on selkeät linjaukset, joista koko koulutusohjelmalla on yhteinen näkemys. Linjaukset perustuvat ammattikorkeakoulun yhteisiin linjauksiin.

2.3 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla

Ammatillista opettajankoulutusta toteutetaan suomenkielisenä, kansainvälisenä ja näyttömuotoisena mallina. Arviointivierailulla selvisi, että kansainvälisen koulutusohjelman tavoitteet ovat samat kuin suomenkielisen, mutta toteutuksessa on pieniä eroja. Seminaari-istuntoja on alkuvaiheessa enemmän ja asioiden käsittelyjärjestys on hieman erilainen. Kansainvälinen ryhmä on toiminut jo vuodesta 1994, ja se oli pitkään Suomen ainoa

alallaan. Noin kolmasosa ohjelmaan osallistuvista on maahanmuuttajia ja kaksi kolmasosaa suomalaisia, jotka haluavat suorittaa opettajankoulutuksensa englanniksi kansainvälisessä ryhmässä.

Arviointivierailulla keskusteltiin myös opettajankoulutukseen liittyvistä kansainvälisistä suosituksista. Euroopan Unioni on antanut lausuman, joka on otettu huomioon opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaa tehtäessä. Muutoin kansainvälisiä laatustandardeja tms. ei ole. Suomessa ollaan alalla muuta maailmaa edellä. Lähinnä samankaltainen järjestelmä on muissa Pohjoismaissa ja Pohjois-Euroopassa (mm. Saksa ja Alankomaat).

2.4 Koulutusohjelman tavoitteiden päivittäminen tulevaisuuden työelämän vaatimuksia vastaaviksi

Itsearviointiraportin mukaan ammatillisen opettajakorkeakoulun pedagogisten opintojen suunnittelu perustuu jatkuvaan ja aktiiviseen osallistumiseen ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen toimintaympäristön muutosta koskevaan keskusteluun. Koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen ajanmukaisuudesta huolehditaan pitämällä aktiivisesti yllä keskustelua opettajan työtä ja opettajuutta eri näkökulmista tarkastelevien tahojen kanssa.

Arviointivierailuilla vahvistui käsitys siitä, että ammatillisen opettajakorkeakoulun verkostot ovat laajat ja niitä hyödynnetään monipuolisesti. Sidosryhmiä ovat mm. opetusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus, Jyväskylän yliopisto ja erityisesti sen koulutuksen tutkimuslaitos, eri koulutuksen toteuttajat, lääninhallitus, Keski-Suomen liitto ja muut ammatilliset opettajakorkeakoulut. Erityisesti T&K-hankkeet hyötyvät verkostoista ja kasvattavat niitä. Lisäksi opettaja- ja täydennyskoulutusopiskelijat tuovat mukanaan omat työelämäverkostonsa.

Erytynen rooli koulutusohjelman työelämävastaavuuden kehittäjänä on opettajankoulutusneuvostolla, johon kuuluu koulutuksen tutkijoita ja työelämän edustajia. Lisäksi osia opetussuunnitelmasta käytetään kommenttikierroksilla säännöllisesti eri alojen ammattilaisilla.

Jotkut opiskelijapalautetta antaneet opiskelijat ovat sitä mieltä, että teorian pitäisi koulutuksessa yhdistyä paremmin käytäntöön, jotta koulutuksen tavoitteet vastaisivat paremmin opettajan työn vaatimuksia. Arviointivierailulla opiskelijat sitä vastoin totesivat teorian ja käytännön kohtaavan koulutuksessa hyvin.

2.5 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen

Itsearviointiraportin mukaan ammatillisen opettajakorkeakoulun opetussuunnitelmaa ja opettajankoulutuksen toteutussuunnitelmaa kehitetään pedagogisesta kehittämisestä vastaavan opettajankoulutuspäällikön johdolla tiimityönä (OPS-tiimi), jossa on mukana kouluttajia ja tukihenkilöstöä. Esimerkiksi lukuvuonna 2008–2009 tähän toimintaan on resursoitu kahdeksalle kouluttajalle noin 300 työtuntia. Lisäksi työskentelyyn osallistuvat tarvittaessa markkinointivastaava, uusmediasuunnittelija, opintojen ohjaaja ja opintosihteri. Tiimin kokoonpano vaihtelee hieman vuosittain.

Opetussuunnitelmaa kehitetään vuosittain myös yhteistyökumppaneilta ja opiskelijoilta saadun palautteen perusteella. Yhteistyökumppaneilta (ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulu, muut työelämän yhteistyökumppanit) kerätään vuosittain palautetta koskien opetussuunnitelman eri osia. Esimerkiksi syksyllä 2008 lähetettiin kymmenelle ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen edustajalle kommentoitavaksi opetussuunnitelman perusteiden osa, jossa käsitellään ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen muutossuuntia. Tärkeä kommentaattori opetussuunnitelman kehittämisessä on myös opettajankoulutusneuvosto, jossa on koulutuksen järjestäjien ja koulutusta koskevan tutkimuksen (Jyväskylän yliopisto / Koulutuksen tutkimuslaitos) edustajia sekä paikallisen työelämän edustajia.

Opiskelijoilta kerätään palautetta kahdessa vaiheessa. Syyslukukauden päätyttyä kerätään sähköisen kyselyohjelmiston avulla palaute opintojen alkuvaiheista (mukaan lukien opiskelijan käsikirjaan liittyvä palaute). Lähtöpalautteessa kerätään opiskelijahallintojärjestelmän kautta koko koulutus-/opiskeluprosessia koskeva laajempi palaute. Opiskelijoilla on mahdollisuus päättää opintonsa milloin tahansa lukuvuoden aikana, joten lähtöpalautte päivittyy jatkuvasti. Molempien palautteiden tulosten perusteella OPS-tiimi tekee johtopäätöksiä tulevan vuoden koulutuksen suunnittelun suhteen. Kehittäminen perustuu myös koko yhteisön palauteamuihin, joissa tarkastellaan kulloisenkin vuoden koulutus- ja opiskeluprosessin etenemistä ja tehdään johtopäätöksiä tulevan vuoden toiminnan kehittämisestä. Palauteamuihin kanavoituu myös eri opiskelijaryhmien palaute heidän kouluttajiensa kautta.

OPS-tiimi kirjoittaa kevätlukukauden aikana mahdolliset muutokset opetussuunnitelman perusteisiin ja laatii tulevan lukuvuoden toteutussuunnitelman. Opetussuunnitelman hyväksyy opettajankoulutusneuvoston valmistelun jälkeen ammattikorkeakoulun hallitus.

2.6 Opetuksen tarjonta- ja toteutussuunnitelmien laadinta

Itsearviointiraportissa todetaan, että toteutussuunnitelmaa käsitellään luonnosvaiheessa koko henkilöstön kesken ja siihen tehdään mahdolliset yhdessä sovitut korjaukset. Lopuksi toteutussuunnitelma viimeistellään opiskelijan käsikirjaksi, joka julkaistaan verkkojulkaisuna opettajakorkeakoulun verkkosivuilla. Se on siten tulevien opiskelijoiden käytössä hyvissä ajoin ennen opintojen alkamista.

Ammatillinen opettajankoulutus Jyväskylässä on organisoitu alueellisiin ryhmiin perustuvaksi toiminnaksi. Vuodesta 2003 lähtien alueelliset ryhmät ovat toimineet Keski-Suomen ohella Pohjois-Savon, Etelä-Savon, Kainuun, Pohjois-Karjalan ja Etelä-Pohjanmaan alueilla. Lukuvuonna 2009–2010 toiminta laajenee myös Keski-Pohjanmaalle. Opettajankoulutusryhmien kokoamisen toinen periaate alueellisuuden ohella on monialaisuus. Opiskelijat ilmoittautuvat valintaprosessin yhteydessä johonkin alueryhmään. Tarjolla on myös kansainvälinen, englanninkielinen koulutusmalli ja näyttömuotoinen koulutusmalli. Kumpaankin näihin ilmoittautuu vuosittain 20–30 opiskelijaa (noin 15 % opiskelijoista). Sekä kansainvälinen että näyttömuotoinen malli ovat vakiinnuttaneet paikkansa koulutustarjonnassa. Niiden kehittämisen avulla pyritään vastaamaan koulutuksen kansainvälistymisen haasteisiin ja pätevyitysmispolkujen joustavoittamisen vaatimuksiin.

Johto kertoi haastattelussa, että opintojaksojen ajoitus on perustunut aiemmin siihen, että ensin opiskelijat lähtevät tarkastelemaan toimintaympäristöä, jonka kontekstiin yritetään sijoittaa oppilaitoksessa tapahtuva opetustyö. Kansainvälisessä ryhmässä logiikka on ollut toisinpäin, sillä siellä lähdetään oppimisessa yksittäisestä kohti yleistä. Tämä johtuu siitä, että erilaisten taustojensa vuoksi opiskelijoilla ei ole yhteistä tekijää ja toimintaympäristöä, mistä lähteä liikkeelle. Syksystä 2008 alkaen koko opettajankoulutuksen lähtökohdaksi on otettu tarkastelu yksittäisestä kohti yleistä. Tarkastelu etenee oman oppimishistorian ja -kokemusten tarkastelusta kohti oppimisen teorioita ja ilmiöitä.

Arviointiryhmän mielestä opetuksen toteutussuunnitelman julkaiseminen Internetissä opiskelijan käsikirjana on hyvä käytäntö, joka edustaa avointa toimintakulttuuria koulutuksen järjestäjän taholta ja auttaa opiskelijoita orientoitumaan hyvissä ajoin tuleviin opintoihin.

2.7 Opintokokonaisuuksien ja opintojaksojen suunnittelu

Itsearviointiraportin mukaan opettajankoulutuksen opetussuunnitelman perusteet ja opintojen rakenne on opintokokonaisuuksien tasolla yhdenmukainen jatkokoulutusten (opinto-ohjaajankoulutus, erityisopettajakoulutus) suunnitelmien kanssa. Koulutusohjelma on jäsennetty neljäksi opintokokonaisuudeksi: oppimisen ohjaaminen, toimintaympäristöjen kehittäminen, yhteistyö ja vuorovaikutus sekä jatkuva oppiminen. Nämä jäsentyvät edelleen kymmeneen opintojaksoon ja niissä määriteltäisiin osaamistavoitteisiin.

Palautetta kerätään opiskelijoilta ja sitä hyödynnetään suunnittelussa. Myös opiskelijaryhmien luonne huomioidaan suunnitelmissa. Muutenkin opiskelijälähtöisyys on vahvasti esillä suunnittelussa. Opiskelijoiden lähtöpalautteen perusteella opintojen alussa opetussuunnitelmaa on kuitenkin vaikea hahmottaa. Arviointivierailun haastattelussa tuotiin esiin, että erityisesti tietojärjestelmien opiskeluun menee paljon aikaa. Opintojen etenemisen konkretisoi opiskelijoille henkilökohtaisten opintosuunnitelmien teko.

3 Koulutusohjelman opetuksen toteutus

3.1 Opetuksen toteuttamista ohjaavat peruslinjaukset

Itsearviointiraportin mukaan ammatillisen opettajankoulutuksen toteutusta ohjaavat samat oppimista ja osaamista koskevat käsitykset ja oppimiskulttuurin kehittämisen toimintaperiaatteet kuin opettajakorkeakoulun muutakin pedagogista toimintaa. Nämä periaatteet on kirjattu sekä opetussuunnitelman perusteisiin että yksikön pedagogiseen toimintasuunnitelmaan. Opetusta toteutetaan niin, että oppimista ja osaamista koskevat käsitykset ja oppimiskulttuurin kehittämisen toimintaperiaatteet voivat toteutua myös käytännössä.

Periaatteiden mukaisesti oppiminen nähdään ensinnäkin yhteisöllisenä tiedon rakentumisen prosessina. Tätä ilmentävät koulutuksen toteutuksessa muun muassa ns. oppimiskiirit eli 4–6 opiskelijasta muodostetut ryhmät. Useat oppimistehtävät tehdään oppimiskiireissä, ja oppimiskiirien jäsenet toimivat myös vertaisarvioijina erilaisissa yksilöllisissä oppimisprosesseissa. Toisen keskeisen periaatteen mukaisesti oppiminen perustuu toimintaan ja kokemukseen. Ammatillisessa opettajankoulutuksessa kokemuseräisen oppimisen lähtökohtana on oppijan reflektiivinen toiminta, joka nähdään yksilöllisen ja yhteisöllisen tiedonmuodostuksen edellytyksenä. Kolmas periaate on, että oppiminen on sidoksissa toimintaympäristöön. Tämän periaatteen todentaminen koulutuksen toteutuksessa mahdollistuu mm. koulutuksen alueellistamisen sekä avoimien oppimistehtävien avulla.

Itsearviointiraportissa mainitaan, että opettajankoulutuksen opetussuunnitelma on osaamisperustainen. Oppimisen ohjaaminen ja arviointi perustuvat opetussuunnitelmassa määritettyyn käsitykseen opettajan työssä vaadittavasta osaamisesta. Käytännönläheisyys ja opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen korostuvat toteuttamisen peruslinjauksissa.

Arviointiryhmä näkee, että koulutusohjelmassa on selkeät opetuksen toteuttamista ohjaavat linjaukset, jotka ovat sopuinnossa koko yksikön suunnittelua ohjaavien keskeisten periaatteiden kanssa. Näyttää siltä, että opetuksen toteuttamista ohjaavat periaatteet toteutuvat myös käytännössä.

3.2 Opiskelijan oppimisen tukeminen ja ohjaus

3.2.1 Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laadinta ja uraohjaus

Itsearviointiraportin mukaan oppimisen ohjaamisen ja arvioinnin tehtävänä on tukea sekä yleisten että henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamista. Henkilökohtaisen opiskelun suunnittelun ja opintojen seurannan välineenä ammatillisen opettajakorkeakoulun kaikissa opinnoissa on portfolio. Opiskelijat ylläpitävät portfoliotaan koko opintojensa ajan. Portfolion tärkeä elementti on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Opetussuunnitelma ja siitä johdettu koulutuksen toteutussuunnitelma luo opiskelulle raamit, joiden puitteissa opiskelija tekee HOPSin ja tarkentaa sitä opiskelun aikana itsearvioinnin, vertaisarvioinnin ja kouluttajan kanssa käytävien keskustelujen avulla. Oma aktiivisuus, määrätietoisuus, omakohtaisuus ja kokemuksellisuus korostuvat reflektiivistä työskentelyotetta sovellettaessa ja kehitettäessä.

Itsearviointiraportin mukaan HOPSien laatiminen alkaa koulutuksen alussa koko opiskeluprosessia koskevien kysymysten käsittelyllä. HOPS täsmentyy koko koulutuksen ajan opintojaksokohtaisen opiskelun suunnittelun muodossa. Opiskelijat päivittävät HOPSinsa vähintään kerran opiskelunsa aikana, mutta tarpeen mukaan useamminkin. Arviointivierailuilla vahvistui käsitys, että portfolio- ja HOPS-työskentely on systemaattista ja toimii tehokkaana välineenä henkilökohtaisen opiskelun suunnittelussa ja seurannassa.

HOPS-työskentelyyn liittyen on viimeisen kahden lukuvuoden aikana kehitetty ja systematisoitu hyväksilukemisen menettelytapoja erityisesti aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa (AHOT). Tällä hetkellä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen avulla voidaan suorittaa kolme opintojaksoa, korvata voidaan neljä opintojaksoa ja opetussuunnitelmaan kuuluvaksi valinnaiseksi opintojaksoksi voidaan sisällyttää jossain muualla suoritettuja erikseen määritettyjä opintoja.

3.2.2 Opetusharjoittelun ohjaus

Opetusharjoitteluun sisältyvien oppimistehtävien ohjauksesta ja arvioinnista vastaa opiskelijaryhmän vastuukouluttaja. Arviointivierailun perusteella vahvistui käsitys opetusharjoittelun keskeisestä roolista koko opettajakoulutuksen oppimisprosessissa. Opetusharjoittelun arvioinnissa

käytetään kouluttaja-arviointien lisäksi myös vertaisarvioiteja. Tämän lisäksi opetusharjoittelua arvioivat opetusharjoittelupaikkojen ohjaavat opettajat.

Arviointivierailussa kuullun perusteella näyttäisi, että opetusharjoittelun osalta oppimisen ohjaus- ja arviointikäytänteitä voitaisiin edelleen kehittää ja tehostaa. Erityistä huomiota opetusharjoittelussa olisi hyvä kiinnittää muissa kuin opettajan tehtävissä toimiviin opiskelijoihin, jotta varmistetaan myös heidän opettajuutensa kehittyminen. Lisäksi opetusharjoittelupaikkojen ohjaajien hyödyntämistä opetusharjoittelujen ohjauksessa voitaisiin tehostaa. Tällä hetkellä he näyttäisivät toimivan monissa tapauksissa enemmän arvioijina kuin ohjaajina.

3.2.3 Kehittämishankkeiden ohjaus

Opettajakoulutuksen kehittämishankkeen tavoitteena on ollut vahvistaa opettajakoulutukseen osallistuvan osaamista koulutuksen arvioijana, kehittäjänä ja raportojana. Kehittämishankkeet ovat olleet luonteeltaan avoimien oppimistehtävien kaltaisia ja ne ovat mahdollistaneet hyvinkin erilaiset ja yksilölliset lähestymistavat. Uuden opetussuunnitelman mukana kehittämishanke on jäämässä pois osana opettajakoulutusta, koska kehittämistoiminnan nähdään olevan jo luonnollinen osa jokaisen opettajan työtä. Nykyisin opiskelijat perehtyvät oman taustaorganisaationsa kehittämistoimintaan ja julkistavat sen tuloksia esimerkiksi artikkeleina, seminaareina tai koulutuksina. Näin pyritään parantamaan kehittämistoiminnan tulosten levittämistä. Tulevaisuus näyttää, kuinka hyvin tämä valinta toimii käytännössä ja jättääkö kehittämishankkeen puuttuminen aukon opettajakoulutuksen sisältökokonaisuuteen.

3.2.4 Opetus- ja opiskelumenetelmien valinta ja erilaisten oppimistyylien huomioiminen

Itsearviointiraportissa tuodaan esille, että perinteisen toteutustavan lisäksi sekä kansainvälinen että näyttömuotoinen malli ovat vakiinnuttaneet paikkansa opettajakoulutustarjonnassa. Niiden kehittämisen avulla pyritään edelleen vastaamaan koulutuksen kansainvälistymisen haasteisiin sekä pätevoitymispolkujen joustavoittamisen vaatimuksiin. Näyttömuotoiseen koulutukseen valittavilta edellytetään erityistä kokemusta koulutustehtävistä jo ennen koulutukseen tuloa. Heillä täytyy myös olla taustaorganisaatio, jossa näytöt voidaan toteuttaa kokonaisuutena.

Samoin heillä täytyy olla suoritettuna pedagogiset perusopinnot ennen opettajaopintojen aloittamista.

Itsearviointiraportissa mainitaan, että opettajakoulutuksen pedagogisissa ratkaisuisissa korostuvat ongelma-perustaisuus ja metakognitiivisten, itsesäätelyyn liittyvien taitojen kehittäminen. HOPS mahdollistaa yksilölliset opintojen suoritusajat. Opettajaopinnoissa opiskelun perusyksikkö on siis ns. oppimispiiri. Tavoitteena on, että oppimispiirit toimivat itsenäisesti oman aikataulutuksensa mukaisesti koko koulutuksen ajan. Arviointivierailulla vahvistui käsitys, että oppimispiirit toimivat erityisen tehokkaasti opintojen keskivaiheessa. Alkuvaiheessa niiden muodostuminen ja ryhmäytyminen muodostavat oman haasteensa, ja opintojen loppuvaiheessa opiskelijoiden henkilökohtaiset opintojen suoritusaikataulut korostuvat ja vaikuttavat oppimispiirin yhteisölliseen toimintaan. Yhdeksi opettajakoulutuksen potentiaalisiksi kehittämiskohteiksi näyttäisi nousevan opiskelijoiden ja työelämän muuttuviin tarpeisiin vastaaminen eli yhä kasvava koulutuksen henkilökohtaistaminen. Toisaalta tulee myös tarkoin pohtia kysymystä, missä kulkee henkilökohtaistamisen raja.

3.2.5 Oppimista edistävien oppimisympäristöjen ja työelämäyhteyksien rakentaminen

Itsearviointiraportin mukaan oppiminen nähdään ammatillisessa opettajakoulutuksessa yhteisöllisenä tiedon rakentumisen prosessina. Useat oppimistehtävät tehdään oppimispiireissä ja oppimispiirien jäsenet toimivat myös vertaisarvioijina yksilöllisissä oppimisprosesseissa kuten opetusharjoittelussa. Oppimispiirit tukevat periaatteessa hyvin opiskeluprosessia, mutta oppimispiirityöskentelyyn liittyy myös haasteita, kuten edellä on esitetty.

Opettajakoulutuksen oppiminen on vahvasti sidoksissa toimintaympäristöön, sillä opiskelua suuntaavat osaltaan myös opiskelijan työyhteisön asettamat tavoitteet. Työelämäkytköstä tukevat avoimet oppimistehtävät. Myös koulutuksen alueellistaminen tukee koulutuksen toimintaympäristökytköstä.

Koulutusohjelman toteutuksen sisällöllisen suunnittelun lisäksi opiskelijaryhmän luonne vaikuttaa toteutusratkaisuihin. Viime vuosien aikana noin puolet opettajakoulutuksen opiskelijoista on työskennellyt opettajana (ammatillinen toinen aste, ammattikorkeakoulu, yliopisto, vapaa sivistystyö) ja noin puolet on toiminut muissa kuin opettajan tehtävissä. Tämä luo mahdollisuuksia, mutta myös haasteita opintojen järjestämi-

seen. Opiskelijaryhmien kokoamisen yhtenä periaatteena on, että samassa ryhmässä on sekä oppilaitoksista että muista työelämän organisaatioista tulevia opiskelijoita. Lisäksi opettajakoulutusryhmien kokoamisessa pyritään edistämään ryhmien monialaisuutta. Opiskelijoiden palautteen perusteella ryhmäytyminen oppimisiireihin on usein itseohjautuvaa. Arviointivierailun perusteella näyttäisi siltä, että oppilaitosyhteistyön rakentaminen on ei-opettajataustaisille opiskelijoille haasteellista ja ohjausprosessikaan ei tue sitä täysipainoisesti.

Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa suoritettujen virtuaaliopin-
topisteiden määrä oli noin kolmannes koko JAMKissa suoritetuista
vuonna 2008. Verkko-opetuksen osuutta opinnoista on lisäksi jatkuvasti
laajennettu. Todennäköistä on, että kaikkien opiskelijoiden asenteelli-
set ja taidolliset valmiudet eivät ole mahdollistaneet verkkoympäristön
menestyksellistä käyttämistä. Tulevan lukuvuoden (2009–2010) uusille
opiskelijoille annetaan verkkoperehdytysmateriaali heti valintaproses-
sin päätyttyä ja järjestetään erilliset koulutuspäivät ennen kesälomaa
niille, jotka kokevat tarvitsevansa perehdytystä. Ammatillisen opetta-
jakorkeakoulun kaikki kouluttajat käyttävät verkkoympäristöä, mutta
kouluttajien verkonkäyttötaidot ovat kehittyneet epätasaisesti. Vuosittain
järjestetään sisäistä koulutusta ja kollegaohjausta, joiden ansiosta kou-
luttajien taidot ovat vuosi vuodelta parantuneet.

Voidaan hyvin sanoa, että ammatillinen opettajakorkeakoulu on
edelläkävijä ja suunnannäyttäjä JAMKissa virtuaalioppimisympäristöjen
kehittämisen ja hyödyntämisen saralla. Tätä edelläkävijyyttä tulisi hyö-
dyntää JAMKissa nykyistä tehokkaammin ja systemaattisemmin. Lisäksi
opettajakorkeakoululle tulisi tarjota tietojärjestelmien osalta mahdolli-
suudet innovatiiviseen pedagogiikan kehittämiseen.

3.3 Työelämäyhteyksien ja T&K-työn hyödyntäminen oppimisessa ja opetuksessa

Itsearviointiraportin mukaan alueelliset ryhmät koulutuksen toteutus-
muotona edistävät paikallisen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden
työelämän ja koulutuksen rajapinnan tutkimista. Opettajan toimin-
taympäristö -opintojakso perehdyttää opiskelijat opettajan työelämän
pelisääntöihin ja eri alueiden koulutuksen järjestäjien ajankohtaisiin
haasteisiin. Opetusharjoittelu tapahtuu aina opettajan työn kannalta
autenttisessa ympäristössä joko opiskelijan omassa oppilaitoksessa tai
hänen opetusharjoitteluoppilaitoksessaan.

Opettajankoulutuksen opintojaksoista Työelämä, yrittäjäyys ja osaamisen muutos -opintojakso kohdistuu suoraan ammatillista koulutusta ympäröivän työelämän ja siellä tarvittavan osaamisen tutkimiseen. Omassa perusammattissaan toimivat opiskelijat tuovat työelämästään jatkuvasti ajankohtaista tietoa, kysymyksiä ja haasteita erityisesti tämän opintojakson oppimisprosessiin. Tutkiva ja kehittävä opettajuus -opintojakso perehdyttää opiskelijan oman tai opetusharjoitteluoppilaitoksen kehittämisstrategioihin ja toimintaan. Useissa tapauksissa myös valinnaisen opintojakson puitteissa opiskelijat päivittävät omaa työelämäosaamistaan.

Koulutusohjelman kouluttajat osallistuvat vahvasti ammatillisen opettajakorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyöhön. Arviointivierailun perusteella näyttää siltä, että kouluttajat hyödyntävät T&K-työtä ja henkilökohtaisia työelämäyhteyksiä opettajakoulutuksen opetuksessa henkilökohtaisella tasolla tehokkaasti. Sen sijaan organisatorisella tasolla tätä kytköstä voitaisiin hyödyntää ehkä tehokkaamminkin. Koulutusyksikön valitsemat toimintaa läpileikkaavat painopistealueet näyttäisivät vastaavan hyvin opettajakoulutuksen keskeisiin kehittämistarpeisiin.

3.4 Koulutusyksiköiden ja -ohjelmien välinen yhteistyö

Ammatillisen opettajakorkeakoulun koulutusohjelmien välistä yhteistyötä edistää se, että koulutusohjelmien opintojen rakenne on opintokokonaisuuksien tasolla yhdenmukainen. Henkilöstön haastattelun perusteella vaikuttaa siltä, että yhteistyölle on ominaista henkilöstön vireä vuorovaikutus mm. palauteamujen muodossa.

Arviointivierailun perusteella vahvistui käsitys siitä, että opettajakoulutuksen yhteistyö JAMKin muiden koulutusyksiköiden ja koulutusohjelmien kanssa on vähäistä. Haastattelussa johto kertoi, että esimerkiksi ammatillisen opettajakorkeakoulun järjestämiin yhteisiin koulutuksiin osallistuminen on ollut melko niukkaa. Opettajakorkeakoulun vahvuutta koulutuksen pedagogisessa tutkimuksessa ja kehittämisessä tulisi hyödyntää JAMKissa nykyistä tehokkaammin ja systemaattisemmin.

3.5 Opettajien yhteistyö opetuksen toteuttamisessa

Itsearviointiraportin mukaan opettajakoulutuksen toteutussuunnitelmaa kehitetään pedagogisesta kehittämisestä vastaavan opettajankoulutuspäällikön johdolla tiimityönä (OPS-tiimi), jossa on mukana kouluttajia

ja tukihenkilöstöä. Koulutuksen neljään opintojaksoon sisältyvien oppimistehtävien ohjauksesta ja arvioinnista vastaa opiskelijaryhmän vastuukouluttaja. Kuuden pääasiallisesti verkossa toteutuvan opintojakson ohjauksesta ja arvioinnista vastaavat näiden opintojaksojen kouluttajat. Arviointivierailun perusteella näyttäisi, että kouluttajat tekevät jonkin verran yhteistyötä esimerkiksi yksittäisen opintojakson toteutuksessa muun muassa opettajapari-työskentelytapaa hyödyntäen.

Itsearviointiraportissa mainitaan, että opettajakoulutuksen toteutus- suunnitelmaa käsitellään luonnosvaiheessa koko henkilöstön kesken ja että siihen tehdään mahdolliset yhdessä sovitut korjaukset. Itse toteutusta arvioidaan osaltaan koko koulutusyhteisön palauteaamuissa, joissa tarkastellaan kulloisenkin vuoden koulutus- ja opiskeluprosessin etenemistä ja tehdään johtopäätöksiä tulevan vuoden toiminnan kehittämisestä.

3.6 Opintojaksojen toteutuksen ajoitus

Itsearviointiraportin mukaan opettajakoulutuksen opinnoissa vaihtelevat seminaaripäivät ja itsenäisen työskentelyn jaksot oppimispäivätyöskentelyineen sekä opetusharjoittelu. Itsearviointiraportissa myös mainitaan, että HOPS mahdollistaa yksilölliset opintojen suoritusajat. Oppimispäivät toimivat itsenäisesti oman aikataulun mukaisesti koko koulutuksen ajan. Oppimispäivät kokoontuvat alueellisille seminaaripäiville 3–4 kertaa lukukaudessa.

4 Koulutusohjelman tulokset ja opiskelijoiden oppiminen

4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumista seurataan erilaisilla laadunvarmistusjärjestelmään kuuluvilla menettelyillä. Näistä käytetyimmät ovat opiskelijoilta koulutuksen ensimmäisen lukukauden jälkeen kerättävä välipalaute ja opintojen päättyessä kerättävä lähtöpalaute. Itsearviointiraportin mukaan opiskelijat ovat tyytyväisiä koulutukseensa ja kokevat saavuttavansa koulutuksen tavoitteet.

Arviointivierailulla johdon ja henkilöstön haastattelussa ilmeni opiskelijoiden antaman palautteen keskeinen merkitys koulutusohjelman tulosten arvioinnissa. Väli- ja lähtöpalautteen lisäksi kehittämisessä käytetään hyväksi opiskelijoiden jokaisen opintojakson yhteydessä tekemiä itsearviointeja. Itsearviointiraportin mukaan kehittäminen perustuu myös OPS-tiimiin ja koko yhteisön palauteamuihin, joissa tarkastellaan kulloisenkin vuoden koulutus- ja opiskeluprosessin etenemistä. Palauteamuihin kanavoituu myös eri opiskelijaryhmien palaute heidän kouluttajiensa kautta.

4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin

Itsearviointiraportin mukaan alueellinen toteutus mahdollistaa pedagogiseen koulutukseen osallistumisen alueilla, joilla se ei muuten olisi mahdollista. Tämä luo mahdollisuuden kytkeä koulutus alueellisiin ja koulutuksen järjestäjien strategiaan tavoitteisiin. Itsearviointiraportin ja henkilöstön haastattelun mukaan alueellinen toteutus on sekä taloudellisia että inhimillisiä resursseja kuluttava tapa toimia. Useat kouluttajat matkustavat seminaarien ja opetusharjoittelun ohjauksien takia satoja päiviä lukuvuoden aikana. Alueellinen toteutus koetaan kuitenkin hyväksi, koska opiskelijat osallistuvat aktiivisesti alueryhmien toimintaan ja valmistuvat usein nopeammin. Alueilla toimintaan on sitouduttu ja sitä

pidetään hyvänä toimintamuotona. Koulutusohjelmassa aluetoteutusta pidetään myös osana ammatillisen opettajakorkeakoulun aluekehitystehtävää.

Keskeinen yhteys työelämään syntyy suoraan opiskelijoiden välityksellä. Sen vuoksi arviointia ja palautteen keräämistä tehdään merkittävässä määrin opiskelijoiden kautta. Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutukseen ja tulosten arviointiin voisi kuitenkin olla systemaattisempaa. Opetusharjoittelussa opiskelijoita ohjaa ohjaava opettaja. Heidän koulutustaan tulisi kehittää ja sitä kautta ohjaajia pitäisi sitouttaa paremmin koulutuksen toteuttamiseen. Ohjaavia opettajia voitaisiin motivoida tehtävään esimerkiksi ohjauksen kautta saavutettavalla erityispätevyydellä. Kokonaisuudessaan arviointiryhmälle jäi epäselväksi se, miten muita työelämäyhteyksiä sekä T&K-työtä hyödynnetään koulutuksen toteutuksen ja tulosten arvioinnissa.

Arviointivierailulla opiskelijat kertoivat tuoneensa eritoten opintojaksolla Tutkiva ja kehittävä opettajuus (6 op) työelämästä ajankohtaista tietoa, kysymyksiä ja haasteita ryhmän oppimisprosessiin. Opiskelijat näkivät haastattelussa, että heidän omaa työelämäverkostoaan voisi hyödyntää koulutuksessa nykyistä enemmän. Opiskelijoiden kokemukset opiskelijoiden välisistä projekteista ja verkottumisesta eri organisaatioiden kanssa olivat olleet hyviä.

Haastatteluissa johto piti hyvänä ehdotusta koulutusohjelman työelämäverkoston paremmasta hyödyntämisestä koulutusohjelmassa ja koko JAMKissa. Nykyisten opiskelijoiden lisäksi koulutusohjelmalla on työelämässä hyvä verkosto alumneja, joita voisi hyödyntää koulutuksen ja myös JAMKin muiden koulutusalojen koulutusohjelmien kehittämisessä ja tunnetuksi tekemisessä. Haastattelujen perusteella opiskelijat kaipasivat laajempaa verkostoitumista muiden opiskelijoiden ja alumnien kanssa. Esimerkiksi opintojen alussa alumnit voisivat olla mukana tutoroinnissa.

Itsearviointiraportissa todetaan, että opetussuunnitelman kehittämisessä hyödynnetään yhteistyökumppaneilta saatua palautetta (ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulut, muut työelämätahot). Sitä kerätään heiltä vuosittain opetussuunnitelman eri osista. Johto kertoi arviointivierailulla, että opettajakorkeakoulussa on keskusteltu ammatillisen opettajankoulutuksen rakenteellisesta uudistamisesta. Arviointiryhmä kannattaa ajatusta rakenteellisesta ja sisällöllisestä uudistuksesta. Tässä yhteydessä olisi hyvä keskustella opetussuunnitelmasta kokonaisuudessaan työelämän edustajien kanssa.

4.3 Opintojaksojen toteutuksen onnistumisen arviointi

Itsearviointiraportin mukaan opiskelijoiden opintojaksokohtaisia itsearviointeja käytetään indikaattoreina opintojakson toteutuksen onnistumiselle. Opiskelijoilta kerätään myös lähtöpalautte, joka on yleensä ollut hyvää. Arviointiryhmän mielestä opiskelijat voisivat arvioida jokaisen opintojakson aina toteutuksen jälkeen. Silloin opiskelijapalautetta voitaisiin hyödyntää enemmän yksittäisten opintojaksojen toteutuksen arvioinnissa.

Opiskelijat kritisoivat koulutuksen päätteeksi koottavassa palautteessa, että seminaarien ja koulutuspäivien sisällöt eivät aina riittävästi vastaa ennakkotietoa tai opiskelijoiden odotuksia. Siirryttäessä yhä enemmän verkkopohjaiseen opetukseen on verkkoympäristön tehokas ja ongelmaton hyödyntäminen yhä keskeisemmässä roolissa opintojaksojen onnistumisessa. Verkko-opiskeluympäristön toimivuuden kehittäminen niin ohjauksen välineenä kuin opiskelijoiden vuorovaikutusvälineenä on jatkuva haaste. Myös opiskelijoiden asenteellisia ja taidollisia valmiuksia verkkoympäristön käyttöön täytyy jatkuvasti kehittää.

Haastattelussa opiskelijat ehdottivat, että opintoihin tuotaisiin enemmän työelämän realismia. Opintojaksoilla voitaisiin käsitellä esimerkiksi opettajan talousvastuuseen liittyviä asioita, koska tätä osaamista tarvitaan työelämässä. Lisäksi opiskelijoiden haastattelussa tuli esille, että opiskelijat toivovat saavansa opinnoista enemmän työkaluja opettajan työhön.

4.4 Opiskelijoiden oppimisen arviointi

Itsearviointiraportin mukaan opiskelijoiden itsearvioinnilla on oppimisen ja osaamisen arvioinnissa tärkeä merkitys. Opintojakson oppimistehtäviin kytkeytyy aina itsearviointitehtävä, jossa opiskelijat arvioivat tuloksiaan suhteessa arviointikriteereihin ja omiin tavoitteisiinsa.

Opiskelijan käsikirjan mukaan oppimisen ja osaamisen arviointi on osaamistavoitesuhteista, eli oppimista ja osaamista arvioidaan suhteessa opintojaksoille määritettyihin tavoitteisiin. Arviointi on myös kriteeriperustaista, koska arviointipäätökset (hyväksytty/hylätty) tehdään opintojaksojen yhteydessä ilmaistuihin hyväksyttävän osaamisen kriteereihin perustuen. Opintojakson hyväksytty suorittaminen edellyttää, että hyväksytyn osaamisen kriteerit täyttyvät. Edistyneen ja tavoiteltavan osaamisen

kriteereiden kuvaamisella on haluttu osoittaa kehittyvän osaamisen laadullisia piirteitä pääasiassa yleisiin asiantuntijuuden kehittymisen luonnehdintojen pohjalta. Arviointi perustuu käsikirjan mukaan oppimistehtäviin, havainnointiin, keskusteluihin ja muihin laadullisiin aineistoihin, ja on siten luonteeltaan laadullista.

Itsearviointiraportin mukaan arvioinnissa käytetään myös vertaisarviointeja, ja opetusharjoittelussa arvioijina toimivat myös opetusharjoittelupaikkojen ohjaavat opettajat. Jo opetustyössä olevien harjoittelussa käytetään kollega-arviointia. Työelämän arvioijien ja vertaisarviointien merkitystä voisi arviointiryhmän näkemyksen mukaan koulutusohjelmassa lisätä.

Opiskelijan käsikirjan mukaan ammatillisessa opettajakorkeakoulussa opiskelijalla on mahdollisuus hyväksilukea aiemmin hankkimaansa osaamista. Hän voi korvata erikseen määritettyjä opintojaksoja aikaisemmilla opintosuorituksilla. Valinnaisiin opintoihin hän voi sisällyttää muualla suorittamiaan opettajankoulutuksen tavoitteita tukevia opintoja. Opiskelija voi myös tuoda tunnistettavaksi ja arvioitavaksi muualla suoritettuja opintoja tai muualla hankkimaansa osaamista, joka vastaa tietyn opintojakson osaamistavoitteita. Hyväksilukeminen on ohjeistettu jokaisen opintojaksokuvauksen yhteydessä. Koulutusyksikkö on ollut aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kehittämisessä vahvasti mukana ja käytänteet vaikuttavat toimivilta.

Arviointivierailulla opiskelijoiden ja henkilöstön haastatteluista kävi ilmi, että opiskelijoiden oppimista arvioidaan oppimistehtävillä. Opintojaksojen laadulliset arviointikriteerit on kirjoitettu kolmiportaisiksi, ja ne löytyvät opiskelijoiden käsikirjasta, joten ne ovat opiskelijoilla etukäteen tiedossa. Opiskelijoiden mielestä kouluttajien oppimistehtävistä antama palaute tuki parhaiten oppimista, vaikka kouluttajien välillä oli eroja palautteenannon laajuudessa. Jotkut opiskelijat olivat tyytyväisiä myös niukempaan palautteeseen. Arviointipäätöksen tekemistä asteikolla hyväksyty-hylätty opiskelijat pitivät parempana kuin arvosanojen antamista. Opettajien ryhmäkohtaista resursointia pidettiin hyvänä, sillä se mahdollistaa laadullisen palautteen antamisen. Palaute on läpinäkyvää, ja opiskelijoiden mielestä itsearviointi tukee hyvin oman asiantuntijuuden ja opettajuuden kehittymistä.

4.5 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että opiskelijoilta kerättävässä välipalautteessa huomio keskittyy opintojen alkuvaiheiden asioihin: käsikirjaan, orientaatioseminaariin ja syyslukukauden työskentelyyn. Opintojen päättyessä lähtöpalautteessa kerätään tietoa henkilökohtaisesta opiskelun suunnittelusta, opetussuunnitelmasta, oppimisen ohjaamisesta ja opetuksesta, vuorovaikutuksesta, koulutuksen tuloksista ja opiskelun tukipalveluista.

Arviointiryhmä katsoo, että opiskelijapalautetietoa kerätään systemaattisesti. Opiskelijapalautetta käsitellään kokouksissa, mutta täysin selvää kuvaa ei synny siitä, miten palautetietoa hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Esimerkiksi lähtöpalautteista saadaan runsaasti tietoa, jota voitaisiin analysoida nykyistä enemmän ja koostaa niistä esimerkiksi aikasarjoja. Lisäksi voitaisiin sopia korjaavista toimenpiteistä ja seurata niiden toteutumista. Arviointiryhmän mielestä myös työelämäpalautteen kokoamiseen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

4.6 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä

Itsearviointiraportissa todetaan, että tulevana vuonna tavoitteena on selvittää tieto- ja viestintätekniiikan käytön laajentamismahdollisuuksia erityisesti opetusharjoittelun ohjauksessa. Opiskelijat pyritään sitouttamaan opintoihin jo heti valinnan jälkeen, esimerkiksi verkko-oppimisympäristöön perehdyttämällä.

Kehittämishaasteena on taloudellisia ja inhimillisiä resursseja säästävän toimintamallin löytäminen alueelliseen toteutukseen. Itsearviointiraportissa ja haastatteluissa korostettiin virtuaalisuutta ja tieto- ja viestintätekniiikan kehittämistä, mutta arviointiryhmä jäi pohtimaan, onko se riittävä ratkaisu alueellisen toteutuksen kehittämiseksi.

Itsearviointiraportissa ja henkilöstön haastattelussa ilmeni, että verkko-opintoja on kehitetty pitkään, mutta niitä pitää kehittää edelleen. Uusina oppimisympäristöinä tuotiin esiin sosiaalinen media ja avoimet ympäristöt. Johdon haastattelussa tuli esiin myös tarve koulutusohjelman rakenteen perusteelliseen arviointiin ja uudistamiseen. Arviointiryhmä tukee ajatusta koulutusohjelman rakenteen perusteellisesta uudistamisesta.

Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelman keskeinen haaste on profiilin kirkastaminen. Koulutusohjelman tulisi lähteä rakentamaan haluamaansa tulevaisuutta rohkeammin ja päämäärätietoisemmin. Arviointiryhmä ehdottaa pohdittavaksi, kannattaisiko opettajankoulutuksen suuntautua selkeästi työelämän ohjaus- ja koulutusosaamisen kehittämiseen oppilaitoslähtöisen orientaation sijaan. Arviointiryhmä näkee, että tähän on erinomaiset mahdollisuudet, koska jo nyt puolet opiskelijoista tulee oppilaitosten ulkopuolelta.

5 Koulutusohjelman toteuttamista tukevat palvelut ja tukitoimet

Tukipalveluita ovat

- laadunvarmistus
- markkinointipalvelut
- kirjasto- ja tietopalvelut
- T&K-kehittämispalvelut
- tietohallintopalvelut ja mikrotuki
- opiskelijapalvelut
- kv-toimiston palvelut
- koulutuksen kehittämispalvelut
- talous-, henkilöstö- ja tilapalvelut
- opiskelijaterveydenhuolto, työterveyspalvelut.

Ammatillisen opettajankoulutuksen tukipalvelut toteutetaan varsin itsenäisesti. Itsearviointiraportissa todetaan, että opettajankoulutuksen toteuttamista tukevat ammatillisen opettajakorkeakoulun omat opiskelijapalvelut (opintoneuvonta- ja ohjauspalvelut, toimistopalvelut) sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintä-, kirjasto- sekä terveydenhuoltopalvelut. Lähtöpalautteen mukaan opiskelijat kokevat, että he ovat tarvinneet opiskelua tukevia palveluja melko vähän. Päävastuussa tukipalveluista on ammatillisen opettajakorkeakoulun oma toimisto. Henkilöstö kertoi haastattelussa, että organisaatiomuutoksen yhteydessä keskusteltiin opettajakorkeakoulun oman toimiston roolista suhteessa JAMKin yhteisiin opiskelijapalveluihin ja tehtiin linjaukset toimintatavasta. Johto totesi, että opiskelijavalintaan liittyvissä tehtävissä haluttaisiin lisätä yhteistyötä opiskelijapalveluiden kanssa. Esteenä on kuitenkin pidetty hakijoiden kelpoisuuden selvittämiseen liittyviä vaikeuksia. Vastuun siirtäminen opiskelijapalveluille vapauttaisi johdon mukaan opintoneuvojan enemmän ohjaukselliseen työhön.

Ammatillisen opettajakorkeakoulun oma toimisto vastaa itsearviointiraportin mukaan opettajankoulutuksen opiskelijarekrytointiprosessiin liittyvistä käytännön järjestelyistä, kuten markkinointiviestinnästä ja sen

toteuttamisesta, hakulomakkeiden käsittelemisestä, valintailmoituksista ja -päätöksistä sekä kutsu- ja opintokirjeiden lähettämisestä uusille opiskelijoille. Toimiston tehtävänä on myös prosessiin liittyvät opiskelijahallinnolliset tehtävät. Toimistossa hallinnoidaan myös opiskelijoiden tunnuksia sähköistä asiointia varten. Opiskeluajan alussa opettajakorkeakoulun opiskelijapalveluissa kirjoitetaan opiskelijatodistuksia, kirjataan ja arkistoidaan korvaavuushakemukset sekä hakemukset osaamisen tunnistamista ja arviointia varten. Lisäksi opettajakorkeakoulun toimiston henkilöstö päivittää opettajankoulutuksen sähköistä opinto-opasta ja tuottaa opiskelun eri vaiheisiin liittyviä lomakkeita. Koulutuksen toteutusvaiheessa toimisto huolehtii neuvonta- ja asiakaspalvelutehtäviensä ohella tilavarauksista ja tiedottaa opiskeluun liittyvistä asioista verkko-opiskeluympäristössä. Opintojen päättyessä toimistossa kirjoitetaan todistukset, opintokortit ja englanninkieliset liitteet todistukseen.

Erilaisilla tietojärjestelmillä on suuri merkitys ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Opettajakorkeakoulun oma toimisto toimii nykyään valtaosin virtuaalisesti, sillä asiointi tapahtuu verkossa ja sähköpostitse. Itsearvioinnin liitteenä toimitetun palautteen perusteella opiskelijoista valtaosa on tyytyväisiä olemassa oleviin tukipalveluihin ja niiden saataavuuteen. Itsearviointiraportissa ja haastattelussa todettiin, että tukipalvelut saattavat kuitenkin olla opiskelijoista jossain määrin etäisiä ja niitä käytetään usein välillisesti oman vastuukouluttajan kautta. Palveluista tiedotetaan raportin ja haastatteluiden mukaan aktiivisesti ja ne ovat selkeästi esillä sähköisessä opinto-oppaassa.

Tiedotuksen toimivuus onkin opettajankoulutuksessa tärkeää. Ammatillisella opettajakorkeakoululla on omat Internet-sivut. Haastatelussa henkilöstö piti keskeisinä tukipalveluihin liittyvinä kehittämiskohteina verkkosivujen materiaalia sekä kokonaisuuden hahmottamista niin, että opiskelijan ei tarvitse etsiä tietoa monen luukun kautta. Sisältöä on jo onnistuttu keskittämään. Lisäksi omien verkkosivujen näkyvyyttä halutaan lisätä. Yksi tiedottamiseen ja tavoitettavuuteen liittyvä ongelma on se, että JAMKissa käytetään useita sähköisiä järjestelmiä rinnakkain, eikä opiskelijoille aina ole selvää, mistä järjestelmästä mikin tieto löytyy. Tämä järjestelmien käytön päällekkäisyys tuli esille opiskelijoiden haastatteluissa, ja se oli heidän mukaansa aiheuttanut katkoja tiedonkulussa. Opiskelijat toivat myös esille, että eri paikoissa saattaa joskus olla toisistaan poikkeavia tietoja.

Ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintäjärjestelmiin perehdyttämisestä opintojen alkuvaiheessa vastaa opettajakorkeakoulu. Itsearviointi-

tiraportin mukana toimitetussa opiskelijoiden palautteessa kritisoidaan jonkin verran tietojärjestelmien käytettävyyttä. Arviointiryhmä toteaa, että virtuaalisuuteen panostaminen on kokonaisuudessaan järkevää, koska ammatillisen opettajankoulutuksen opiskelijat tulevat eri puolilta Suomea ja käyvät töissä opintojensa ohella. Haasteena on verkkopalveluiden käytettävyys ja käyttöön liittyvä opastus.

JAMKin kirjasto perehdyttää opiskelijat kirjasto- ja tietopalveluihin. Itsearviointiraportissa todetaan, että monista yrityksistä huolimatta kirjasto ei ole kyennyt järjestämään perehdytystä Joensuun alueryhmän opiskelijoille. Muuten kirjaston koetaan palvelevan erinomaisesti koulutusohjelman toimintaa, mikä vahvistui myös henkilöstön ja opiskelijoiden haastatteluissa. Opiskelijoilla on mahdollisuus käyttää myös ammattikorkeakoulun terveydenhuoltopalveluita, mutta aikuiskoulutuksen luonteesta johtuen opiskelijat käyttävät pääsääntöisesti kotipaikkakuntiansa terveystalvia.

Henkilöstö totesi haastattelussa, että ammattikorkeakoulun yhteisessä markkinoinnissa ammatillinen opettajankorkeakoulu ei näy riittävän hyvin. Ongelmaksi on koettu muun muassa muista koulutusohjelmista poikkeavat hakuajat, jolloin opettajakorkeakoulun markkinointitarve ei osu ajallisesti yhteen muun koulutuksen markkinoinnin kanssa.

Arviointiryhmä näkee, että vaikka ammatillisen opettajakorkeakoulun omiin tukipalveluihin ollaan suhteellisen tyytyväisiä, olisi yhteistyön lisääminen JAMKin yhteisten tukipalvelujen kanssa järkevää. Haastattelujen perusteella ammatillinen opettajakorkeakoulu on halukas yhteistyön lisäämiseen. Opettajakorkeakoulun toimistolla on selkeästi oma rooli ja tarve, mutta yhteistyö erityisesti JAMKin yhteisten opiskelijapalveluiden kanssa opiskelijavalinnassa mahdollistaisi resurssien kohdistamisen paremmin esimerkiksi opintojen ohjaukseen. Toinen yhteistyöhön liittyvä kehittämiskohde on markkinointi. Ammattikorkeakoulun yhteiset markkinointipalvelut voisivat osaltaan tukea ammatillisen opettajakorkeakoulun oman profiilin vahvistamista. Toisaalta ammatillinen opettajakorkeakoulun verkostoa voisi hyödyntää koko JAMKin koulutustarjonnan markkinoinnissa.

6 Vahvuudet ja kehittämissuhteet

6.1 Koulutusohjelman vahvuudet

Vahva yhteinen näkemys opettajankoulutuksen tehtävästä ja pedagogisesta toteutuksesta

Ammatillisen opettajankoulutuksen henkilöstön toimintakulttuuri on keskustelevalta ja yhteisön vuorovaikutus on rikastavaa. Henkilöstö osallistetaan laajamittaisesti esimerkiksi opetussuunnitelman kehittämiseen, ja opetussuunnitelmatyöskunta vaihtuu vuosittain. Kehittämissä otetaan huomioon sekä henkilöstön että opiskelijoiden antama palaute. Koulutusohjelmassa toteutuvat sovitut oppimisen arvioinnin periaatteet: laadullisuus, tavoitesuhteisuus ja kriteeriperustaisuus.

Monitasoinen verkosto koulutuksen, T&K:n ja palvelutoiminnan tukena
Ammatillisen opettajankoulutuksen opettajat osallistuvat aktiivisesti T&K-työhön, mikä edistää samalla verkostoitumista. Yhteistyökumppaneita on runsaasti niin kansainvälisellä, valtakunnallisella, ylimaakunnallisella kuin alueellisella tasolla. Verkostoa hyödynnetään kehittämisen painopisteiden määrittämisessä.

Opettajuuden yksilöllisen kehittymisen tukeminen monipuolisesti
Opiskelijat saavat palautetta runsaasti ja monipuolisesti. Opintojen suunnittelun apuna on sähköinen opiskelijan käsikirja. Opiskelijan HOPS-prosessi tukee opintojen tavoitteellisuutta ja opintojen etenemistä suunnitellussa aikataulussa. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) käytänteet ovat toimivia. Oppimista edistävät hyvin toteutetut itse- ja vertaisarviointit. Opettajuuden kehittymistä tukee myös jokaisen opiskelijan opintojensa aikana kokoama portfolio.

6.2 Hyvät käytänteet

Osaamisen arvioinnin työkalut

Ammatillisessa opettajankoulutuksessa on kehitetty toimivia HOPS-, AHOT-, portfolio- ja arviointikäytänteitä, joita voitaisiin soveltaa ammattikorkeakoulun muissakin koulutusohjelmissa.

Opiskelijan käsikirja

Ammatillisessa opettajankoulutuksessa on käytössä opiskelijan käsikirja, jossa tarvittava informaatio on koottu selkeästi yhdeksi dokumentiksi. Opiskelija saa hyvän kokonaiskuvan koulutuksesta opintojensa suunnittelun tueksi. Käytäntöä voitaisiin soveltaa JAMKissa laajemmin siten, että opiskelijat voisivat itsenäisesti koostaa eri järjestelmistä oman käsikirjansa.

6.3 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi

Profiilin kirkastaminen

Ammatillisen opettajankoulutuksen on tarpeen ennakoida opiskelijoiden ja työelämän muuttuvia tarpeita sekä tehdä profiloitumisvalintoja. Painopistettä voitaisiin suunnata enemmän työelämässä vaadittavan ohjaus- ja koulutusosaamisen kehittämiseen. Lisäksi profiilin kirkastamiseen liittyy mahdollisuus kehittää kansainvälistä koulutusta ja tuotteistaa palveluja kansainvälisille koulutusmarkkinoille.

Pedagogiikan kehittäjän roolin ottaminen entistä näkyvämmiin JAMKissa Viime vuosina JAMKin sisäinen yhteistyö on lisääntynyt ammattikorkeakoulupedagogiikan kehittämisessä. Opettajankoulutuksen tarjoamaa tukea pedagogiseen kehittämiseen voisi hyödyntää nykyistä enemmän ja eri osapuolten pitäisi löytää toisensa paremmin. Kahdenvälisiä konsultointiprosesseja pedagogisten käytäntöjen kehittämiseksi voitaisiin toteuttaa yksikkötasolla. Ammatillisen opettajakorkeakoulun ja yksiköiden henkilöstön välillä voitaisiin toteuttaa myös työnkiertoa, joka mahdollistaisi tieto-aidon jakamisen ja hyödyntämisen.

Ohjauksen terävöittäminen

Opiskelijoiden ohjausta voitaisiin tehostaa siten, että opiskelijan oppimisprosessi on alusta alkaen tehokas. Tämä edellyttää yksilöllistä opintojen etenemisen seurannan kehittämistä. Opintojen alkuorientaatiota voitaisiin eriyttää oppilaitosmaailmaan niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka eivät toimi opettajina. Opintoja voitaisiin tukea myös opiskelijatutoreiden avulla. Työtä oppimisen esteiden vähentämiseksi ja tietoverkkojen tarkoituksenmukaiseksi soveltamiseksi tulee jatkaa. Opetusharjoittelun ohjaavien opettajien perehdyttämistä tulisi parantaa.

6.4 Ehdotukset tukipalvelujen ja ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi

Ammatillisen opettajankoulutuksen markkinointia pitäisi kehittää tiiviimässä yhteistyössä JAMKin markkinointipalvelujen kanssa huomioiden opettajankoulutuksen erityispiirteet. Markkinoinnin vahvistaminen voisi tukea myös ammatillisen opettajakorkeakoulun profiilin kirkastamista.

Ammatillinen opettajakorkeakoulu vastaa itse opiskelijapalveluista. JAMKin yhteisten opiskelijapalveluiden yhteistyö AOKKin kanssa erityisesti opiskelijavalintaprosessissa säästäisi opettajakorkeakoulun henkilöstön resursseja muun muassa opiskelijoiden ohjaukseen.

Ammattikorkeakoulun pitäisi mahdollistaa ammatilliselle opettajakorkeakoululle virtuaalisten sovellusten kokeilu ja käyttö tietojärjestelmissään nopeammin ja joustavammin. Aikaa ideasta toteutukseen tulee lyhentää merkittävästi. Tarvittaessa on perustettava erillinen tietotekninen alusta kokeiluja varten. Virtuaalisten sovellusten kehittäminen parantaisi ammatillisen opettajakorkeakoulun kilpailukykyä ja synnyttäisi JAMKiin uutta virtuaalipedagogiikkaa.

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman (ylempi AMK) ristiinarviointiraportti

HARRI KEURULAINEN
TERO JANATUINEN
MAURI KOLJANDER
ANTTI NIEMI
KARE NORVAPALO
KARI NURMI
KATJA RÄSÄNEN

1 Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman ristiinarviointi

1.1 Tietoja koulutusohjelmasta

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma on matkailu-, ja ravitsemis- ja talousalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa se aloitettiin vuonna 2006. Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma on laajuudeltaan 90 opintopistettä. Koulutusohjelman rakenne on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman rakenne.			
Osaamisalue	Op	Opintojaksot	Op
Tutkimus- ja kehittämisopinnot	15	Soveltavat tutkimusmenetelmät	5
		Työelämän kehittämis- ja ennakointimenetelmät	5
		Toimintaympäristön analysointi	5
		Projektijohtaminen	5 val
Vastuullinen johtaminen	15	Vastuullinen liiketoiminta	5
		Muutoksen ja henkilöstön johtaminen	5
		Asiantuntijuuteen ja johtajuuteen kasvu	5
Syventävät ammatilliset opinnot	20	Kuluttajatuntemus palvelualan menestystekijäksi	5
		Palvelujen ja palvelukulttuurin kehittäminen	5
		Riskinarviointi ja turvallisuus	5
		Palvelujen vaikutuksen arviointi	5
Asiantuntijuutta syventävät valinnaiset opinnot	10	Grand Study Tour	5 val
		Näyttöön perustuva toiminta palvelualalla	5 val
		Asiantuntijuuden kehittäminen	5 val
Opinnäytetyö	30	Opinnäytetyö	30
Yhteensä	90		90

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla on ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opetusta yhdeksässä ammattikorkeakoulussa. Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma on seitsemässä ammattikorkeakoulussa:

HAAGA-HELIA, Jyväskylän AMK, Lahden AMK, Laurea-AMK, Mikkelin AMK, Savonia-AMK, Turun AMK. Matkailualan koulutusohjelma on Kajaanin ja Rovaniemen ammattikorkeakouluissa. Degree Programme in Tourism on HAAGA-HELIAssa. Kaikki muut palveluliiketoiminnan koulutusohjelmatoteutukset ovat verkostototeutuksia: HAAGA-HELIA ja Laurea-AMK toimivat yhdessä, Kajaanin AMK, Rovaniemen AMK ja Savonia-AMK yhtenä verkostototeutuksena ja Lahden AMK, Mikkelin AMK ja Turun AMK toisessa verkostossa. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on panostettu ylempien ammattikorkeakoulututkintojen synergian ja yhteistyön vahvistamiseen eikä siksi olla mukana matkailu-, ravitsemis- ja talousalan verkostototeutuksissa.

1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman ristiinarviointi on ensimmäinen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutusohjelman arviointi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Ennen arvioinnin toteutusta ristiinarvioinnin arviointikysymykset muokattiin ylemmille ammattikorkeakoulututkinnoille soveltuviksi.

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman itsearviointia päätettiin keväällä 2007 Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yksikön tavoite- ja tulossopimuksen yhteydessä. Ristiinarvioinnin toteutuksen aikaan koulutusohjelman ensimmäinen opiskelijaryhmä oli valmistumisvaiheessa ja vuonna 2008 aloittaneet opintojensa alussa. Vuonna 2007 ei koulutusohjelmassa ollut aloitusta. Lokakuussa 2008 koulutusohjelma siirtyi osaksi uutta Liiketoiminta ja palvelut -yksikköä.

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelman ristiinarviointiryhmä perustettiin rehtorin päätöksellä. Ryhmän jäsenten valintaperusteena oli monialainen ammattikorkeakouluopetuksen tuntemus, arviointikokemus sekä kiinnostus tehtävään. Ryhmän puheenjohtajana toimi opettajakoulutuspäällikkö Harri Keurulainen ja jäsenenä opiskelijakunnan edustaja Mauri Koljander, yliopettaja Antti Niemi, kehityspäällikkö Kare Norvapalo, lehtori Kari Nurmi ja opintosihteeri Katja Räsänen. Sihteereinä toimi laatupäällikkö Tero Janatuinen.

Arviointiryhmä antoi koulutusohjelmalle ohjeet ristiinarvioinnin toteutukseen 3.10.2008. Koulutusohjelman itsearviointiraportti valmistui 10.11.2008. Sen liitteenä toimitettiin toimintaa kuvaavat tunnusluvut sekä opiskelijoiden ja henkilöstön alkuperäiset vastaukset sähköisenä kyselynä (Digium) toteutettuun itsearviointiin. Myös koulutusohjelman

opetussuunnitelma sekä oppimisen arvioinnissa käytettäviä tasokriteereitä toimitettiin arviointiryhmän käyttöön.

Koulutusohjelmassa nimettiin itsearviointia varten työryhmä: koulutuspäällikkö Enni Mertanen, lehtori Kirsti Hintikka-Mäkinen ja lehtori Mikael Viitasaari. Itsearviointia varten tietoa koottiin Digium-kyselyllä ja ryhmäkeskusteluilla. Arviointiaikataulu ei mahdollistanut ensimmäisen opiskelijaryhmän ryhmäkeskustelua. Aineiston kokoaminen aloitettiin jo keväällä. Koulutuspäällikkö vastasi itsearviointiaineiston kokoamisesta ja raportin kirjoittamisesta. Kysely lähetettiin koulutusohjelman kahdelle opiskelijaryhmälle ja kaikille koulutusohjelman opetukseen osallistuneille Jyväskylän ammattikorkeakoulun henkilökuntaan kuuluville ja yhdelle ulkopuoliselle kouluttajalle.

Arviointiryhmä vieraili koulutusohjelmassa 3.12.2008. Päivän aikana haastateltiin koulutusohjelman johtoa, henkilöstöä ja opiskelijoita. Johdosta haastateltavina olivat toimintansa lopettaneen matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yksikön entinen johtaja ja vararehtori Annikki Mikkonen, liiketoiminta ja palvelut -yksikön johtaja Asta Wahlgrén, koulutuspäällikkö Anne Mäntysaari liiketoiminta ja palvelut -yksiköstä ja koulutuspäällikkö Leena Liimatainen, joka toimii Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien AMK-tutkintojen yhteistyöelimen (Y-tiimi) puheenjohtajana. Henkilöstöstä haastateltiin koulutuspäällikkö ja yliopettaja Enni Mertanen, yliopettaja Minna Tunkkari-Eskelinen ja koulutusassistentti Petra Blinnikka. Opiskelijoista haastatteluun osallistuivat 2006 aloittaneet Ulla Mäntylä ja Tuija Sinisalo sekä 2008 aloittaneet Jaana Ahlqvist, Suvituulia Ahonen ja Terhi Kylkilähti. Vierailun päätteeksi koulutusohjelmalle annettiin pikapalaute arvioinnin tuloksista.

Arviointiryhmän laatima raportti oli koulutusohjelmassa kommentoitavana asiavirheiden osalta 23.1.–6.2.2009. Arvioinnin palautekokous arviointiryhmän ja koulutusohjelman edustajien kesken pidettiin 12.2.2009. Koulutusohjelma valitsee arvioinnin pohjalta omat kehittämiskohteet ja laatii niistä kehittämissuunnitelman. Arvioinnin seurantakokous pidetään keväällä 2010.

2 Koulutusohjelman suunnittelu

2.1 Koulutuksen työelämävastaavuus ja osaamistarpeiden muutosten ennakointi

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että palveluliiketoiminnan koulutusohjelma vastaa koko matkailu-, ravitsemis- ja talousalan kehittämistarpeisiin. Raportin mukaan koulutusohjelmalla on merkittävä rooli alan kehittämisessä, koska kaikilla koulutusalan sektoreilla ei ole tiedeyliopistoissa maisterikoulutusta.

Itsearvioinnissa todetaan, että koulutusohjelma vastaa niihin työelämän tarpeisiin, jotka opiskelijat tuovat omista taustaorganisaatioistaan. Koulutustarpeiden todetaan eriävän suuresti alan eri sektoreilla. Esiin on noussut muun muassa kuntien palvelurakenteen uudistamisen aiheuttamat kehittämistarpeet. Keskeisiä työelämän tarpeita julkisella sektorilla ovat johtaminen, prosessien kehittäminen, taloudellisuus ja asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen. Osa opiskelijoista toimii opettajina toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Heillä keskeisinä kehittämistarpeina ovat olleet paitsi oman koulutustason nostaminen, myös erilaisten oppijoiden tarpeisiin vastaaminen, prosessien kehittäminen sekä oppilaitosten ja yritysten yhteistyön kehittäminen. Itsearvioinnin mukaan valmistumisvaiheen opiskelijoilla ja koulutusohjelman opettajilla on varsin pitkälti samanlainen käsitys työelämän laaja-alaisista osaamistarpeista.

Alan yrityksistä tulevat opiskelijat tuovat koulutukseen liiketoiminnan kehittämiseen liittyviä kehittämistarpeita. Raportin mukaan yksi opiskelija on perustanut yrityksen koulutuksen aikana, ja kaksi opiskelijaa selvittää yritystoiminnan mahdollisuuksia opinnäytetyönään. Haastattelussa henkilöstö kertoi, että eräs valtakunnallisessa keskustelussa jatkuvasti esiin nouseva teema on johtamisen osuus koulutusohjelmissa. Kokemusten mukaan opiskelijat hakevat koulutuksesta nimenomaan johtamisosaamista. Johtamisen opintoja koulutusohjelmaan myös kuuluu, vaikka koulutusohjelman virallisesta nimestä opetusministeriö onkin poistanut sanan johtaminen.

Itsearviointiraportista ilmenee, että koulutusohjelmassa ennakoidaan työelämän osaamistarpeiden muutoksia. Koulutukseen kuuluu ennakointimenetelmien käyttöä. Menetelmät otetaan käyttöön opintojen alussa ja

niistä tulee luonteva osa toimintaa. Raportissa ei kuitenkaan tarkemmin selvitetä sitä, miten ennakkointitietoa hyödynnetään koulutusohjelman työelämävastaavuuden kehittämisessä esimerkiksi opetussuunnitelmatyön yhteydessä.

Koulutusohjelman johto kertoi haastattelussa, että opiskelijoiden erilaiset osaamisen kehittämistarpeet otetaan huomioon valintaprosessiin liittyvillä ennakkotehtävillä. Valintakokeiden yhteydessä on kartoitettu myös hakijoiden osaamista ja yleisiä kompetensseja. Koulutuksen alussa käydään HOPS-keskustelu, jossa sovitaan henkilökohtaisista kehittämistavoitteista. Opetussuunnitelmaan jätetään tilaa yksilöllisille valinnoille. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen välinen yhteistyö lisää opiskelijan valinnanmahdollisuuksia. Yksilölliset tarpeet tulevat esiin myös opinnäytetyössä. Koulutusohjelman johdon mukaan palveluliiketoiminnan koulutusohjelmassa on myös ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittyneimmät kompetenssien arviointikäytännöt Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

Arviointiryhmän näkemys on, että systemaattista työelämän osaamistarpeiden ennakkointia on tarpeen vahvistaa koulutusohjelman kehittämistyössä.

2.2 Ammattikorkeakoulun arvot ja linjaukset sekä yksikön omat toimintasuunnitelmat koulutusohjelman suunnittelussa

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että koulutusohjelman alkuvaiheessa valtakunnallinen matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yhteistyö suuntautui ylempien ammattikorkeakoulututkintojen verkostototeutuksiin, mutta Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ei suosittu tätä lähestymistapaa. Sen sijaan lähdettiin kehittämään yhteistyötä ammattikorkeakoulun sisällä. Raportin mukaan päätös johti matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yhteistyön heikkenemiseen. Koulutusohjelman johto kertoi haastattelussa, että valtakunnallinen verkosto kuitenkin vaikuttaa taustalla ja ottaa kantaa joihinkin yleisiin asioihin, kuten opinnäytetöiden kehittämiseen. Verkostossa on laadittu myös yhteinen internet-sivusto, jolla markkinoidaan kaikkia alan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun arvot, yhteiset strategiat ja toimintapolitiikat ovat olleet opetussuunnitelman taustalla. Raportissa todetaan, että niitä on noudatettu. Haastattelussa henkilöstö kertoi, että arvoista vastuu on ymmärretty niin, että vastuuta halutaan kantaa ennen muuta

opiskelijoiden oppimisesta. Itsearviointissa opiskelijoiden ja henkilökunnan vastauksista heijastuu strategioiden ja toimintapolitiikoiden ohjaava rooli. Arvojen ja yhteisesti sovittujen linjausten katsotaan tulevan näkyviin Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittämistiimin (Y-tiimin) linjausten pohjalta yhdessä sovittuina käytänteinä.

Koulutusohjelma on itsearviointiraportin mukaan osallistunut matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yksikön vision laadintaan. Koulutusohjelman kerrotaan olleen myös hyvin aktiivinen Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen synergian ja yhteistyön kehittämisessä. Meneillään olevan organisaatiomuutoksen katsotaan tuovan koulutusohjelmalle paljon uusia mahdollisuuksia.

Arviointiryhmä pitää hyvänä koulutusohjelman aktiivista toimintaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen synergian ja yhteistyön kehittämisessä.

2.3 Koulutusohjelmaa ja sen toteutusta ohjaavat pedagogiset periaatteet

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että koulutusohjelmassa kantavana periaatteena on aikuisten oppiminen sekä opitun soveltaminen ja siirtäminen välittömästi helpottamaan omaa työtä. Pedagogisia periaatteita voi kutsua konstruktivistis-mezirovilaiseksi uudistavan kokemuksellisen oppimisen malliksi, jossa pyritään selkeään asiantuntijuuden kasvuun ja sivistyksen lisääntymiseen. Johto selvitti haastattelussa, että käytännössä edellä mainitut periaatteet merkitsevät sitä, että kaikki oppimisprosessit kytetään opiskelijan omaan osaamiseen ja viitekehykseen, ja että asioiden tarkastelulla yhdessä muiden kanssa yritetään asioihin löytää uusia näkökulmia. Asiantuntijuuden kehittyminen puolestaan merkitsee sitä, että asioita ei toisteta rutiinomaisesti, vaan haasteista opitaan ja pyritään uudistamaan oman alan toimintakäytäntöjä.

Henkilökunta kaipaa itsearviointiraportissa huomattavasti laajempaa pedagogista keskustelua. Raportin mukaan opiskelijat pitävät koulutusohjelman keskeisenä pedagogisena periaatteena keskusteltavaa ja kokemuksellista oppimista. Itsenäinen opiskelu näyttäytyi joissain opiskelijoiden vastauksissa vähemmän toivottuna. Arviointivierailulla opiskelijat täsmensivät, että opiskelijoiden näkemykset kontaktien ja itseopiskelun määrän sopivuudesta riippuvat kunkin henkilökohtaisesta tavasta opiskella. Kontaktien toteutukseen toivottiin kuitenkin napakkuutta. Konk-

seuraavan jakson alkamista. Henkilöstö kertoi myös, että syksyllä 2008 korvalappumallista on jouduttu osin luopumaan ylempien ammattikorkeakoulututkintojen yhteisten opintojen takia. Pyrkimyksenä on palata takaisin omaan toteutusmalliin ja mahdollisesti laajentaa korvalappumallia ammattikorkeakoulun muidenkin ylempien tutkintojen toteutukseen.

Arviointivierailulla opiskelijat tunnistivat koulutusohjelman toiminnallisiksi periaatteiksi seuraavat asiat: opiskelija nähdään aktiivisena toimijana, kansainvälisyyttä korostetaan ja opinnot rakentuvat restonomitasosta eteenpäin. Myös ns. korvalappumalli todettiin prosessiksi, jonka mukaan tulisi edetä. Opiskelijoiden mukaan kontakteille osallistuminen ja oma-aloitteisuus ovat ensiarvoisen tärkeitä opintojen etenemisen kannalta. Opiskelijat totesivat myös, että kuluvana syksynä on useita opintojaksoja meneillään samanaikaisesti ja opinnot tuntuvat ”sillisalaatilta”, kun korvalappumallia ei ole sovellettu.

Arviointiryhmän näkemys on, että koulutusohjelmassa on hyvin jäsennetyt pedagogiset periaatteet, joita toteutetaan myös käytännössä. Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijan omat lähtökohdat ja korostetaan opiskelijan vastuuta. Opinnoissa pyritään sopivaan tasapainoon itseopiskelun ja ohjatun kontaktiopiskelun välillä. Opettajien tulisi kuitenkin antaa opiskelijoille välittömämpää palautetta saavutetuista oppimistuloksista.

Opintojaksojen organisoiminen kahden lähijakson mallilla (ns. korvalappumalli) on hyvä käytäntö, jota voisi soveltaa laajemminkin ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksessa.

2.4 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelman suunnitteluvaiheessa tehtiin varsin mittava kartoitus alan maisteritasoisista koulutusohjelmista. Myös muutamia benchmarking-käyntejä tehtiin toisiin ammattikorkeakouluihin (esimerkiksi NHTV Breda). Haastattelussa johto kertoi, että koulutusta suunniteltaessa otettiin huomioon alan tutkimustieto ja keskustelua käytiin elinkeinoelämän edustajien kanssa. Haasteena jatkossa on uuden tutkimuksen seuranta, jotta koulutusohjelmaa voidaan jatkuvasti uudistaa.

Koulutusohjelmassa on itsearvioinnin mukaan kiinnitetty erityistä huomiota kouluttajien riittävään koulutustasoon ja asiantuntemukseen. Koulutusohjelmassa on käytetty asiantuntijaluonnoitsijoita muun muassa

Etelä-Tanskan yliopistosta. Opetusmateriaalina käytetään aina kunkin aihealueen uusinta ja ajankohtaista kirjallisuutta. Kirjallisuus on niin uutta, että kaikkea ei voida aikaviiveen takia ilmoittaa opintojaksokuvauksissa. Käytettävä kirjallisuus sisältää opintojaksokuvauksissa kuvatun kirjallisuuden, opettajien ja luennoitsijoiden esittämän uusimman ajankohtaisen kirjallisuuden ja opiskelijan itsensä tuoman kirjallisuuden.

Henkilöstö kertoi haastattelussa, että tutkinnon laatu on pysynyt korkealla, kun alkuvaiheessa opiskelijoilta on vaadittu paljon, jotta tutkinnon maisteritasoista laatua ei kyseenalaisteta. Opiskelijat ovat olleet hyvin tunnollisia ja tavoitelleet korkeita arvosanoja. Opiskelijoiden antaman palautteen perusteella opettajat ovat onnistuneet pitämään oman osaamisensa ajan tasalla.

Itsearviointiraportissa todetaan, että koulutusohjelmassa harkitaan englanninkielisen tilauskoulutuksen toteutusta. Haastattelussa johto toteaa, että yksi mahdollinen koulutuksen myyntisuunta voisi olla Venäjä ja sen lähialueet. Tiettyjä aihealueita, kuten ruokapalvelujärjestelmiä ja toimitilapalveluja, voitaisiin myydä Eurooppaan laajemminkin. Tilauskoulutuksen kieleksi tulee englanti eikä kielivalikoiman laajentamista suunnitella kovien kielitaitovaatimusten vuoksi.

Itsearviointiraportin liitteenä toimitettiin arviointiryhmän käyttöön muun muassa opinnäytetyön arviointiin liittyvät arviointikriteerit. Arviointiryhmä katsoo, että näitä kriteereitä pitää tarkistaa siten, että ne ovat linjassa eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) kanssa. Alimmankin hyväksytyyn arvosanan tulee vastata EQF:ssä kuvattua osaamisen tasoa.

2.5 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen

Itsearvioinnin mukaan koulutusohjelman opetussuunnitelman periaatteet sovittiin alkuvaiheessa valtakunnallisessa matkailu-, ravitsemis- ja talousalan verkostossa. Yhteistyössä sovittiin opintokokonaisuudet ja niiden laajuudet: vastuullinen johtaminen (15 op), tutkimus- ja menetelmäopinnot (15 op), valinnaisten opintojen määrä (10 op) ja syventävien ammattiopintojen määrä (20 op). Koulutusohjelman rakenne on edelleen sama. Verkostossa sovittiin myös 5 opintopisteen opintojaksokoosta vaihdannan helpottamiseksi.

Eri tahojen vastuita opetussuunnitelmatyössä kuvataan itsearviointiraportissa. Koulutusohjelman opetussuunnitelman laadinnasta on vastannut koulutuspäällikkö. Opetussuunnitelmien laadinnassa on

Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen keskinäinen yhteistyö lisääntynyt vuosi vuodelta ns. Y-tiimissä. Organisaatiomuutoksen myötä vastuu opetussuunnitelmasta jakautunee koulutuspäällikölle ja vastuuyliopettajalle. Yliopettajat ovat vastanneet tai olleet mukana opintojaksojen suunnittelussa ja vastuuopettajat ovat vastanneet opintojaksojen toteutuksesta ja sen palautteesta. Opiskelijoilta saatu palaute on välittömästi hyödynnetty suunnittelussa.

Johto kertoi haastattelussa, että myös työelämää on kuultu opetussuunnitelmatyössä. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yksiköllä on ollut oma neuvottelukunta, Marata-klubi, jolle on esitelty opetussuunnitelmaa. Lisäksi joidenkin järjestöjen edustajat ovat olleet keskustelukumppaneina. Myös kokemuksia erikoistumisopinnoista on hyödynnetty opetussuunnitelmatyössä.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan on tarpeen edelleen vahvistaa ja systematisoida työelämän osallistumista opetussuunnitelman kehittämistyöhön, jotta varmistetaan opetussuunnitelman ajanmukaisuus. Tämä mahdollistaisi osaltaan myös tulevaisuuden haasteiden ennakoinnin osana opetussuunnitelmatyötä.

2.6 AMK-tutkinnon tuottama osaaminen koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtana

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelman opetussuunnitelmatyössä on käytetty suositusta eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksestä (European Qualifications Framework, EQF) ja kansallisia ammattikorkeakoulututkintojen kompetenssien kuvauksia. Koulutusohjelman suunnitteluvaiheessa laadittiin suomalaisen korkeakoulujärjestelmän viitekehyksestä oma tasokuvaus opetussuunnitelmatyön työkaluksi. Itsearvioinnin mukaan juuri opintonsa aloittaneilla opiskelijoilla on oikeanlainen käsitys koulutusohjelman tasosta.

Itsearvioinnin mukaan koulutusohjelman suunnitteluvaiheessa havaittiin, että restonomikoulutukseen oli yritetty pakata alan strategisen johtamisen tason osaamista, joka kuuluu kuitenkin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tasolle. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon perustaminen on siis auttanut jäsentämään myös ammattikorkeakoulututkinnon sisältöä. Arviointiryhmä katsoo, että yksikössä on edelleen jatkettava siellä hyvin alkanutta eritasoisten ammattikorkeakoulututkintojen tuottaman osaamisen analyysiä, jotta eri tutkinnoista rakentuisi johdonmukainen kokonaisuus.

3 Koulutusohjelman toteutus

3.1 Opiskelijan kokemustaustan, aiemmin hankitun osaamisen ja urasuunnitelmien huomioiminen koulutuksessa

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelma on matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle yhteinen, joten se antaa opiskelijalle laajan yleiskuvan alasta. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOPS) ja siihen pohjautuvan näkökulman kautta opiskelijalla on kuitenkin mahdollisuus syventää osaamistaan omalla asiantuntijuusalueellaan. Avoimet oppimistehtävät mahdollistavat oppimisen kytkeytymisen aiempaan kokemustaustaan ja nykyisiin oppimistavoitteisiin. Koulutuksessa hyödynnetään opiskelijoiden omaa asiantuntijuutta ja kehitetään oppilaan omaa osaamista työuran etenemiseksi.

Arviointivierailun haastattelussa opiskelijat korostivat, että HOPSin laatimisessa parasta on opintojen selkeä käynnistyminen, jolloin opinnot selkiytyvät ja konkretisoituvat omaan tilanteeseen. Joillakin opiskelijoilla HOPS-keskustelut oli käyty vasta pari kuukautta opintojen aloittamisen jälkeen, jolloin opintojen käynnistyminen oli viivästynyt. Arviointivierailun pikapalautteessa todettiin, että HOPS-keskustelut tulisi käydä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ehkä jopa ennen ensimmäistä yhteistä kokoontumiskertaa.

Arviointivierailun haastattelussa johto kertoi, että koulutuksen itenäiset vaiheet päättyvät yhteisvaiheeseen (ns. korvalappumalli), jossa jaetaan kokemuksia ja muodostetaan yhteistä käsitystä sisältöalueesta. Myös opiskelijat kertoivat vastauksissaan, että ryhmässä keskustellaan paljon ja tehdään ryhmätöitä ja joistain aiheista käydään myös verkkokeskustelua. Näin ollen voidaan olettaa, että koulutuksessa syntyy henkilökohtaisesta ja yksilöllisestä opintojen suuntaamisesta huolimatta myös sellaista yhteistä ainesta, että tutkinnolla on yleispätevyttä myös muiden kuin opiskelijan nykyisen työnantajan palveluksessa.

Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelman selkeänä vahvuutena on, että koulutuksen tavoitteet vastaavat opiskelijoiden tarpeita ja että opiskelun kohdistuminen omaan työhön onnistuu hyvin.

3.2 Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen

Itsearviointiraportin mukaan koulutuksen peruslähtökohtana on mezirovilainen käsitys aikuisesta oppijana: tarvitaan runsaasti tukea ja opiskelijan mahdollisuuksien havaitsemista. Toisaalta ohjaamisessa tarvitaan kuitenkin myös hyvin tiukkoja ohjeistuksia, jotta jokainen opiskelija saadaan omaan päämääräänsä ”yhteisen portin” kautta.

Itsearviointiraportin mukaan ohjauksen vahvuutena on pyrkimys nopeaan reagointiin, jotta mahdolliset ongelmat eivät kasvaisi liian suuriksi. Ohjauksen käytännön työkaluina ovat HOPS- ja kehityskeskustelut, sähköpostit, tapaamiset ja puhelut.

Arviointivierailulla johdon ja henkilöstön haastattelussa ilmeni, että tällä hetkellä ohjausvastuu on paljolti koulutuspäälliköllä. Johto toteaa myös, että ohjausvastuun tulisi jakautua useammalle, koska nykyisellään systeemi on hyvin haavoittuva.

Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelman haasteena onkin resursien etsiminen ja suuntaaminen ohjaukseen niin, että opiskelijoilla olisi myös aiempaa parempi mahdollisuus saada henkilökohtaista palautetta tekemistään tehtävistä. Lisäksi arviointiryhmä toteaa, että työpaikkaohjausta on jatkossa kehitettävä edelleen siten, että jokaisella opiskelijalla on asiantunteva työpaikkaohjaaja.

3.3 Opinnäytetyön ohjaus

Itsearviointiraportin perusteella koulutuksessa on selkeät suunnitelmat opinnäytetyön ohjauksesta ja oppilaan etenemissuunnitelmista työn eri vaiheissa. Koulutuspäällikkö käy alkukeskustelut opinnäytetyöstä, joskin aihepiiriin hahmottaminen on aloitettu jo hakuvaiheessa ja sitä tarkennetaan HOPSissa. Raportin mukaan opinnäytetyölle valitaan asiantunteuksen ja pätevyyden perusteella paras mahdollinen ohjaaja, ja ohjaajia on käytettävissä muistakin Jyväskylän ammattikorkeakoulun yksiköistä ja jopa toisista ammattikorkeakouluista. Ohjausresurssia on ollut käytettävissä riittävästi, 30 tuntia työtä kohti. Ensimmäisen ryhmän töissä koulutuspäällikkö on ollut toisena lukijana.

Raportin mukaan opinnäytetöitä on lisäksi ohjattu ryhmänä opinnäytetyöseminaareissa, mikä vaatisi vielä prosessin kehittämistä ja muilta oppimisen taitojen harjaannuttamista. Koska opinnäytetyö on opinnoissa keskeisessä asemassa, koulutuksen suunnittelussa voisi miettiä, olisiko syytä kehittää seminaarityyppistä toimintaa systemaattisemmaksi.

Itsearviointiraportin perusteella koulutuksen haasteena on löytää resursseja systemaattisiin käynteihin opiskelijan työpaikalla. Nykyisellään työpaikkakäyntejä on arviointivierailun haastattelun perusteella tehty vain muutamia. Samalla olisi mahdollista rakentaa myös työelämäohjaajien välistä verkostoa.

Arviointiryhmän mielestä yhtenä koulutusohjelman vahvuutena on eri alojen asiantuntijoiden monipuolinen hyödyntäminen opinnäytetyön ohjauksessa. Arviointiryhmä kuitenkin kiinnitti huomiota koulutuspäällikön työmäärään ja keskeiseen rooliin opinnäytetyöprosessissa. Yksikön tulee huolehtia siitä, että koulutusohjelmalla on riittävät henkilö- ja muut resurssit opinnäytetöiden ohjaukseen.

3.4 Verkkoympäristöjen hyödyntäminen opiskelussa

Itsearviointiraportin mukaan koulutuksen ensimmäisellä toteutuksella käytettiin R5-oppimisympäristöä, mutta toisella toteutuksella on vaihdettu Optimaan Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tapahtuneen oppimisympäristön vaihdoksen myötä. Verkossa olevat oppimisympäristöt ovat mahdollistaneet joustavan viestinnän työtilojen kautta, lisäksi verkon välityksellä on ollut joitain luentoja. Raportin mukaan verkkoympäristöt ovat olleet käyttökelpoisia ja toimivia.

Arviointivierailun haastattelussa opiskelijat totesivat, että verkosta löytyy paljon materiaalia ja verkko-opiskeluun voisi käyttää aikaa niin paljon kuin itse vain haluaisi. Opiskelijat kuitenkin totesivat, ettei verkko-opiskelun määrää ainakaan tarvitse lisätä, mutta se on hyvä lisä siinä tapauksessa, jos ei pääse lähijaksolle mukaan.

Itsearviointiraportin perusteella haasteena verkkoympäristön vaihtumisessa on se, ettei opettajilla ole ollut riittävästi aikaa opetella Optiman käyttöä. Arviointivierailun haastattelussa opiskelijat kertoivat, että he eivät ole saaneet Optiman käyttöön kovin paljoa opastusta, mutta järjestelmä on sen verran helppokäyttöinen, että he ovat päässeet itseohjautuvasti eteenpäin.

Raportin mukaan koulutuksessa on käytetty jonkin verran virtuaaliammattikorkeakoulun tarjontaa, mutta ongelmana on tarjonnan vähäisyys ja aikarajoitteet. Myös kansainvälistä yhteistyötä olisi mahdollista tehdä verkon välityksellä, mutta siinä ongelmana on opintojen maksullisuus ja ammattikorkeakoulun resurssien vähyys. Arviointivierailun haastattelussa opiskelijat kertoivat, etteivät ainakaan vielä ole tutustuneet tarkemmin virtuaaliammattikorkeakoulun tarjontaan.

Arviointiryhmän käsityksen mukaan verkkoympäristöjen käyttöä voisi koulutusohjelmassa kehittää vuorovaikutteisempaan suuntaan. Verkkoympäristöjä voisi hyödyntää tehokkaammin myös ohjauksen välineenä etäjaksojen aikana.

3.5 Oppimisen liittäminen osaksi opiskelijan omaa työtä ja työssä tapahtuvaa tutkimus- ja kehitystyötä

Itsearviointiraportin mukaan opiskelijan oppiminen liittyy vahvasti hänen työyhteisöönsä. Raportissa todetaankin, että oikeastaan opintojakson suorittaminen on melko hankalaa, jos ei ole omaa työyhteisöä missä sitä toteuttaa. Samoin raportin perusteella todetaan koulutusohjelmassa käytettävän useita tieteellisiä analyysityökaluja. Oppimista myös systemaattisesti itsearvioidaan. Raportin mukaan kunkin opiskelijan osaamista kartoitetaan suhteessa henkilön kykyyn hallita ja käyttää eri kehittämismenetelmiä työssä tapahtuvassa T&K-työssä. Itsearviointiraportissa esitetyissä opiskelijapalautteissa todetaan, että oppiminen liitetään hyvin työhön ja yksilöllisyys huomioidaan myös kehittämistyössä. Opintojen toteutuksessa raportin mukaan joustavuutta tuo vuosittainen aloittaminen ja yhteistyö muiden koulutusohjelmien kanssa, mikä mahdollistaa opintojaksojen ottamisen muista koulutusohjelmista.

Arviointivierailun haastattelussa henkilöstö totesi, että jos opiskelijalla ei ole työpaikkaa/työyhteisöä, mihin liittää opinnäytetyön, niin silloin on keskusteltu ja mietitty yhdessä opiskelijan kanssa ratkaisua ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu on silloin yksi vaihtoehto.

Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelman selvä vahvuus on se, että jokaiseen opintojaksoon liittyy tehtävä, joka edellyttää taustaorganisaatiossa analysointia, arviointia ja teorian soveltamista toiminnan kehittämiseen. Samoin opinnot liittyvät ja kytkeytyvät hyvin työelämään, mikä tukee omassa työssä kehittymistä ja lisää oman työn sisällön tuntemista. Arviointiryhmä suosittaa, että koulutusohjelmassa voisi miettiä vaihtoehtoisia tapoja opiskelijan oman työn kehittämiseen. Työn teoreettista analyysiä voisi lisätä. Samoin tärkeää on jatkossa varmistaa joustavilla ratkaisuilla hyvän opinnäytetyön aiheen löytäminen kaikille opiskelijoille.

3.6 Koulutuksen toteutuksen kytkeytyminen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaan

Itsearviointiraportissa todetaan, että tällä hetkellä koulutusohjelmassa ei ole selkeää linkkiä tai tutkimusohjelmaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoimintaan. Sen sijaan Mara Yritysklinikan kehittämishankkeessa on opiskelijoista muodostettu ohjausryhmä restonomiopiskelijoiden tueksi. Raportin mukaan yksi kehittämiskohde on, miten saadaan opiskelijoiden taustaorganisaatioiden kehittämistarpeista toimeksiantoja ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Itsearviointiraportissa esitetään tähän yksi vaihtoehtoinen toteutusmalli, joka voisi olla Mara Yritysklinikan erilaiset tuotteistamismallit.

Johdon mukaan uusi T&K-strategia luo pohjan toiminnan kehittämiseen. Tässä vaiheessa koulutuksen kytkeminen tutkimus- ja kehitystoimintaan on ollut liian vähäistä. Opinnäytetyöaihiot ovat pääasiassa purkaneet työpaikkojen kehittämispaineita, jolloin ne ovat lähteneet vahvasti opiskelijan omista tarpeista ja taustasta. Tässä on ristiriita ylempien ammattikorkeakoulututkinnon ideologian välillä, sillä samalla kun opiskelija kehittää omaa osaamistaan, myös työyhteisö kehittyy. Johdon mielestä jatkossa voisi ottaa paremmin huomioon Jyväskylän ammattikorkeakoulun laatuksiteerit sekä T&K-työn ja koulutuksen kytkemisen toisiinsa.

Henkilöstö totesi haastattelussa, että Mara Yritysklinikkaa hyödynnetään koulutuksessa. Jatkossa tavoitteena on, että jokaisen oppimistehtävän aikana yrityksessä alkaa tapahtua jotain, jolloin Jyväskylän ammattikorkeakouluun tulee toimeksiantoja. Johto totesi haastattelussa, että ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaa voitaisiin muokata myös opiskelijoiden opinnäytetöissä esiin tulevien kehittämisteemojen pohjalta.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan toiminnan vahvuutena on alue- ja työpaikkalähtöinen, tarpeeseen perustuva T&K-työ. Kehittämishaasteena on laajemminkin Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tutkimusohjelman puuttuminen, johon opiskelijoiden opinnäytteitä voisi liittää. Samoin paremmin tulisi saada opiskelijoiden taustaorganisaatioiden kehittämistarpeista toimeksiantoja ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Yhtenä kehittämisehdotuksena on opiskelijoiden omien kehittämishankkeiden toteuttaminen ulkopuolisella rahoituksella. On pohdittava myös, kuinka tulevaisuudessa voidaan ottaa

vielä paremmin huomioon opiskelijan työorganisaation tarpeet opiskelijan omien tarpeiden lisäksi.

3.7 Opiskelijoiden kansainvälisen osaamisen kehittämisen varmistaminen

Kansainvälisyysosaaminen on itsearviointiraportin perusteella nostettu selkeästi esiin koulutuksessa ja opiskelija pääsee arvioimaan sitä myös jo HOPSin tekovaiheessa. Koulutuksen aikana pidetään vieraskielisiä luentoja ja osa kirjallisuudesta on myös vieraalla kielellä. Raportin mukaan opintoihin liittyy mahdollisuus toteuttaa osa opinnoista yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti ulkomailla erilaisten koulutusten ja messujen avulla. Itsearviointiraportissa todetaan myös, että kyseiset asiat on hyvin viestitty opiskelijoille.

Henkilöstö kertoi arviointivierailun haastatteluissa opiskelijoiden kansainvälisen osaamisen kehittämisen tärkeimmistä toimintatavoista ja -malleista. Ensimmäisenä asiana jokainen opiskelija tunnistaa oman osaamisensa ja oppimistavoitteen. Koulutuksessa toteutetaan vieraskielistä opetusta vaihtelevasti. Pyrkimyksenä on, että jokaisella jaksolla on jotain vieraskielistä materiaalia. Henkilöstö korosti myös, että pitkän linjan aikuisopiskelijoilla kielitaito on edelleen ensimmäinen asia, jonka tulee olla kunnossa. Opinto-ohjelmassa ei kuitenkaan ole kielten opetusta.

Opiskelijat kertoivat arviointivierailun haastattelussa, että koulutuksessa kansainvälisen osaamisen kehittämisen tärkeimmät tekijät ovat olleet eri luennoitsijat, kansainväliset matkat ja seminaarit sekä englanninkielinen materiaali opetuksessa.

Arviointiryhmä toteaa, että koulutusohjelman vahvuutena on kansainvälisyyden tuominen luonnolliseksi osaksi koulutusta jo sen alkuvaiheessa. Opintojen aikana kansainvälistymiseen tarjotaan useita mahdollisuuksia. On hyvä miettiä opiskelijan oman osaamisen tason arvion realistisuutta ja luotettavuutta ja sitä, onko mahdollista kehittää osaamisen tason arviointiin uusia menetelmiä. Myös riittävän kielitaidon hankkimismahdollisuuksiin koulutuksen aikana tulee kiinnittää huomiota. Arviointiryhmä havaitsi myös, että haastatellut ryhmät antoivat eri merkityksiä kansainvälistymiselle koulutusohjelmassa.

3.8 Ammattikorkeakoulun tukipalvelut koulutuksen toteutuksen tukena

Itsearviointiraportin mukaan yhteistyö hakutoimiston kanssa sujuu hyvin. Opintotoimiston palveluissa on ollut henkilöstövaihtuvuutta, mikä on näkynyt koulutuksen toteutuksessa jonkin verran. Kirjasto ja tilapalvelut toimivat hyvin, samoin atk-tuki sekä ravitsemuspalvelut. Opiskelijoiden ohjausta koulutuksen aikana on itsearviointiraportin mukaan tarve toteuttaa paljon.

Henkilöstön mukaan aikuiset tarvitsevat enemmän tukipalveluja ja ohjausta kuin nuoret. Ohjaus ja palvelut ovat eri lailla toteutettuja kuin nuorilla, ja koko ajan järjestelmiä olisi hyvä saada toimivammaksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulun organisaatiouudistuksessa on lähdetty siitä, että aikuiskoulutus on muodostettu omaksi yksiköksi, joten siihen suuntaan tulisi myös tukipalveluiden kehittyä. Henkilöstön mielestä tämän koulutusohjelman toteuttamisessa yksi keskeinen huomioon otettava asia on opiskelijoiden hakukelpoisuuden arvioiminen. Se on huomattavasti työläämpää tässä koulutusohjelmassa kuin esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun muissa ylemmissä ohjelmissa.

Opiskelijat totesivat arviointivierailun aikana, että heitä on palveltu hyvin. Opiskelijoiden mukaan kirjastopalvelut ja tiedonhakupalvelut ovat todella hyvät. Ruokala- ja kahvilapalvelut ovat toimivia. Haasteina ovat tilanvaraukseen liittyvät ongelmat ja pysäköintitilojen vähäisyys kampusalueilla.

Yhteenvetona arviointiryhmä toteaa, että tukipalveluiden rooli on selkeä, niitä on tarjolla riittävästi ja yhteistyö on hyvää hakutoimiston kanssa muun muassa hakijoiden hakukelpoisuuden arvioinnissa. Toisaalta yhtenä kehittämistarpeena nousee palautteen perusteella opintotoimiston tukipalveluiden jatkuvan laatutason turvaaminen. Tähän liittyy olennaisesti selkeä työn organisointi opintotoimiston palveluissa ja henkilöstöresurssin pysyvyys.

4 Koulutusohjelman tulokset ja opiskelijoiden oppiminen

4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen

Koulutusohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan erilaisten tunnuslukujen avulla. Niiden avulla seurataan opintojaksojen toteutumista ja opintopistekertymiä sekä opiskelijoiden valmistumista ja heidän sijoittumistaan uusiin tehtäviin. Itsearviointiraportin mukaan koulutuksen kehitysvaikutuksia tarkastellaan seuraamalla opiskelijoiden uraa jatkossa. Haastattelujen perusteella tämä toteutuu lähinnä alumnitoimintana, mutta varsinaista valmistuneiden opiskelijoiden uraseurantaa ei vielä ole olemassa.

Arviointiryhmä toteaa, että koska koulutusohjelma on vasta alkuvaiheessa, ei tuloksia koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisesta vielä ole olemassa.

4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin

Työelämän osallistuminen koulutuksen toteutukseen on koulutusohjelmassa sillä tavoin luontevaa, että kaikki oppimistehtävät liittyvät opiskelijoiden omaan työhön ja työorganisaatioihin. Opiskelijahaastattelujen perusteella tämä kytkentä toimii käytännössä erittäin hyvin. Itsearviointiraportissa korostetaan koulutusohjelman opiskelijoiden roolia työelämän edustajina myös koulutusohjelman kehittämisessä.

Itsearviointia varten kerätyssä palautteessa todetaan, että työpaikkojen panosta tarvittaisiin toteutuksessa ja arvioinnissa nykyistä enemmän. Esimerkiksi työorganisaatioiden johdon sitoutuminen olisi erittäin tärkeää. Tämä edistäisi myös sen ilmeisen ongelman ratkaisemista, mikä koskee työajan käyttömahdollisuutta opintoihin.

Raportista ei käy ilmi, miten työelämä osallistuu koulutuksen tulosten arviointiin. Henkilöstön haastattelussa tuotiin esille, että opinnäytetyön arvioinnissa työelämän arvioijilla on tärkeä rooli. Työelämän arvioijien arviointiosaamisen kehittäminen on tässä avainasemassa. Kehittämisen kohteena tuotiin esille myös työpaikoilla tapahtuvan vertaisarvioinnin kehittäminen.

4.3 Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointi

Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagogisen strategian mukaan oppimisen arviointi toteutetaan osaamistavoitteisiin pohjautuvana, laadullisena ja kriteeriperustaisena, ja siinä opiskelijan itsearviointilla on keskeinen rooli. Sekä itsearviointiraportin ja sen liiteaineiston että haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että näitä periaatteita noudatetaan koulutusohjelmassa kohtuullisen hyvin.

Koulutusohjelmassa oppimisen ja osaamisen arviointi perustuu ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene ry.) laatimaan kompetenssijäsennykseen ja -kuvauksiin. Raportin mukaan opiskelijat ovat kyenneet omaksumaan hyvin kompetenssit osaamisensa kehittymisen arvioinnissa. Opiskelijat toivat tämän esille myös haastattelussa. Opintojaksoille on laadittu arviointikriteerit, jotka tukevat opiskelijoiden itsearviointia ja auttavat opettajia arviointipäätösten tekemisessä. Itsearviointiraportin liitteenä esitettiin koulutuksessa sovellettavia arviointikriteeristöjä. Esimerkiksi opinnäytetyön arviointikriteereiden suhde EQF-arviointistandardiin ansaitsee kuitenkin vielä kriittisen tarkastelun. Jokaisen opintojakson suorittamiseen liittyy itsearviointi, joka kohdistuu opiskelijan oppimiseen ja omaan panostukseen kyseisellä opintojaksolla.

Koulutusohjelmassa oppiminen perustuu oppimistehtäviin, ja näitä tehtäviä käytetään samalla oppimisen arviointiaineistoina. Sekä henkilöstön että opiskelijoiden haastattelussa keskusteltiin arviointimenetelmistä, ja kummassakin ryhmässä todettiin oppimistehtävien olevan tarkoituksenmukainen tapa arvioida oppimista. Opiskelijaryhmässä tuotiin esille myös tenttimismahdollisuus vaihtoehtoisena suoritustapana.

Arviointiryhmän mielestä arviointimenettelyjen suunnittelu on osa opintojaksojen kokonaissuunnittelua, eivätkä ne siten ole mielivaltaisesti määritettävissä. Pohtia tietysti voi, voisiko joidenkin opintojaksojen toteutus perustua esimerkiksi pelkästään kirjallisuuteen tms. materiaaliin perehtymiseen ja oppimista kontrolloivaan tenttiin. Tarkoin tulee kuitenkin harkita, minkä opintojakson luonteeseen tällainen käytäntö voisi soveltua.

Arviointiryhmä muistuttaa, että oppimisen kannalta tärkeää on palautteen saaminen kohtuullisessa ajassa tehtävän palautuksesta. Opiskelijoiden haastattelussa tuli ilmi, että palautteen saamisessa on ollut ongelmia alkaneen lukuvuoden aikana. Kirjallisen palautteen antaminen on aikaa vaativaa työtä. Myös muunlaisia palautteenantomenettelyjä on tästä syystä tarpeen kehittää.

4.4 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä

Itsearviointiraportin mukaan palautetietoa kootaan opiskelijoilta opintojaksoittain eri tavoin. Käytössä ovat opintojaksopalautteet, palautekeskustelut ja itsearvioinnit. Johdon haastattelun mukaan mahdollisiin korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään välittömästi joko olemassa olevaa koulutusprosessia uudelleen suunnaten tai tarvittaessa palaute huomioidaan seuraavaa opetussuunnitelmaa laadittaessa. Kaikkiin ammattikorkeakoulun koulutusohjelmiin vaikuttavat palautteet tulevat nopeasti käsittelyyn ammattikorkeakoulun yhteisessä Y-tiimissä. Keskeisin palaute liittyy opinnäytetöihin. Valtakunnalliseen tilanteeseen vaikuttavat palautteet viedään käsiteltäväksi alan kehittämisverkostoon.

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelmassa määritetään erikseen ne kehittämisen kohteet, joita palautteen avulla halutaan kehittää. Esimerkiksi tämän ristiinarviointiprosessin aikana keskitytään opinnäytetyöprosessin kehittämiseen tavoitteena sekä opiskelijoiden valmistumisen varmistaminen että ohjauksen resurssien taloudellinen käyttö. Toinen palautetiedon pohjalta kehitettävä asia on kahden kontaktin mallin vakiinnuttaminen. Tätä tietoa hyödynnetään myös vuoden 2009 opetussuunnitelmatyössä.

4.5 Koulutusohjelma innovaatioiden tuottajana

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelmassa on kehitetty palvelujen vaikutusten arviointimenetelmä, PVA. Menetelmää käytetään opinnäytetöissä ja joissain projekteissa (kunnan ruokapalvelujen kehittäminen). Haastattelussa ilmeni, että menetelmä on kehitetty koulutusohjelmassa ihmisiin kohdistuvasta yleisestä vaikutusten arviointimenetelmästä (IVA). Menetelmä kuvaa palvelun vaikutuksen eri vaihtoehdot ja antaa päätäjille faktatietoa päätösten perustaksi. Sovellusta voidaan pitää selvästi innovaationa.

Myös koulutusohjelman opintojaksojen toteutusmallia voidaan pitää innovaationa. Koska opiskelijat ovat opiskelunsa ohella työelämässä, on erityistä huomiota kiinnitettävä opiskelun ja työelämän yhteensovittamiseen. Tähän on pyritty ns. korvalappumallilla, missä kahden, kaksi päivää kestävä kontaktikerran väliin jää kestoaltaan erimittainen jakso kirjallisuuteen tutustumiseen, tehtävien tekemiseen ja teoreettisen tiedon sovellettavuuden analysointiin työelämässä. Toimiakseen malli edellyt-

tää erittäin hyvää ajankäytön koordinoitua erityisesti kontaktijaksojen aikana, koska ne ovat suhteellisen lyhyitä. Haastattelussa opiskelijat kertoivat, että järjestelmä on heidän mielestään periaatteessa onnistunut. Ajankäytön suhteen toivottiin tiiviimpää opetuspakettia omien aikaansaannosten esittelyjen kustannuksella. Syksyllä 2008 korvalappumallia ei ole kuitenkaan voitu toteuttaa käytännössä eri koulutusohjelmien yhteensopivuusongelmien vuoksi.

Itsearviointiraportissa mainitaan innovaationa myös opiskelijan yritykseensä tekemä osaamisen johtamismalli.

Arviointiryhmä toteaa, että koulutusohjelma on verrattain uusi, eikä siksi voida olettaa, että koulutusohjelmassa olisi ehditty toteuttaa suuria määriä innovaatioita. Sen sijaan potentiaalisia kohteita on periaatteessa runsaasti. Nykyaikana verkostoitumista pidetään tärkeänä. Itsearviointiraportissa mainittu palvelu-, sosiaali- ja terveystieteiden välinen yhteistyö ja integraatio on yksi verkostoitumismahdollisuus. Edelleen väestörakenteen muutos voi tuottaa uusia sovelluksia palveluliiketoiminnalle. Myös tekniikan kehitys mahdollistaa varmasti uudenlaisten hyvinvointipalvelujen kehittämisen. Potentiaaliset mahdollisuudet tuovat mukanaan aina myös haasteita: kuinka innovaatio tuotteistetaan toimivaksi ja kannattavaksi tuotteeksi. Johdonkin mielestä innovaatioiden tuotteistaminen on huomisen haaste.

4.6 Johtopäätökset koulutusohjelman tunnusluvuista

Vuonna 2007 koulutusohjelman opiskelijamäärä on ollut 33. Kyseisenä vuonna koulutusohjelmassa ei ollut aloitusta, joten tunnuslukuja tarkasteltaessa on huomioitava myös vuosi 2008. Koulutusohjelman vetovoima v. 2008 on ollut hyvä: 2,8 ensisijaista hakijaa yhtä aloituspaikkaa kohden, mikä on alallaan toiseksi suurinta Suomessa. Koulutusohjelmassa ei myöskään ole ollut keskeyttäneitä.

Yksikön opetushenkilöstön määrä on vuonna 2007 ollut 45, joista päätoimisia 29. Itsearviointiraportin mukaan varsinkin matkailu-, ravitsemis- ja talousalan verkostossa on kannettu huolta ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin johtavien koulutusohjelmien opettajien pätevyydestä. Vuoden 2007 tilastoissa koko koulutusosalalla yksikössä päätoimisista opettajista on tohtorin tutkinnon suorittaneita 5,8 % ja lisensiaatin tutkinnon suorittaneita 7,6 %. Vastaavat luvut Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ovat 9,0 % ja 14,8 %. Toisaalta niistä päätoimisista opettajista, jotka ovat osallistuneet koulutusohjelman opetukseen ja ohjaukseen yksikkörajojen yli, on tohtoreita 31,0 % ja lisensiaatteja

13,8 %, joten tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan koulutusohjelman opettajien muodollista pätevyystasoa pitää varsin hyvänä. Näillä opettajilla pedagoginen koulutus on ollut 75,9 prosentilla, kun Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tämä luku on 90,5 %. Lisäksi viisi opettajaa on suorittamassa tohtorin tutkintoa. Henkilöstön edustajat kertoivat, että kouluttautumista on yksikön taholta tuettu.

Hyvänä asiana arviointiryhmä toteaa, että henkilöstön jatkokouluttautuminen on aktiivista. Kuitenkin ryhmä suosittaa, että opettajien pedagogiseen pätevytyymiseen kiinnitetään koulutusohjelmassa erityistä huomiota.

4.7 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä

Itsearviointiraportissa on tuotu esille organisaatiouudistuksen tuomat mahdollisuudet, erityisesti riittävä budjetointi koulutuksen toteuttamiseen ja organisaation vahvistuminen uuden koulutuspäällikön myötä. Johdon mukaan viimeksi mainittu järjestely tuo lisätyövoimaa koulutusohjelmaan. Koulutusohjelman elinvoimaisuudelle ja tätä kautta kehitystyölle oleellinen edellytys on riittävän hyvän opiskelija-aineksen saatavuus, mikä ainakin vuoden 2008 lukujen pohjalta näyttää hyvältä.

Koulutusohjelmassa harkitaan mahdollisuutta hakea lupaa englanninkieliselle toteutukselle tilauskoulutusta varten (v. 2010 alkaen). Erityisesti johdon taholta haluttiin tätä kiirehtiä eikä sen siirtämistä tuonnemmaksi pidetty mahdollisena huolimatta siitä, että toteutus on erityisesti opettajille haaste. Englanninkielistä koulutusta suunnitellaan yhteistyössä Pirkanmaan ammattikorkeakoulun kanssa. Englanninkielinen koulutus on myös tärkeää kansainvälistymisen kannalta. Myös opetusministeriö toivoo englanninkielistä toteutusta.

Tärkeänä tavoitteena pidetään myös aloituspaikkojen lisäämistä siten, että vuosittainen aloitus tulee mahdolliseksi. Tämän suhteen koulutusohjelmassa ollaan optimistisia ja arvioidaan sen toteutuvan vuoteen 2012 mennessä. Nähtäväksi jää, saadaanko riittävästi kelpoisia hakijoita koulutusohjelmaan.

Kehittämisen jarruna itsearviointiraportissa nähdään koulutusohjelman niukka resursointi. Erityisesti riittävää resursointia kaivataan opintojaksotuotantoon ja opiskelijoiden ohjauksen kehittämiseen. Toisaalta kiitellään riittävää budjetointia koulutuksen toteuttamiseen. Haastattelussa henkilökunnan edustajat totesivat, että resursointiongelma on väistymässä organisaatiouudistuksen myötä.

5 Vahvuudet ja kehittämis ehdotukset

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ovat tiensä alussa. Tällä hetkellä käynnissä olevat koulutusohjelmat tekevät valtakunnallista pioneerityötä näiden tutkintojen kehittämiseksi. Palveluliiketoiminnan ylempi ammattikorkeakoulututkinto on Jyväskylän ammattikorkeakoulun ensimmäinen ristiinarvioinnin kohteena oleva ylempi amk-tutkinto. Itsearviointiraportin ja eri tahojen haastattelujen perusteella voidaan todeta, että koulutusohjelman kehittäminen on lähtenyt oikealle uralle.

Työn ja opiskelun kytkeminen toisiinsa on aikuisopiskelijalle aina haastavaa, ja koulutusohjelmassa onkin etsitty keinoja tämän edistämistä varten. Koulutusohjelmassa on esimerkiksi asetettu tavoitteeksi, että jokaisella opiskelijalla on työelämäohjaaja omasta organisaatiosta Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjauksen tukena. Tämä on varmaankin omiaan sitouttamaan työpaikkoja koulutusohjelman toteutukseen ja sen kehittämiseen.

Seuraavassa on esillä tiivistetysti havaintoja koulutusohjelman vahvuuksista ja kehittämisen kohteista. Molemmissa on esillä tutkinnon laadun näkökulma ja aikuisopiskelijan näkökulma.

5.1 Koulutusohjelman vahvuudet

Tutkinnon laadun näkökulma:

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot pyritään lähtökohtaisesti kytkemään opiskelijoiden omaan työhön ja työorganisaatioon. Itsearviointiraportin ja haastatteluissa saatujen kommenttien perusteella koulutuksen tavoitteet ja sisällöt näyttävät vastaavan hyvin osallistujien tarpeita. Opiskelijakommenttien perusteella koulutusohjelman sisällöt tukevat hyvin heidän oman työnsä kehittämistä. Opintojen kytkeytyminen opiskelijoiden omiin töihin mahdollistuu hyvin.

Koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa on pyritty monipuolisesti hyödyntämään ammattikorkeakoulun asiantuntijoiden ja työelämän asiantuntijoiden osaamista. Ammattikorkeakoulun ylempien ammattikorkeakoulututkintojen keskinäistä synergiaa haetaan aktiivisesti koulutusten toteuttamisessa mm. järjestämällä yhteisiä opintojaksoja. Koulutusten kehittämisessä ylempien ammattikorkeakoulututkintojen

kehittämistiimin (Y-tiimin) puitteissa tapahtuva yhteistyö näyttää toimivalta ja hyödylliseltä.

Aikuisopiskelijan näkökulma:

Koulutusohjelman toteuttamismallia on kehitetty aikuisopiskelijan näkökulmasta, mikä ilmeni hyvin itsearviointiraportissa. Opiskelijahaastatteluissa asia tuli esille koulutusohjelman selkeänä vahvuutena. Opiskelu esimerkiksi perustuu suurelta osin henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin. HOPS-kulttuuri mahdollistaa opiskelijoiden tiedollisten ja taidollisten lähtökohtien huomioimisen koulutuksen toteuttamisessa. Koulutus keskittyykin opiskelijoiden osaamisen kehittämiseen jokaisen osallistujan omista lähtökohdista käsin.

Itserviointiraportissa esillä oleva erikoistumisopintojen toteuttamismallista muokattu malli (korvalappumalli), jossa vaihtelevat etä- ja lähiopiskelujaksot, on sekä opettajien että opiskelijoiden kommenttien mukaan osoittautunut hyvin toimivaksi. Tämä yhdistettynä etäjaksoilla työstettäviin soveltaviin oppimistehtäviin näyttää mahdollistavan riittävän toiminnallisen joustavuuden koulutuksen toteuttamisessa.

Oppiminen perustuukin pääasiassa oppimistehtäviin, jotka kohdistuvat oman työn ja työorganisaation kehittämiseen. Lähijaksojen tehtävänä on toisaalta luoda riittävää teoreettista viitekehystä näille tehtäville ja toisaalta toimia oppimistehtävien tulosten yhteisenä jakamisen foorumina, mikä edelleen syventää ja laajentaa oppimista.

Monimuotoisena toteutuvan aikuisopiskelun onnistumisen kannalta erilaisten tukipalvelujen toimivuus on avainasemassa. Opiskelijoiden mielestä yksikön omat tukipalvelut ovat erittäin hyvin onnistuneet tukemaan heidän opiskeluaan, ja he nostivat selkeänä vahvuutena esille tukipalvelujen toimivuuden.

Yhteenveto koulutusohjelman vahvuuksista:

- opiskelun kohdistaminen omaan työhön onnistuu hyvin
- eri alojen asiantuntijoiden monipuolinen hyödyntäminen
- ylempien AMK-tutkintojen synergian hyödyntäminen koulutuksen toteutuksessa
- koulutuksen yksilölliset ja joustavat työskentely- ja toteutustavat
- oppiminen perustuu työelämään kohdistuviin oppimistehtäviin
- HOPS-kulttuuri.

5.2 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi

Tutkinnon laadun näkökulma:

Koulutusohjelma näyttää vastaavan hyvin opiskelijoiden tarpeisiin. Kehittämistä vielä kuitenkin vaatii se, miten työelämä yksittäisiä opiskelijoita laajemmin ja systemaattisemmin voi osallistua koulutuksen kehittämiseen. Itsearviointiraportissa tuotiin esille Marata-klubin (neuvottelukunta) rooli opetussuunnitelman kommentaattorina. Kuitenkin esimerkiksi palautejärjestelmän kehittäminen voi tuoda opetussuunnitelman kehittämiseen uusia ja laajempia näkemyksiä. Samoin valmistuneiden opiskelijoiden urakehityksen seuranta, joka kertoo koulutuksen vaikuttavuudesta, vaatii tulevaisuudessa kehittämistä.

Itsearviointiraportissa todetaan, että koulutuksen toteutuksen kytkeminen ammattikorkeakoulun T&K-toimintaan ei tällä hetkellä toteudu. Opiskelijoille tulisi kertoa mahdollisuuksista hyödyntää ammattikorkeakoulun T&K-toimintaa oman oppinäytetyönsä tekemisessä.

Eri tahojen haastatteluissa koulutusohjelman kansainvälistymiselle annettiin eri merkityksiä. Koulutusohjelman johdon ja henkilöstön kesken on tarpeellista löytää yhteinen käsitys koulutusohjelman kansainvälistymisen tavoitteista ja niistä keinoista, joilla yhteisiin tavoitteisiin päästään. Näin myös opiskelijoille olisi mahdollista muodostua selkeä käsitys kansainvälistymisen erilaisista merkityksistä koulutusohjelmassa, jonka toimintaympäristö on perusolemukseltaan kansainvälinen.

Koulutusohjelma toimii tällä hetkellä varsin vähäisellä koulutusohjelman ”omalla” henkilöstöllä. Asiantuntijoita koulutusohjelman tarpeisiin hankitaan paljon muualta, mitä toisaalta pidettiin opetuksen laadun kannalta positiivisena asiana. Toiminnan jatkuvan kehittämisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että sen ympärillä on riittävä määrä asialle omistautuneita opettajia ja muuta henkilökuntaa.

Aikuisopiskelijan näkökulma:

Oppiminen ja oppimisen arviointi perustuvat pääasiassa oppimistehtäviin. Oppimisen kannalta tehtävistä saatu palaute on tärkeässä asemassa. Opiskelijahaastattelujen perusteella palautteiden antamista tulee kehittää ajallisesti nykyistä välittömämmäksi toiminnaksi. Oppimisen kannalta ei ole merkitsevää eroa sillä, annetaanko palautetta kirjallisesti vai suullisesti. Esimerkiksi lähijaksoilla oppimistehtävien purkutilanteissa annettavaa palautetta systematisoimalla palautteenantoa voidaan kehittää ohjaajan työ määrää suurestikaan lisäämättä.

Ristiinarvioinnin ajankohtana myös henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien kommentointi on viivästynyt. Tähän saattaa vaikuttaa koulutusohjelman työnjaolliset kysymykset, mihin edellä viitattiin. Opiskelun perustuessa kuitenkin henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin on oleellista, että HOPSien ohjaus ja arviointi on mahdollisimman välitöntä toimintaa.

Opiskelijat kiinnittivät huomiota myös lähiopiskelujaksojen sisältöön ja ajankäytön tehokkuuteen. Opiskelijat toivoivat enemmän mahdollisuuksia lähijaksoilla olevien asiantuntijoiden hyödyntämiseen. Oppiminen perustuu kuitenkin myös yhteiseen jakamiseen. Lähijaksojen suunnittelussa ja toteutuksessa sopivan tasapainon löytäminen tarvitsee kuitenkin lisähuomiota.

Itsearviointiraportissa korostetaan työpaikkaohjaajien merkitystä koulutuksen tavoitteiden toteutumisessa. Alan matalan koulutustason takia tavoitteen saavuttaminen nähdään kuitenkin vaikeaksi, koska työpaikkaohjaajalla ei tyypillisesti ole sen tasoista koulutusta, mitä opiskelija on suorittamassa. Haastattelujen perusteella työpaikkaohjaus ei vielä ole kaikkien opiskelijoiden kohdalla järjestyksessä, ja sellaisenaan se vaatii vielä kehittämistä. Vertaisohjauksella voidaan jossain määrin kompensoida tilannetta.

Yhteenveto koulutusohjelman kehittämis ehdotuksista:

- opinnäytetöiden kytkeminen paremmin ammattikorkeakoulun T&K-toimintaan
- ydintiimin laajentaminen
- kansainvälisyyden systemaattisuuden kehittäminen
- työelämän osallistuminen koulutusohjelman kehittämiseen ja työpaikkaohjauksen kehittäminen
- palautteen anto HOPSista ja oppimistehtävistä
- kontaktien sisältö ja ajankäytön tehokkuus.

5.3 Ehdotukset ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi

Koulutusohjelmassa tehtävien opinnäytetöiden ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun T&K-työn suhde vaatii tarkentamista. Tällä hetkellä opinnäytetöillä ei ole selkeää linkkiä ammattikorkeakoulun T&K-toimintaan eikä T&K-toiminnalla opinnäytetöihin. Opiskelijoiden opinnäytetöiden

ja T&K-toiminnan strategisten painopistealueiden linkittämistä voitaisiin edistää luomalla ammattikorkeakoulun ylemmille ammattikorkeakoulututkinnoille oma T&K-ohjelma. Tämä edistäisi myös maisteritasoisen koulutuksen laadun varmistamista.

Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kansainvälistymisen tavoitteet ja toimintamuodot kaipaavat selkiyttämistä. Pikimmiten on laadittava toimintasuunnitelma, jonka avulla kansainvälistyminen saadaan kestäväälle pohjalle ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa.

Koulutusohjelmissa käytettävien arviointikriteereiden kehittämistyötä tulee jatkaa niin, että kriteerit ovat sopusoinnussa eurooppalaisen tutkintojen ja osaamisen viitekehyksen (EQF) ja myöhemmin laadittavan kansallisen viitekehyksen (NQF) kanssa.

Terveyden edistämisen koulutusohjelman (ylempi AMK) ristiinarviointiraportti

EVA HALME
TERO JANATUINEN
ELINA KIRJALAINEN
MIKKO KESKINEN
MAARIT KORVA
PÄIVI PAUKKU
TOPI PYNNÖNEN
PETTERI WECKSTRÖM

1 Terveyden edistämisen koulutusohjelman ristiinarviointi

1.1 Tietoja koulutusohjelmasta

Sosiaali- ja terveystalouden ylempään AMK-tutkintoon johtava Terveyden edistämisen koulutusohjelma käynnistyi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa jatkotutkintokokeiluna syksyllä 2003. Koulutusohjelman laajuus on 90 opintopistettä. Koulutusohjelma on moniammatillinen ja koulutuksesta valmistuu ammatillisia asiantuntijoita seuraavilla tutkintoniemikkeillä: fysioterapeutti (ylempi AMK), kuntoutuksen ohjaaja (ylempi AMK), kätilö (ylempi AMK), terveydenhoitaja (ylempi AMK), toimintaterapeutti (ylempi AMK), sairaanhoitaja (ylempi AMK), sosionomi (ylempi AMK), suuhygienisti (ylempi AMK).

Terveyden edistämisen koulutusohjelman sisältöä ja sen tuottamaa osaamista on suunniteltu työelämän tarpeista ja lähtökohdista. Terveyden edistäminen on osa jokaisen sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisen työtehtävää, ja osaamisen merkitys vahvistuu edelleen muun muassa hallitusohjelman terveyden edistämisen politiikkaohjelman toteuttamisessa. Osa terveyden edistämisen osaamisalueista ja työtehtävistä on eri sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisille yhteisiä, osa eriytyviä. Tästä syystä terveyden edistämisen koulutusohjelma on rakennettu sateenvarjo-ohjelmaksi, joka sisältää joustavasti työelämän muuttuviin terveyden edistämisen osaamistarpeisiin vastaavia suuntautumisalueita.

Suuntautumisten sisältöalueet ovat vaihdelleet vuosittain seuraavasti: lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja seksuaaliterveyden edistäminen (2003), kansansairauksien ennaltaehkäisy ja palvelujärjestelmän kehittäminen (2005), laajavastuinen hoitotyö ja sosiaali- ja terveystalouden johtaminen ja kehittäminen (2006), kuntoutus/fysioterapia (2007) ja seksuaaliterveyden edistämisen uusi toteutus (2008). Jatkossa terveyden edistämisen johtamiseen painottuva suuntautuminen on siirretty osaksi sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmaa, joka käynnistyi syksyllä 2008. Suuntautumisten avulla on mahdollista painottaa terveyden edistämisen eri osaamisalueita ja integroida osaaminen eri sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisten työprosesseihin, kehittämistoimintaan ja ammatilliseen asiantuntijuuteen.

Terveyden edistämisen koulutusohjelmaa toteutetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun lisäksi 11 muussa ammattikorkeakoulussa ympäri Suomea ja ammattikorkeakoulujen kesken tehdään tiivistä yhteistyötä terveystieteen YAMK-verkostossa. Vuonna 2008 koulutusohjelmassa oli kaikissa ammattikorkeakouluissa yhteensä 448 opiskelijaa, josta Jyväskylän ammattikorkeakoulun osuus oli 58. Vuonna 2009 JAMKissa on 20 aloituspaikkaa. Koulutusohjelman opetushenkilöstöön kuuluu 20 henkilöä eri yksiköistä. Heistä 14:llä on lisensiaatin tai tohtorin tutkinto.

1.2 Ristiinarvioinnin suunnittelu ja toteutus

Terveyden edistämisen (ylempi amk) koulutusohjelman ristiinarviointiryhmä perustettiin rehtorin päätöksellä. Ryhmän jäsenten valintaperusteena oli monialainen ammattikorkeakouluopetuksen tuntemus, arviointikokemus sekä kiinnostus tehtävään. Ryhmän puheenjohtajana toimi koulutuspäällikkö Eva Halme ja jäsenenä lehtori Mikko Keskinen, lehtori Päivi Paukku, projektipäällikkö Petteri Weckström, suunnittelija Maarit Korva sekä opiskelijakunnan edustaja Topi Pynnönen. Sihteerinä toimi projektiassistentti Elina Kirjalainen. Lisäksi arviointiryhmään osallistui laatuspäällikkö Tero Janatuinen.

Arviointiryhmä antoi koulutusohjelmalle ohjeet ristiinarvioinnin toteutukseen 19.2.2009. Koulutusohjelman itsearviointiraportti valmistui 23.3.2009 Sen liitteenä toimitettiin toimintaa kuvaavat tunnusluvut ja niiden analyysi, kooste opiskelijoille itsearviointiin liittyen tehdyn kyselyn vastauksista, opetussuunnitelma sekä kuvaus FIRST-ohjelman Adult Prohankkeesta. Koulutusohjelman itsearviointiraportin valmisteluvaiheessa palaute- ja arviointitietoa kerättiin terveyden edistämisen koulutusohjelman opiskelijoilta (ryhmät YST5, YST6, YST7 ja YST8) sähköisenä kyselynä viikoilla 9-11/2009, opiskelijaryhmien lukukausipalautteista lukuvuosilta 2007–2008 sekä yhdestä ristiinarvioinnin teemaan liittyneestä YST6-ryhmästä valmistuneesta opinnäytetyöstä.

Ylemmän AMK-tutkinnon opiskelijoiden OPALA-palautekysely on toteutettu kevästä 2008 alkaen. Terveyden edistämisen koulutusohjelman opettajat tutustuivat arviointikysymyksiin etukäteen ristiinarviointiin orientoivassa kokouksessa 3.3.2009. Viisi opettajaa vastasi ristiinarviointikysymyksiin sähköisen kyselyn kautta viikoilla 10-11. Näiden vastausten tulokset koottiin raporttiin, jota loput henkilöstön edustajat täydensivät ja kommentoivat kirjallisesti prosessikirjoittamisen keinoin erikseen sovitun työnjaon mukaisesti. YAMK-tiimikokouksissa opet-

tajat ovat osallistuneet itsearviointiraportin kirjoittamiseen 11.3.2009 analysoiden yhdessä koulutusohjelman tunnuslukuja ja tunnistamalla koulutusohjelman kehittämiskohteita. Päävastuu raportin viimeistelystä on ollut koulutuspäälliköllä ja hyvinvointiyksikön erikoissuunnittelijalla.

Arviointiryhmä vieraili koulutusohjelmassa 23.4.2009. Päivän aikana haastateltiin koulutusohjelman johtoa, henkilöstöä ja opiskelijoita. Johdosta haastateltavina olivat yksikönjohtaja Eila Latvala, koulutuspäällikkö Leena Liimatainen sekä suunnittelija Eija-Mari Heikkilä. Henkilöstöstä haastateltiin yliopettaja Katri Ryttyläistä, yliopettaja Tiina Kuukkasta, yliopettaja Tapio Mäkelää sekä lehtori Sirpa Tuomea. Opiskelijoista haastatteluun osallistuivat vuonna 2006 opintonsa aloittaneet Eeva-Liisa Saarman, Riitta Pylvänen sekä Risto Vidgren, vuonna 2007 aloittanut Heli Waulu sekä vuonna 2008 aloittanut Arja Turku. Vierailun päätteeksi koulutusohjelmalle annettiin pikapalaute arvioinnin tuloksista.

Arviointiryhmän laatima raportti oli koulutusohjelmassa kommentoitavana asiavirheiden osalta 4.–12.6. Arvioinnin palautekokous arviointiryhmän ja koulutusohjelman edustajien kesken pidettiin 12.6.2009. Koulutusohjelma valitsee arvioinnin pohjalta omat kehittämiskohteet ja laatii niistä kehittämissuunnitelman. Arvioinnin seurantakokous pidetään syksyllä 2010.

2 Koulutusohjelman suunnittelu

2.1 Koulutuksen työelämävastaavuus ja osaamistarpeiden muutosten ennakointi

Itsearviointiraportista ilmenee, että koulutuksen sisältöjen suunnittelussa on otettu huomioon valtakunnallinen osaamistarve sekä terveyden edistämisen poliittisten ohjelmien mukaiset tavoitteet. Arviointivierailulla johto vahvisti, että työnantajan tarpeet kartoitetaan sidosryhmille kohdennetuilla kyselyillä, haastatteluilla ja vierailuilla. Ennakoinnin avulla on tunnistettu työelämässä olevat osaamistarpeet, joihin vastataan vuosittain vaihtuvilla suuntautumisvaihtoehdoilla. Samalla on havaittu, että samanlaista osaamista ei ole tarpeen tuottaa joka vuosi.

Suuntautumisvaihtoehtojen onnistumista arvioidaan vuosittain. Arviointivierailulla henkilöstö täsmensi kartoitusmenetelmää. Koulutusohjelma on tehnyt työelämäkartoituksen lähes vuosittain ja siinä on selvitetty, minkälaisia osaajia työelämässä tarvitaan. Osaamistarpeiden selvittämisessä on hyödynnetty opetusministeriön muistioita, neuvottelukunnan lausuntoja sekä valtakunnallisia foorumeja. Henkilöstö kertoi, että kantavana suunnittelun perusteena on ollut omaehtoisen terveyden edistämisen valtakunnallinen ohjelma.

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelma on siirtynyt työelämän osaamistarpeiden muutosten ennakoinnissa neuvottelukuntatyöskentelystä TOP20-sidosryhmätyöskentelyyn. Arviointivierailun aikana johto täsmensi neuvottelukuntatyöstä luopumisen syyksi sen, että neuvottelukunnan toimintatapa on ollut liian formaali. Johto totesi TOP20-menetelmän olevan vuorovaikutteisempi. Asiantuntijaryhmä voidaan kutsua koolle tapauskohtaisesti, mikä on tehnyt työskentelystä tehokkaampaa. Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelman toimintatavat ovat koulutuksen työelämävastaavuuden ja osaamistarpeiden ennakoinnin osalta asianmukaiset ja koulutusohjelman toimintaa tukevat.

Arviointivierailulla johto kertoi, että esimerkiksi yksityisten palveluiden kysynnän kasvun vuoksi pyrkimyksenä on lisätä valinnaisuutta yrittäjyysopinnoissa. Tällä hetkellä sekä johto että henkilöstö totesivat yrittäjyysopintojen olevan henkilökohtaisten opintosuunnitelmien (HOPS)

varassa. Ristiinarviointiryhmän tulkinnan mukaan koulutusohjelman tarjoamat yrittäjyysopinnot eivät täysin vastaa sosiaali- ja terveystalouden palveluiden yksityistämisen trendiä ja sen edellyttämää osaamista.

2.2 Koulutusohjelman profiili ja sen tuottama osaaminen

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelma tuottaa opiskelijoille asiakaslähtöistä ja terveyttä edistävien palvelujen, prosessien ja toimintamallien kehittämisen ja uudistamisen osaamista. Raportissa todetaan, että opiskelija saavuttaa riittävät tiedot ja taidot asiantuntijana toimimiseen terveyden edistämisen erityistehtävissä. Raportin perusteella voidaan todeta koulutusohjelman profiilin vaativan selkiyttämistä, jotta työnantajat tunnistavat sen tuottaman osaamisen. Haasteena on myös ylempien ammattikorkeakoulututkintojen yleinen tunnettuus sekä eri suuntautumisista aiheutuva koulutusohjelman markkinoinnin vaikeus.

Arviointivierailulla tuli esille, että muun muassa sairaalat eivät usein miellä tehtäväkseen terveyden edistämistä. On tulkittavissa, että terveyden edistämisen ideologiaa ei ole vielä omaksuttu kaikissa sosiaali- ja terveystalouden toimipaikoissa. Itsearviointiraportissa kerrotaan opiskelijoiden olevan sitä mieltä, että koulutusohjelman profiili suuntautuu tulevaisuuteen ja keskittyy ennalta ehkäisevään työhön sekä varhaiseen puuttumiseen. Se myös tuottaa hyvää uudenlaista osaamista työelämälähtöisten projektien vetämiseen, asiantuntijana toimimiseen sekä terveydenhuollon esimies- ja kehittämistehtäviin. Arviointiryhmän mielestä haasteeksi nousee terveyden edistämisen viestin vieminen työelämälle.

Sekä johto että henkilöstö totesivat arviointivierailulla, että edelleen on tarve markkinoida ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista, jotta tutkinnon tunnettuus paranisi. Johto ja henkilöstö totesivat myös, että koulutusohjelman profiilia ja sen tuottamaa osaamista on syytä vakiinnuttaa. Tähän ovat vaikuttaneet sekä työelämäkyselyn vastaukset että haasteet, jotka liittyvät soveltuvien hakijoiden löytämiseen koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdoille. Jatkossa on tarve säännönmukaisesti vuorotella koulutuksen suuntautumisvaihtoehtoja. Suuntautumisvaihtoehtojen määrä on vähentymässä muun muassa uusien koulutusohjelmien perustamisen vuoksi sekä koulutustarvekartoitusten perusteella.

2.3 Ammattikorkeakoulun arvot ja linjaukset sekä yksikön omat toimintasuunnitelmat koulutusohjelman suunnittelussa

Koulutusohjelma kuvaa itsearviointiraportissaan JAMKin arvojen (vastuu, luottamus ja luovuus) näkyvän koulutusohjelman suunnittelussa siten, että opettajien kanssa yhteistyössä on pyritty rakentamaan sekä alueellisesti, valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti laadukas koulutus, jota kehitetään jatkuvasti palautteiden ja uusimman tiedon pohjalta. Luovuus näkyy muun muassa siinä, että koulutusohjelmassa on kehitetty ensimmäisenä Suomessa yhtenä suuntautumisvaihtoehtona toteutettu laajavastuisen hoitotyön koulutus, joka vastaa alan tulevaisuuden haasteisiin. Koulutusohjelman pedagogiset lähtökohdat korostavat myös aikuisopiskelijoiden omaa vastuuta ja luovuutta.

Itsearviointiraportin mukaan ammattikorkeakoulun yhteisesti sovitut linjaukset toimivat hyvinvointiyksikön eri koulutusohjelmien perustana. Tavoite- ja tulossopimus valmistellaan vuosittain ammattikorkeakoulun linjauksiin pohjautuen. Sen toteuttamista seurataan muun muassa kehityskeskusteluissa, johtoryhmän ja aikuiskoulutuksen tulosaluefoorumien kokouksissa sekä osana hyvinvointiyksikön tulosalueiden yhteisten tiimien työskentelyä. Itsearviointiraportissa kerrotaan lisäksi, että terveyden edistämisen koulutusohjelma vastaa JAMKin tutkimus- ja kehitystyön (T&K-työ) erityisosaamisalueeseen Terveys ja hyvinvointi. Terveyden edistämisen koulutusohjelmassa otetaan huomioon JAMKin pedagogisen strategian mukaiset linjaukset, työelämän ja alueen kehittämistä koskevat linjaukset sekä laadunvarmistusjärjestelmän mukaiset toiminnot.

Hyvinvointiyksikössä aikuiskoulutuksen tulosalue vastaa YAMK-koulutusprosessin suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Ennen organisaatiouudistusta perustettiin hyvinvointiyksikön YAMK-tiimi, joka koostuu lähinnä vastuuyliopettajista (4-5). Se kokoontuu edelleen kuukausittain koulutusohjelman operatiiviseen suunnitteluun aikuiskoulutuspäällikön johdolla. JAMKin aikuiskoulutustyöryhmä (aikaisemmin Y-tiimi) linjaa koko JAMKin tasolla YAMK-koulutusohjelmien yhteisiä käytäntöjä, laatua ja synergisiä ratkaisuja liittyen mm. valintakokeisiin ja YAMK-opinnäytetyöryhmän toimintaan.

Arviointiryhmä toteaa, että yksikön sisäinen toiminta on selkeästi organisoitu tiimipohjaiseksi. JAMKin pedagogiset ja aluekehittämisen linjaukset on huomioitu hyvin koulutusohjelman suunnittelussa.

2.4 Koulutusohjelmaa ja sen toteutusta ohjaavat pedagogiset periaatteet

Itsearviointiraportissa todetaan, että ylempien AMK-tutkintojen pedagogiset lähtökohdat ja tavoitteet pohjautuvat JAMKin pedagogiseen strategiaan. Koulutuksessa käytetään aikuisopiskelijoiden työ- ja elämäntilanteeseen soveltuvia ratkaisuja (andragogiikka). Opintojen perustana on opiskelijan aikaisempi osaaminen, henkilökohtainen opinto- ja urasuunnitelma ja sen tavoitteet uusien ammattitaitovaatimusten saavuttamiseksi. Lisäksi perustana ovat työelämäläheisyys ja -lähtöisyys sekä asiantuntijuuden kehittyminen. Aikuisopiskelijalla on paljon osaamista, ja koulutuksen yhtenä tehtävä onkin auttaa opiskelijaa osaamisensa tiedostamisessa ja sen esille tuonnissa.

Itsearviointiraportissa esitellään koulutusohjelmassa pilotoidut käyttöteoria- ja sulautuva opetus -menetelmät, joiden avulla opiskelijalla on mahdollisuus tarvittaessa tietoisesti muuttaa toimintatapojaan ja kehittää niin asiantuntijuuttaan kuin ajatteluaankin. Vierailukäynnillä henkilöstö totesi käyttöteorian olevan osa arkea. Koulutusohjelman toteutusta ohjaa menetelmä, jossa tiedollinen, taidollinen ja soveltava osuus linjautuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Menetelmää käytetään paitsi pedagogisena, myös opintojaksojen suunnittelun työvälineenä. Ristiinarviointiryhmä toteaa koulutusohjelman hyödyntävän käyttöteoriaa systemaattisesti sekä suunnittelun että toteutuksen työkaluna.

Esimerkkinä käyttöteoriasta itsearviointiraportissa kuvaillaan kolmen vaiheen oppimisprosessi. Koulutus alkaa opiskelun ja koulutuksen orientoitumisvaiheessa, jonka aikana opiskelijat tutustuvat toisiinsa ja opiskelija itse jäsentelee omaa osaamistaan. Opettajien tulisi tässä vaiheessa tunnistaa opiskelijoiden osaaminen, mikä mahdollistaa aiemmin hankitun osaamisen hyödyntämisen parhaalla mahdollisella tavalla. Kontaktiopetuksen vaiheessa opiskelijat kartuttavat tietopohjaansa uusimmalla teoretiedolla ja syventävät sitä jatkuvasti käytäntöön omalla työpaikallaan ja oppimistehtävissä. Oppimisen ja osaamisen syventymisen vaiheessa opiskelija syventää omaa osaamistaan tehdessään omaa oppinnäytetyötään. Viimeisessä vaiheessa opiskelija saattaa löytää myös uusia suuntia omassa ammatillisessa kasvussaan.

2.5 Kansainvälisen laatutason ja kilpailukyvyn tavoittelu kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla

Koulutusohjelman laatimassa itsearviointiraportissa todetaan, että terveyden edistämisen koulutusohjelman opetussuunnitelman jatkuvan kehittämisen taustalla ovat WHO:n (1986) Ottawa Charterin periaatteet ja European Qualification Frameworkin (EQF) kuvaama tieto, taito ja pätevyys määriteltynä osaamistasolla 7. EQF:n mukaisten osaamisen tasokuvauksien käyttö mahdollistaa elinikäisen oppimisen ja tutkintorakenteiden joustavuuden Euroopan korkeakoulualueella. Opetussuunnitelmassa kansainvälisen laatutason tavoittelemisen näkyy kansainvälistymiskompetenssin saavuttamisen vaatimuksena ja sitä kautta kehittämishaasteina terveyden edistämisen monikulttuurisessa opetuksessa.

Arviointivierailulla koulutusohjelman johto totesi, että koulutusohjelman tuottama osaaminen vastaa pitkälti EQF:n osaamistasoa 7. Ilmeistä kuitenkin on, että EQF:n tasokriteerien tulkintaa on vielä täsmennettävä. Epäselväksi jäi, vastaako EQF:n kuvaus alinta hyväksyttyä tasoa vai erinomaista osaamista.

2.6 Koulutusohjelman opetussuunnitelman laatiminen

Itsearviointiraportissa kuvaillaan koulutusohjelman opetussuunnitelman laadintaprosessi. Opetussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä vastaa aikuiskoulutuksen tulosalueen koulutuspäällikkö. Vastuuyliopettaja vastaa koulutusohjelman laadusta ja sisällöllisestä kehittämisestä. Nimetty opettajatutor vastaa opintoihin liittyvistä käytännön asioista sekä yhdessä yliopettajan ja ohjauskoordinaattorin kanssa opiskelijan ohjauksesta, osaamisen arvioinnista ja opintojen suunnittelusta. Asiantuntijaopettaja vastaa omasta opintojaksostaan.

Itsearviointiraportin mukaan opetussuunnitelman päivitystä ja kehittämistyötä tehdään vuosittain yhteistyökumppaneilta ja opiskelijoilta saadun palautteen ja verkostotyössä kertyneiden arviointien perusteella toiminnanohjauksäkäsikirjassa kuvatun prosessin mukaisesti. Koulutuksesta vastaavat yliopettajat tarkastelevat yhdessä koulutuspäällikön ja opettajatiimin kanssa vuosittain tiimikokouksessa koulutuksen kehittämistarpeita opiskelijapalautteen, yksikön tavoite- ja tulossopimuksen sekä työelämän tarpeiden ja palautteen pohjalta. Seuraavaksi asiaa käsitellään aikuiskoulutuksen tulosaluefoorumien kokouksessa, jossa fokusoidaan opetussuunnitelman muutostarpeet ja kehittämislinjat. Opetussuunnitel-

man luonnoksia on vuoden 2008 loppuun asti kommentoinut ylemmän AMK-tutkinnon neuvottelukunta, johon on kuulunut edustajat erikoissairaanhoidosta ja peruspalveluista, THL:sta (entinen Stakes) ja opiskelijaedustaja. Opetussuunnitelman kehittämisversioita kommentoi myös vuoden 2008 loppuun asti Y-tiimi ja vuodesta 2009 alkaen JAMKin aikuiskoulutuksen kehittämistyöryhmä. Opetussuunnitelma hyväksytään JAMKin hallituksessa.

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että opetussuunnitelman osaamistavoitteet on laadittu yhteistyössä alueen työelämän edustajien, opiskelijoiden, työelämän edustajista koostuvan neuvottelukunnan ja alan asiantuntijaorganisaatioiden edustajien sekä valtakunnallisen terveysalan YAMK-verkoston kanssa. JAMKin ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opetussuunnitelmien yhteiset periaatteet, osaamistavoitteet ja arviointikriteerit on laadittu koulutusalojen yhteistyönä. Sosiaali- ja terveysalalla toteutetun työelämäkyselyn tuloksia on hyödynnetty opetussuunnitelman sisältöjen suunnittelussa. Oppimisprosessin suunnittelua ohjaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia ja sosiaali- ja terveysalan yksikön pedagoginen toimintasuunnitelma. Aikuisopiskelua tukevaa oppimisprosessia on kehitetty jo aikaisempien terveyden edistämisen koulutusohjelman toteutusten pohjalta.

Arviointiryhmä toteaa, että koulutusohjelman opetussuunnitelmaprosessi on hyvin vaiheistettu ja siinä on otettu huomioon useita eri tahoja sekä ammattikorkeakoulun sisältä että työelämästä. Arviointivierailulla opiskelijat kertoivat osallistuneensa opetussuunnitelmatyöhön kommentoimalla suunnitelmaa. Kommenteilla todettiin olleen vaikutusta seuraavien vuosikurssien opetussuunnitelmien sisältöihin. Ainakin jotkut opiskelijat ovat kommentoineet myös AMK-tutkintojen opetussuunnitelmaa. Opiskelijat esittivät toiveen saada olla opetussuunnitelmaprosessissa reaaliaikaisesti mukana, jolloin vaikutusmahdollisuus olisi parempi myös omien opintojen sisältöihin. Arviointiryhmä katsoo, että opiskelijoiden osaamista voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän opetussuunnitelman edelleen kehittämisessä.

2.7 AMK-tutkinnon tuottama osaaminen koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtana

Itsearviointiraportin mukaan AMK-tutkinnon tuottaman osaamisen selvittämiseen käytetään erilaisia menetelmiä. Koulutusohjelman opetussuunnitelma on laadittu osaamisperustaiseksi, vastaten tasoa 7 (EQF)

sekä ottaen huomioon Bolognan julistuksen. Opintojaksoja suunniteltaessa opiskeltavat uudet osaamiset perustuvat AMK-tason osaamiselle (EQF-taso 6).

Raportin mukaan koulutusohjelman opetussuunnitelman suunnittelusta vastaavat opettajat tuntevat AMK-tutkintojen opetussuunnitelmat ja rakentavat YAMK-osaamisen niiden pohjalta. Lähtökohtana on aikaisemman tutkinnon edellyttämän osaamisen hyvä hallinta. Alan AMK-tutkinnon tuottamaa osaamista selvitetään rekrytoitavien opiskelijoiden itsearviointina tekemissä osaamiskartoituksissa valintakokeessa ennen koulutuksen alkua, aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen yhteydessä eli AHOT-käytännöissä sekä HOPS-keskusteluissa kerran lukukaudessa. Raportista ei kuitenkaan ilmene, miten selvityksissä saatuja tietoja hyödynnetään opetussuunnitelmatyössä.

Tällä hetkellä ylemmän AMK-tutkinnon opetussuunnitelman rakentaminen pohjautuu koulutusohjelmassa osittain opettajien ns. hiljaiseen tietoon AMK-tutkinnon tarjoamasta osaamisesta. Koska ristiinarviointiaineistosta ei selkeästi käynyt ilmi opetussuunnitelmatyön perusteet, ristiinarviointiryhmä ehdottaa, että AMK-tutkinnon ja YAMK-tutkinnon tarjoamat kompetenssit tehdään näkyväksi niin, että ne muodostavat jatkumon. Tällöin ylemmän AMK-tutkinnon tarjoama osaaminen tulee selkeämmin esille ja koulutusohjelman profili täsmentyy. Samalla saataisiin työkalu tutkinnon markkinointiin.

3 Koulutusohjelman toteutus

3.1 Opiskelijan kokemustaustan, aiemmin hankitun osaamisen ja urasuunnitelmien huomioiminen koulutuksessa

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että terveyden edistämisen koulutusohjelman opiskelijoiden henkilökohtaisen opiskelun suunnittelun ja opintojen seurannan välineenä on HOPS ja henkilökohtainen urasuunnitelma, jota opiskelijat ylläpitävät koko opintojen ajan. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatiminen alkaa ensimmäisellä lukukaudella nimetyn opettajatutorin tuella. Suunnitelma täsmentyy koulutuksen ajan lukukausittain tapahtuvissa HOPS-keskusteluissa, joissa tarkennetaan opintosuunnitelmaa. Opiskelijoiden urasuunnitelmaa tukee se, että oppimistehtävät ja opinnäytetyö kohdennetaan työelämän ja oman asiantuntijuuden kehittämistä palveleviksi.

Aiemmin hankittua osaamista huomioidaan ja tunnistetaan jo valintakokeen ennakkotehtävässä. Hakija arvioi omaa osaamistaan työelämän yleisten osaamisalueiden näkökulmasta. Ennakkotehtävässä opiskelijat arvioivat, mitä he omasta osaamisestaan voivat jakaa muulle ryhmälle. Arviointiryhmä pitää hyvänä käytäntönä sitä, että mahdollisuuksia osaamisen jakamiseen kartoitetaan jo varhaisessa vaiheessa.

Itsearviointiraportin mukaan koulutuksen alussa käynnistyy AHOT-prosessi, jossa opiskelijat arvioivat omaa osaamistaan suhteessa koulutusohjelman kompetensseihin, osaamisalueiden ja opintojaksojen osaamistavoitteisiin. Osaksi tutkintoa voidaan hyväksilukea korkeakoulutasoisen asiantuntijuuden mukainen aiempi osaaminen. Lisäksi opiskelija voi osoittaa epävirallisen oppimisen myötä hankitun aiemman osaamisensa erikseen sovittujen näyttöjen avulla. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteet on kuvattu tutkintosäännössä, ja siihen liittyvä prosessi on kuvattu toiminnanohjauskäsikirjassa ja YAMK-opinto-oppaassa. AHOT-lomake ohjaa opiskelijaa kuvaamaan omaa osaamistaan suhteessa opintojaksojen tavoitteisiin ja liittämään hakemukseensa dokumentit tai muun näytön, jonka perusteella hän arvioi osaamisensa vastaavan opintojaksolla tavoiteltua osaamista. Päätöksen

tunnustamisesta tekee koulutuspäällikkö. Itsearviointiraportissa tulee esille, että hyväksilukukäytänteitä on yhdenmukaistettava ja arviointivierailun keskustelut tukevat tätä näkemystä. Tässä näkyy osaltaan koulutusohjelman nuoruus sekä eri suuntautumisvaihtoehtojen erot.

Arviointiryhmä toteaa, että AHOT on otettu koulutusohjelmassa kokonaisuudessaan hyvin käyttöön. Hyvänä puolena tulee esille se, että opiskelija pystyy myös todentamaan epävirallisen osaamisensa opintojen eri vaiheissa erikseen sovituille näytöillä esimerkiksi opettamalla asian toisille opiskelijoille. Henkilöstö kertoi haastattelussa, että koulutusohjelman opiskelijoilla on eroja esimerkiksi metodologisissa valmiuksissa ja kielitaidossa. Näihin eroihin reagoidaan räätälöimällä ratkaisut. Opiskelijoita myös kehoitetaan hyödyntämään muun muassa yliopiston koulutuksia kesäisin.

3.2 Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen

Erikseen nimetty opettajatutor vastaa opintojen käytännön asioista. Opiskelijan ohjauksesta, osaamisen arvioinnista ja opintojen suunnittelusta vastaa yliopettaja sekä ohjauskoordinaattori opettajatutorin lisäksi. Opiskelijan ohjaamisessa on eroja eri opettajien ja opintojaksojen välillä. Vertaisten hyödyntäminen ohjauksessa koetaan hyväksi, opiskelijat saavat tukea hyvin toisiltaan erilaisissa kysymyksissä.

Haastatteluissa opiskelijat kertoivat, että jos opintojaksolla on useampia vastuuopettajia, opiskelijat eivät ole aina tietoisia, kehen he voivat ottaa yhteyttä. Opettajien työnjaon selkeyttämistä on kehitettävä siten, että myös opiskelijat tietävät heidän vastuualueensa. Henkilöstön sisäiseen viestintään tulee kiinnittää huomiota erityisesti siinä tilanteessa, kun henkilö siirtyy toisiin tehtäviin.

Itsearviointiraportin mukaan osa opiskelijoista kokee saavansa hyvin ja riittävästi ohjausta. Arviointivierailulla tuli kuitenkin esille opiskelijoiden keskenään erilaiset ohjaustarpeet. Osa opiskelijoista on verkko-ohjauksen kannalla, osa taas kokee tarvitsevansa enemmän henkilökohtaista ohjausta. Opiskelijoilla on erilaisia oppimistapoja sekä ohjaustarpeita, mitkä henkilöstön tulee ottaa huomioon. Silloin ohjauskontakteja pysyy kohdentamaan tarkemmin ohjausta tarvitseville opiskelijoille, mikä säästää myös opettajien resursseja.

3.3 Opinnäytetyön ohjaus

Ideota opinnäytetyöhön kysytään jo hakuvaiheen ennakotehtävässä ja tarkemmin valintakokeessa. Itsearviointiraportin mukaan opinnäytetyö käynnistetään heti opintojen alussa. Laajuudeltaan opinnäytetyö on 30 opintopistettä ja aikajänne työn tekemiselle on 1-2 vuotta. Opinnäytetyöprosessi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: tunnistus- ja määrittelyvaihe, suunnittelu- ja käynnistysvaihe sekä toteutus, raportointi ja arviointivaihe. Prosessista on laadittu kuvaus toiminnanohjauskäsikirjaan ja ohjaus toteutetaan sen mukaisesti.

Opinnäytetyön etenemisprosessi selvitetään opiskelijalle opinnäytetyöprosessin käynnistyessä. Työhön liittyvä materiaali, ohjeet ja lomakkeet on koottu YAMK -opinto-oppaan [www-sivuille](http://www.sivuille) ja linkitetty virtuaaliseen työtilaan. Prosessin alkuvaiheessa työnantaja, opiskelija ja ammattikorkeakoulu laativat yhteistyösopimuksen toimeksiantajan kanssa. Ohjausta on saatavilla sekä ryhmäohjauksena (seminaarit) että yksilöohjauksena (ohjauskäynnit, sähköpostit, puhelinkeskustelut). Opinnäytetyön ohjausresurssi on 30 tuntia opinnäytetyötä kohti. Ohjausta antavat yliopettajakelpoisuuden ja aiheen sisällöllisen asiantuntijuuden omaavat kouluttajat sekä nimetty työelämän mentori. Toinen ohjaajista on yliopettaja. Opponentti sovitaan opinnäytetyöprosessin alussa, jotta sama vertaisopiskelija voi kommentoida ja auttaa opinnäytetyön tekijää koko prosessin ajan.

Opiskelijoiden itsearviointiin liittyvän kyselyn vastausten mukaan osa opiskelijoista kokee, että oma aktiivisuus vaikuttaa koulutusohjelman tarjoaman opinnäytetyön ohjauksen määrään ja laatuun. Lähes kaikki vastanneet opiskelijat kuitenkin ovat sitä mieltä, että he ovat saaneet ohjausta hyvin. Opiskelijoiden haastattelujen mukaan työpaikkaohjaajan rooli ei ole ohjaava vaan ensisijaisesti keskusteleva ja tukeva. Opiskelijat ovat itse asiantuntijoita eikä heidän omiin kysymyksiinsä helposti löydy ohjausta.

Itsearviointiraportissa mainitut opinnäytetyöseminaarit ja opponentit ovat tukeneet opinnäytetyön ohjausta. Opinnäytetyötä tekevä opiskelija voi keskustella opponentin kanssa työn sisällöstä ja saada häneltä tukea työn tekemiseen. Seminaarit ovat tuoneet opiskelijoille uusia näkökulmia. Opiskelijat ovat myös oppineet arvioimaan muita. Opiskelijat kokevat opinnäytetöiden ohjauksen toimineen kokonaisuutena hyvin. Arviointiryhmä näkee, että opinnäytetyön ohjaajien työnjakoa sisällön ja raportoinnin ohjauksessa voitaisiin kuitenkin kehittää.

3.4 Verkkoympäristöjen hyödyntäminen opiskelussa

Itsearviointiraportin mukaan terveyden edistämisen koulutusohjelman opinnoista merkittävä osa tapahtuu verkkoympäristöissä. YAMKin verkkoympäristönä toimii Optima, jota edelsi R5. Myös Moodle-ympäristö on ollut käytössä. Verkkoympäristöstä opiskelijat saavat opiskeluun liittyvää materiaaleja, kuten luentoja, sähköistä kirjallisuutta, artikkeleita ja linkkivinkkejä. Oppimistehtäviä palautetaan verkkoympäristöön, ja niihin on usein liitetty sähköinen vertais kommentointi. Tutorkansiot ja tutorkeskustelualusta ovat olleet yhteisessä verkkotyötilassa tukemassa ja antamassa vertaistukea opiskelijoille. Työtiloihin on luotu keskustelualustoja, joissa keskustelun tarkoituksena on tukea asiantuntijuuden kehittymistä kyseessä olevan opintojakson aihepiiristä. Oppimistehtävien tekemisessä opiskelijoita ohjataan hyödyntämään aktiivisesti relevanttia sähköistä lähdemateriaalia kirjaston Nelli-tiedonhakuportaalista. Myös opinnäytetyöprosessia ohjataan virtuaalisesti. Lisäksi on hyödynnetty jonkin verran videoseminaareja kansainvälisten kumppaneiden kanssa esimerkiksi opinnäytetöiden esityksissä.

Itsearviointiraportissa todetaan, että oppimisympäristön vaihtuminen R5:stä Optimaan on vaikeuttanut opintoja. Tämä tuli esille myös opiskelijoiden haastattelussa. Verkkoympäristön käyttö jakaa opiskelijoiden mielipiteitä, mihin vaikuttaa myös opiskelijoiden erilaiset oppimistyylit ja tietotekninen osaaminen. Palautteen saaminen verkkoympäristön kautta todettiin haastateltujen opiskelijoiden keskuudessa positiiviseksi asiaksi.

Arviointiryhmän mielestä verkkoympäristön käyttöön perehdyttämiseen tulee käyttää nykyistä enemmän aikaa ja opiskelijoita tulee kannustaa käyttämään verkkoympäristöä tehokkaasti koko opiskelun ajan. Myös henkilöstöllä tulee olla riittävästi perehdytystä, jotta se voi tehokkaasti sekä ohjata että antaa palautetta opiskelijoille. Vuorovaikutteisuutta opiskelijoiden ja opettajien välillä verkkoympäristössä on hyvä lisätä, koska se myös motivoi opiskelijoita käyttämään verkkoympäristöä.

3.5 Oppimisen liittäminen osaksi opiskelijan omaa työtä ja työssä tapahtuvaa tutkimus- ja kehitystyötä

Koulutusohjelman opetussuunnitelmassa painotetaan tutkimus- ja kehitystyön menetelmien hallintaa sekä projektien toteuttamista. Opiskelijan tulee koulutuksen avulla oppia toimimaan erilaisissa projektitehtävissä sekä soveltaa opittuja toimintamalleja oman työyhteisönsä kehittämiseen.

Opetussuunnitelma on työelämälähtöinen ja sillä tähdätään työelämän toimintatapojen kehittämiseen työelämäverkostojen avulla. Tämä näkyy esimerkiksi opiskelijoiden kokemusperäisen osaamisen systemaattisessa jakamisessa toisille opetuksessa.

Itsearviointiraportin mukaan erityisesti opinnäytetyöllä on tiivis yhteys työelämään aikuisopiskelijoiden työyhteisöjen ja organisaatioiden kautta koko opiskeluprosessin ajan. Opiskelijoiden omiin työyhteisöihin suunnattavien opinnäytetöiden kuvataan linkittyvän työelämän kehittämiseen kaikkein suunnitelmallisimmin. Haasteena saattaa olla niiden opiskelijoiden tukeminen ja ohjaaminen, joiden opinnäytetyö ei kytkeydy oman työorganisaation kehittämiseen. Tällöin koulutusohjelmassa saavutetun osaamisen hyödyntäminen omassa työyhteisössä saattaa olla hankalampaa. Henkilöstön mukaan opiskelijoille, jotka eivät pysty soveltamaan opinnäytetyötä oman työyhteisönsä kehittämiseen, pyritään löytämään aihe esimerkiksi ammattikorkeakoulun T&K-hankkeista tai kirjallisuuden tutkimuksesta.

Vierailukäynnillä opiskelijat totesivat, että koulutus terveyden edistämisen koulutusohjelmassa tuo omaan työhön uudenlaisen näkökulman, joka koetaan motivoivana tekijänä opintojen suorittamisessa. Opiskelijoiden mukaan koulutusohjelma syventää aikaisempaa osaamista ja tuottaa uutta osaamista sekä mahdollistaa ammatillisen kasvun, vaikka ei välttämättä johdakaan uusiin työtehtäviin.

3.6 Koulutuksen toteutuksen kytkeytyminen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaan

Itsearviointiraportin mukaan JAMKin T&K-toiminnalla on paljon vaikutusta koulutusohjelman opetuksen sisältöön sitä kautta, että yliopettajat päivittävät työelämäntuntemustaan hankkeiden avulla, tuovat omia T&K-työn verkostojaan opiskelijan käyttöön sekä siirtävät ja jalostavat omaa osaamistaan opiskelijoiden käyttöön esimerkiksi oppikirjojen ja artikkelien kautta. T&K-toiminnasta esimerkkinä on Stakesin koordinoima ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama TEJO-hanke (2002–2009). Siinä kehitettiin yhteistyössä terveyden edistämisen paikallisia rakenteita ja hyvinvointijohtamisen työvälineitä Muuramen kunnassa. Hyvinvointikertomus ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi hyvinvointijohtamisen työkaluina on integroitu terveyden edistämisen koulutusohjelman opetussuunnitelmaan ja opetukseen. Hankkeessa kehitettyä osaamista puolestaan jaetaan myös valtakunnallisesti esimerkiksi Terve Kunta -päi-

villä ja sovelletaan palveluliiketoiminnan koulutusohjelmaan. Myös seksuaaliterveyden edistämisen T&K-hankkeiden päärahoittajana on sosi-aali- ja terveysministeriö ja hankkeissa tuotetaan hyviä käytäntöjä sekä uutta osaamista seksuaaliterveyden edistämisen asiantuntijatoimintaan. Näin opettajat ovat valtakunnan kärjessä siirtämässä uusinta osaamista osaksi koulutusohjelman opetusta.

Koulutusohjelmassa nähdään, että koulutuksen ja T&K-toiminnan vahva synergia luo mahdollisuuden siirtää hankkeissa syntyvää uutta osaamista ja innovaatioita suoraan koulutuksen kautta työelämään. Toisaalta koulutusohjelman opetussuunnitelmassa painotetaan T&K-työn ja opetuksen integroinnin toteutumista kiinteimmin opinnäytetyön muodossa. Opinnäytetyöt ovat pääsääntöisesti työelämää palvelevia projekti-, tutkimus- tai kehitystöitä, joilla on selkeästi käytäntöön soveltava luonne ja aluekehitystä tukeva tehtävä. Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelma voisi tehostaa opinnäytetöiden kytkemistä osaksi JAMKin laajempia tutkimus- tai kehittämishankkeita linkittyen alueen osaamiskeskittymiin ja innovaatioverkostoihin (ns. kolmikanta-malli). Tämä menettely helpottaisi opiskelijaa löytämään opinnäytetyöaiheen myös oman työyhteisön ulkopuolelta.

T&K-työn ja opetuksen integroinnin vahvuudeksi nähdään etenkin vastuullisten yliopettajien aktiivinen osallistuminen kansallisiin T&K-hankkeisiin, joissa hankittua osaamista siirretään opetuksen avulla opiskelijoille. Haasteena onkin vahvistaa etenkin koulutusohjelman opiskelijoiden aktiivisuutta myös JAMKin T&K-toiminnassa. Tätä voitaisiin mahdollisesti tehostaa esimerkiksi kohdennetun markkinoinnin avulla, jolla lisättäisiin esimerkiksi YAMK-opinnäytetöiden tunnettuutta työelämän kehittämisessä. Opiskelijoiden hyödyntäminen jo T&K-hankkeiden suunnitteluvaiheessa (GOPP ym.) saattaisi tuoda uudenlaisia työelämä-lähtöisiä näkökulmia hankkeiden sisältöihin.

Arviointivierailulla opiskelijoiden näkemys oli, että JAMKin T&K-toiminta ei ole koulutusohjelman opiskelijalle näkyvää eikä osallistumismahdollisuuksia siihen ole tuotu esille. Sen sijaan opiskelijat arvostavat suuresti opettajien T&K-hankkeissa saavuttamaa menetelmäosaamista.

3.7 Opiskelijoiden kansainvälisen osaamisen kehittämisen varmistaminen

Opiskelijoiden kansainvälistä osaamista kehitetään itsearviointiraportin mukaan muun muassa ulkomaisten asiantuntijoiden yksittäisillä luen-

noilla sekä englanninkielisen materiaalin käytöllä opetuksessa. Lisäksi opinnäytetöissä vaaditaan kansainvälisen kirjallisuuden ja tutkimusten käyttöä. Opiskelijoita rohkaistaan laatimaan opinnäytetöistään englanninkielinen abstrakti tai posterit intensiivikursssia tai kansainvälistä konferenssia varten.

Myös kansainvälistä vaihtoa on toteutettu jonkin verran intensiivikurssin ja Summer Schoolin avulla. Opiskelijan on myös mahdollista suorittaa vapaavalintaisia englanninkielisiä opintoja yli JAMKin yksikkörajojen. Vierailukäynnillä sekä johto, henkilöstö että opiskelijat toteavat kansainvälisyyden toteuttamisen olevan ongelmallista ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa. Tähän keskeisiä syitä ovat opiskelijoiden elämäntilanne ja työn ohessa opiskelu.

Haastatteluissa selvisi, että jatkossa pyritään tarjoamaan enemmän kansainvälisiä intensiiviopintoja, lisäämään vierailevia luennoitsijoita sekä tarjoamaan mahdollisuuksia tutustua eri kulttuureihin ja työyhteisöihin. Henkilöstö tiedostaa vahvasti osaajien tietojen ja taitojen kansainvälistymisvaatimuksen ja tunnistaa kansainvälisyyden keskeisenä osaamisalueena. Vaikka koulutusohjelmassa opiskelijoita kannustetaan lähtemään vaihtoon, arviointiryhmälle jäi epäselväksi, tarjotaanko opiskelijoille kansainvälistymiseen liittyviä mahdollisuuksia esimerkiksi JAMKin kansainvälisten T&K-hankkeiden avulla. Arviointiryhmä ehdottaa lisäksi, että esimerkiksi videoneuvotteluyhteyksillä voitaisiin toteuttaa etäluentoja ja käytännön harjoituksia kansainvälisissä verkostoissa.

Tiedusteltaessa kansainvälisten sosiaali- ja terveysalan innovaatioiden näkymistä koulutusohjelman toteutuksessa henkilöstö totesi, että koulutusohjelman toteutukseen omaksutut kansainväliset terveydenhuollon innovaatiot ovat sosiaalisia, lähinnä kulttuurieroihin pohjautuvia innovaatioita toiminta- ja työskentelytavoissa. Epäselväksi jää, olisiko erityisesti kansainvälisten T&K-hankkeiden avulla mahdollisuuksia tuoda uudenlaista osaamista suomalaisiin terveydenhuollon (teknisiin) järjestelmiin ja prosesseihin.

3.8 Ammattikorkeakoulun tukipalvelut koulutuksen toteutuksen tukena

Itsearviointiraportissa tunnistetaan koulutusohjelmaa tukeviksi palveluiksi kansainvälistymis-, opiskelija- ja T&K-kehittämispalvelut sekä kirjasto, markkinointi ja virtuaalisen oppimisympäristön tukipalvelu. Näistä vahvimmin koulutusohjelman toteutusta tukevat etenkin kirjaston

palvelut, jotka tukevat opiskelijoiden tiedonhankintaa perehdyttämällä opiskelijoita muun muassa eri tietokantojen ja elektronisen aineiston käyttöön. Opettajia kirjaston palvelut tukevat hankintaesitysten pohjalta tehtävillä uuden materiaalin hankinnoilla. Muiden tukipalvelujen rooli tunnistetaan, mutta ne eivät ole opiskelijapalveluja lukuun ottamatta kovin merkittävässä asemassa koulutusohjelman toteutuksessa.

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon monimuotoisen opiskelun johdosta opiskelijat eivät välttämättä tunnista ja hyödynnä kaikkia JAMKin tukipalveluita. Siksi etenkin koulutuksen alkuvaiheessa on hyvä kiinnittää huomiota opiskelijoiden tietotekniikkataitoihin, jotta esimerkiksi JAMKin verkkopalvelut ja oppimisympäristöt ovat opiskelijoiden hyödynnettävissä.

Arviointiryhmä suosittaa koulutusohjelmaa tutkimaan mahdollisuuksia hyödyntää opiskelijoiden kautta tulevia liikeideoita T&K-kehittämispalveluiden ja yrityshautomo-oppimisympäristön avulla. Oppimisympäristö tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden kehittää liikeidea monialaisissa ryhmissä 1–2 opetushenkilön valmennuksella. Tässä voisi olla yksi mahdollisuus tukea etenkin yrittäjyyttä koulutusohjelman toteutuksessa.

4 Koulutusohjelman tulokset ja opiskelijoiden oppiminen

4.1 Koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumisen arviointi ja varmistaminen

Terveyden edistämisen koulutusohjelman itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelman tavoitteiden toteutumisen arviointivälineinä toimivat valmistuneet opinnäytetyöt ja töiden työelämäohjaajien lausunnot niiden työelämävastaavuudesta ja vaikuttavuudesta terveyden edistämisen kehittämisessä. Opinnäytetyöllä on hyvin merkittävä rooli koulutusohjelman toteutuksen arvioinnissa, mikä ilmenee myös työelämälausunnoissa. Toisaalta riippuen aihevalinnasta ja kohdeorganisaatiosta voidaan esittää kysymys, onko opinnäytetyöllä jopa liian suuri painoarvo tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa.

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että laadunvarmistusjärjestelmän mukaiset seurantatiedot ja indikaattorit antavat välineitä koulutusohjelman tavoitteiden ja opetussuunnitelman arvioinnille ja toteutumisen varmistamiselle. Opetussuunnitelman toteutumisen arviointimenetelmiä ovat opintojakso- ja lukukausipalautteet. Opintojaksojen toteutus arvioidaan opintojaksopalautteen avulla, joka kerätään pääosin virtuaalisen oppimisympäristön kautta. Itsearviointiin liittyvän opiskelijakyselyn vastausten mukaan opintojaksojen palautekäytäntö ei aina toteudu. Arviointivierailu vahvisti käsitystä siitä, että sekä palautteen kerääminen että käsittely on hyvin erilaista riippuen opintojakson vastuopettajasta.

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että jokaisen lukukauden lopussa suoritetaan lukukausiarviointi, joka toteutetaan sekä sähköisesti että suullisesti ryhmäkeskusteluissa. Lisäksi YAMK-opettajatiimi kerää välitöntä palautetta opetuksen yhteydessä. Tietoa käsitellään opiskelijaryhmän kanssa, hyvinvointiyksikön johtoryhmässä sekä aikuiskoulutustulosalueen kokouksissa. Jos opintojaksopalautteen keskiarvo on alle 2,5, koulutuspäällikkö käy keskustelun opettajan kanssa kehittämistoimenpiteistä ja jatkosuunnitelmista opetuksen kehittämiseksi. Yksi arviointityökalu on opiskelijahallintojärjestelmä ASIO ja jatkossa ammattikorkeakoulun JAMKOTA-järjestelmä, josta saa seurantatietoa opiskelijoiden opintojen etenemisestä ohjeajassa. Opetussuunnitelma toteutuu, jos kaikki kurssit toteutuvat ja opiskelijat valmistuvat ohjeajassa.

Koulutusohjelman tavoitteiden toteutuminen näkyy myös opiskelijoiden menestymisessä ja sijoittumisessa työelämään. Haastattelussa opiskelijat arvioivat, että valmistumisen jälkeen he jatkavat pääsääntöisesti nykyisissä työtehtävissään. Koulutuksen nähtiin kuitenkin vahvistavan mahdollisuuksia uralla etenemiseen ja ammatilliseen kasvuun osaamisen horisontaalisen laajenemisen kautta. Opiskelijat toivat esille esimerkkejä koulutuksen aikana saaduista työkaluista, jotka ovat sellaisinaan hyödynnettävissä työelämässä.

4.2 Työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja sen tulosten arviointiin

Itsearviointiraportissa mainitaan, että työelämän näkökulmaa opetus-suunnitelman laadintaan ja toteutuksen arviointiin on saatu vuoden 2008 loppuun saakka ylemmän AMK-tutkinnon neuvottelukunnan kautta. Vuodesta 2009 alkaen koulutusohjelma on rohkeasti siirtynyt neuvottelukunnista uuteen toimintakulttuuriin sidosryhmien kanssa. Nyt yhteistyötä tehdään 20 tärkeimmäksi valitun strategisen yhteistyökumppanin kanssa. Sidosryhmätyöskentelykokemukset arviointivierailun perusteella ovat positiivisia, vaikkakaan toiminta ei vielä tässä vaiheessa ole vakiintunut.

Itsearviointiraportissa kerrotaan, että työelämälle tehdään ennakoititkyselyjä säännöllisesti (vuosina 2004, 2007, 2009). Lisäksi yliopettajien ja opettajien verkostojen, työelämäohjaajien ja opinnäytetöiden kautta välittyy tietoa koulutusohjelman toteutuksesta ja tuloksista. Esimerkiksi seksuaaliterveyden edistämisen ja kuntoutuksen alueilla verkoston jäsenet toimivat asiantuntijoina opetuksessa ja heitä konsultoidaan sisältöjen suhteen. Työelämän asiantuntijat toimivat myös luennoitsijoina koulutuksessa, jolloin he osallistuvat samalla prosessiarviointiin ja antavat välitöntä palautetta toteutuksesta. Lisäksi työelämä on jatkuvasti mukana koulutusohjelman arvioinnissa opiskelijoiden työpaikkojen kautta. Ylemmän AMK-tutkinnon tehtävänä on myös ennakoida ja tuottaa tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista, jota ei vielä ole työpaikoilla, mutta jota esimerkiksi valtakunnalliset terveyden edistämisen kehittämisohjelmat edellyttävät (muun muassa seksuaalineuvoja, laajavastuinen hoitotyö, ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ennakoarviointi -menetelmän osaminen).

Itsearviointiraportin ja haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että työelämän osallistuminen koulutusohjelman toteutuksen ja tulosten arviointiin on riittävää. Näyttää kuitenkin siltä, että itsearviointiin vastaan-

neet opiskelijat eivät koe, että heidän omat työnantajansa osallistuisivat koulutuksen arviointiin.

4.3 Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointi

Terveyden edistämisen koulutusohjelman itsearviointiraportin mukaan opiskelijan itsearviointi on merkittävässä osassa osaamisen kehittymisen arvioinnissa. Itsearviointia toteutetaan opintojaksokohtaisesti lukukausittain ja lukuvuosittain. Itsearviointia toteutetaan esimerkiksi portfolio-työskentelynä, ryhmäkeskusteluna ja jo valintakoevaiheessa esittelemällä oman osaamisen erityispiirteitä.

Itsearviointiraportissa todetaan, että opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen arviointi on laadullista, tavoitesuhteista ja kriteeriperustaista. Arviointikäytännöt suuntaavat oppimista ja toisaalta motivoivat oppijoita. Opintojaksojen laadulliset arviointikriteerit on johdettu koulutuksen tavoitteena olevista kompetensseista ja opintojaksojen osaamistavoitteista. Itsearviointiraportin mukaan arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opiskelijapalautteissa nousee kuitenkin esille oppimista tukevan palautteen välillä liian vähäinen määrä ja laatuero sekä vaihtelevuus eri opintojaksoissa. Haastatteluissa opiskelijat vahvistivat tämän. Opiskelijat toivovat saavansa enemmän kirjallista tai suullista palautetta opintojaksojen suorittamiseen liittyvistä tehtävistä.

Arviointivierailu vahvisti monipuolista ja tehokasta kuvaa osaamisen kehittymisen arvioinnista. Esimerkkinä siitä voidaan mainita SWOT-analyysin käyttö kehittymisen arvioinnin työkaluna koko koulutuksen ajan. Itsearviointiraportista ilmenee, että oppimisen ja osaamisen kehittymisen summatiivisena kokoajana on opinnäytetyö. Prosessiarviointi tapahtuu opinnäytetyön ohjauksissa ja opinnäytetyöseminaareissa itse- ja vertaisarviointina sekä ohjaajien arviointina. Lopullinen arviointi perustuu opinnäytetyön tavoitteena olevan osaamisen arviointiin erillisten arviointikriteerien mukaisesti. Arviointikriteerit löytyvät verkko-oppimisympäristöstä. Näin toteutuessaan opinnäytetyöprosessi tukee erinomaisesti oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointia.

Arviointiryhmälle muodostui näkemys, että opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen kehittymisen arviointi on selkeästi kehittynyt koulutusohjelman toteutuksen aikana. Toisaalta eri lähteistä saadun tiedon perusteella arviointikäytännöistä ei synny yhdenmukaista kuvaa eri aloitusryhmien ja suuntautumisvaihtoehtojen välillä.

4.4 Arviointi- ja palautetiedon hyödyntäminen koulutusohjelman kehittämistyössä

Koulutusohjelman itsearviointiraportissa todetaan, että koulutusohjelman kehittämisen lähtökohtana on koulutuksesta kerätyn palautteen prosessointi. Se muodostaa tietopääoman alkavan koulutusohjelman rakenteita ja toteutumismuotoja suunniteltaessa. Yksittäiset opettajat tuovat esiin kehittämistarpeita yhteisissä kokouksissa. Arviointivierailulla vahvistui käsitys, että opiskelijoiden toiveet otetaan hyvin huomioon koulutusohjelman opetuksen kehittämisessä.

Itsearviointiraportin liitteenä toimitettiin hyvä malli siitä, miten palautetietoa voidaan käsitellä opiskelijoiden kanssa. Siinä koulutusohjelman vastuuopettaja antaa opiskelijoille sähköpostin kautta palautetietoa siitä, miten lukukausiarvioinnissa esille tulleita kehittämiskohteita on parannettu koulutuksen toteutuksessa. Palautteen käsittelymalli koettiin erittäin toimivaksi vaikkakin arviointivierailulla vahvistui, että kyseinen malli ei ole yleisesti käytössä. Arviointiryhmä suosittelee mallin ottamista käyttöön systemaattisesti.

Lukuvuoden kuluessa YAMK-tiimikokouksissa opettajat käsittelevät ryhmiensä opiskeluprosessien etenemistä. Opiskeluprosessin aikana opiskelijaryhmät ja heidän kouluttajansa käyvät arviointikeskusteluja prosessin etenemisestä ja jatkuvasti tarkentavat yhteisin sopimuksin koulutuksen toteutussuunnitelmaa. Koulutuspäällikön johdolla lukukausipalautteita käsitellään henkilöstön kesken kaksi kertaa vuodessa, ja niiden perusteella tehdään johtopäätöksiä opetussuunnitelmaan ja toteutussuunnitelmaan tarvittavista muutoksista. Arviointi- ja palautetietojen käsittely koulutusohjelman kehittämisessä on näin ollen monipuolista ja takaa palautteen huomioon ottamisen. Arviointivierailulla saatu tieto vahvisti tätä käsitystä.

4.5 Koulutusohjelma innovaatioiden tuottajana

Itsearviointiraportissa koulutusohjelma kuvaa sosiaali- ja terveysalan innovaatiot arkisiksi tai sosiaalisiksi innovaatioiksi. Haastattelussa henkilöstö kertoi, että sosiaaliset innovaatiot ovat usein työkalu- ja toimintamallien ja työtapojen kehittämistä. Tavoitteena on uusien työkalujen luominen sekä valmistuvien opiskelijoiden käyttöön että koulutusohjelman omaan käyttöön. Esimerkkinä haastatteluissa mainittiin ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointimenetelmä.

Itsearviointiraportissa todetaan, että terveyden edistämisen koulutusohjelman opinnäytetyöt tuottavat alueelle uutta soveltavaa tietoa ja innovatiivista hyvinvointiosaamista. Koulutusohjelmassa on kehitetty myös aikuispedagogisia ratkaisuja, joita voidaan tarkastella innovaatioina, kuten terveyden edistämisen asiantuntijan käyttöteorian pedagoginen rakentamisprosessi. Opiskelijoiden opinnäytetöistä laaditaan abstrakteja tai postereita, joiden avulla mahdolliset innovaatiot leviävät laajempaan tietoisuuteen. Innovaatioiden toteuttamista rajaavat kuitenkin opiskelijoiden omat työorganisaatiot, joihin ei ole aina helppo saada uusia toimintatapoja käyttöön. Tästä huolimatta opiskelijat kokevat, että koulutusohjelman ilmapiiri on sekä positiivinen että innostava ja se kannustaa innovatiiviseen ajatteluun. Raportista saa sen vaikutelman, että innovaatioiden tuottamiseen saattaisi olla syytä panostaa nykyistä enemmän.

4.6 Johtopäätökset koulutusohjelman tunnusluvuista

Itsearviointiraportin mukaan vuonna 2008 tutkintoja suoritettiin 18, mikä on lähes 38 % JAMK:n kaikista YAMK-tutkinnoista. Terveyden edistämisen koulutusohjelma tuotti viime vuonna 604,5 virtuaaliopintopistettä, mikä on lähes puolet JAMK:n YAMK-koulutusohjelmien virtuaaliopintopisteistä. T&K-hankkeissa suoritettuja opintopisteitä opiskelijaa kohti oli 19,2, mikä on lähes kolme kertaa enemmän kuin JAMK:n muissa YAMK-koulutusohjelmissä. Haastattelussa ilmeni, että suuri osa T&K-opintopisteistä kertyy hankkeistetuista opinnäytetöistä.

Terveyden edistämisen koulutusohjelmaa toteutetaan maassamme 12 ammattikorkeakoulussa ja aloituspaikkoja on itsearviointiraportin mukaan tarjolla runsaasti. Vuonna 2008 hakijoita oli 1,2 yhtä aloituspaikkaa kohti (valtakunnallisesti 1,3). Tältä pohjalta voidaan kysyä, onko valtakunnallisten aloituspaikkojen määrä liian suuri vai onko suhteellisen vähäisessä hakijamäärässä kysymys koulutusohjelman tunnettuudesta tai vuosittain vaihtuvista koulutusohjelman suuntautumisista.

Terveyden edistämisen koulutusohjelman keskimääräinen opiskeluaika vuonna 2007 oli 3,6 vuotta. Yhtenä syynä opiskeluajan venymiseen itsearviointiraportin mukaan on työpaikan vaihtuminen ja sen myötä opinnäytetöiden aiheiden muuttuminen. Opiskelijoiden sitoutuminen opintonsa loppuun saattamiseen näkyy keskeytysten vähäisenä määränä (vuonna 2007 kaksi opiskelijaa, 3,2 %). Arviointivierailun perusteella tämä johtuu muun muassa opinnäytetyön luonteesta ja ohjausprosessin tehostamisesta.

Itsearviointiraportissa koulutusohjelma on valinnut kehittämiskohdeekseen tunnuslukujen pohjalta opintoaikojen lyhentämisen ja vierailu kielillä annetun opetuksen lisäämisen. Arviointivierailulla tuli ilmi, että keskimääräistä opiskeluaikaa oli onnistuttu vuonna 2008 lyhentämään peräti vuodella 2,6 vuoteen. Vieraalla kielellä annetun opetuksen määrä on sekä itsearviointiraportin että arviointivierailun perusteella varsin vähäistä. Arviointiryhmä suosittelee perinteisten kansainvälisten asiantuntijavierailujen lisäksi muun muassa videoneuvottelumahdollisuuksien käyttöönottoa.

4.7 Seuraavat keskeiset vaiheet koulutusohjelman kehittämisessä

Terveyden edistämisen koulutusohjelman opiskelijoiden kansainvälistymisen mahdollisuuksien kehittäminen ja mahdollistaminen nähdään koulutusohjelmassa haasteena. Itsearviointiraportin mukaan kansainvälistä yhteistyötä tulee monipuolistaa; erityisesti hankerahoitusta on lisättävä kansainvälisessä yhteistyössä.

Itsearviointiraportin mukaan konsortioyhteistyö syvenee Pirkanmaan ammattikorkeakoulun (PirAMK) kanssa. Tämä antaa synergiamahdollisuuksia esimerkiksi opetukseen, sillä myös PirAMKissa toteutetaan terveyden edistämisen koulutusohjelmaa. Suunnitteilla on lisäksi verkko-opetuksen (virtuaaliAMK) ja avoimen ammattikorkeakoulun tarjonnan kehittäminen. Koulutuksessa haetaan monimuotoisia ja joustavia toteuttamistapoja yhteistyössä valtakunnallisten ja alueellisten yhteistyöverkostojen kanssa erillisen työnjaon pohjalta. Työelämäyhteistyötä halutaan kehittää systemaattisesti ja linkittää se maakunnalliseen ja alueelliseen terveyden edistämisen kehittämiseen.

Itsearviointiraportista nousee esille se, että opetus on kytkettävä vahvemmin T&K-työhön yhdessä yliopettajien ja muiden opettajien kanssa. Raportin mukaan tästä tuloksena ovat esimerkiksi yhteiset julkaisut ja konferenssiesitykset, jotka parantavat samalla koulutusohjelman näkyvyyttä. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota innovaatioiden synnyttämiseen tai ainakin niiden tunnistamiseen ja julkistamiseen.

Koulutusohjelman itsearviointiraportin mukaan opiskeluprosesseja tulee tehostaa ja keskeyttämisistä vähentää opiskelijaohjauksen muotoja tehostamalla. Opinnäytetyön ohjausta tulee uudistaa ja systematisoida koko JAMKin YAMK-opinnäytetyöprosessin kehittämisellä. Myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen välineitä ja prosesseja tulee kehittää.

5 Vahvuudet ja kehittämisehdotukset

5.1 Koulutusohjelman vahvuudet

Kokonaisuutena vahva ja kehittyvä koulutusohjelma

Terveysten edistämisen koulutusohjelmasta on muodostunut vahva kokonaisuus, jossa ei ole havaittavissa merkittäviä toiminnallisia puutteita. Koulutusohjelmassa on avoin, joustava ja rohkea asenne kehittymiseen ja kehittämiseen. Lähiaikoina on kehitetty muun muassa aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen (AHOT) käytäntöjä. Koulutusohjelma on osoittanut olevansa muuntautumiskykyinen. Koulutusohjelma toimii työelämän tarpeita ennakoiden ja suuntautumisia on vaihdettu työelämän tarpeiden pohjalta. Koulutusohjelma on toiminut myös uusien koulutusohjelmien ”hautomona”.

Asiantunteva ja innostava opetushenkilöstö

Koulutusohjelman henkilöstö on innostavaa ja asiantuntevaa, minkä tunnustavat myös koulutusohjelman opiskelijat. Opiskelijat kokevat saavansa opettajilta kannustusta. Henkilöstön koulutustaso on korkea ja julkaisutoiminta on aktiivista. Henkilöstön toiminnassa näkyy kansainvälinen orientaatio.

Opiskelijoiden osallistaminen opetuksen tavoitteiden saavuttamiseen

Opintojaksoja räätälöidään opiskelijoiden kompetenssikartoitusten sekä toiveiden pohjalta, ja tehtyjen muutosten jälkeen tapahtuvaa kehitystä myös seurataan. Koulutusohjelman opiskelijat ohjaavat ja opettavat myös toisiaan. Tätä tuetaan sillä, että jo pääsykoevaiheessa selvitetään, mitä annettavaa opiskelijalla voisi olla omalle ryhmälleen.

Selkeät pedagogiset periaatteet

Koulutusohjelmassa korostetaan asiantuntijuuden jakamista ja toisilta oppimista. Opiskelija oppii näkemään oman toimintansa osana suurempaa kokonaisuutta, mikä tukee asiantuntijuuden kehittymistä. Yhteisesti sovitut periaatteet viedään koulutusohjelman toiminnassa osaksi käytäntöä. Tästä esimerkkinä on käyttöteoria ja tieto-taito-sovellus-periaatteen käyttäminen sekä pedagogisena että suunnittelun työkaluna.

Tuloksena sisällöllisen ydinosaamisen kehittyminen ja uutta osaamista työelämään

Terveyden edistäminen on nostettu yhteiskuntapoliittiseksi tavoitteeksi ja koulutusohjelma vie toiminnallaan tätä tavoitetta eteenpäin. Koulutusohjelma pyrkii olemaan osaamistarpeiden ennakkoinnissa myös työelämää edellä ja on onnistunut tuottamaan uutta osaamista työelämään. Koulutus tuottaa opiskelijoille sellaista asiantuntijuutta, joka on siirrettävissä työtehtävästä toiseen.

5.2 Koulutusohjelman hyvät käytänteet

Opetuksen sisältöjen räätälöinti opiskelijoiden kompetenssikartoitusten (SWOT) pohjalta

Opettaja on pyytänyt opiskelijoita henkilökohtaisesti arvioimaan kompetenssien kehittymistä, ja apuna on käytetty SWOT-analyysiä. Analyysi paljastaa, mitä asiantuntemusta ryhmässä on, ja toisaalta, mitkä ovat kehittämisen painopisteet. Analyysin pohjalta on opiskelijoiden kanssa keskustelemalla pohdittu sitä, miten opintoja on täydennettävä, ja sen jälkeen toteutettu tarvittavia muutoksia opetuksen sisältöihin. Käytäntö toimii hyvin etenkin pienen ryhmän kanssa, jolloin yhteisiä ratkaisuja on helpompi löytää.

Opiskelijoiden osaamisen näkyväksi tekeminen julkaisutoiminnan avulla

Opiskelijoiden opinnäytetöistä on tehty abstrakteja tai postereita muun muassa alan konferensseihin. Näin opiskelijoiden osaamista tuodaan esille julkaisutoiminnan kautta.

Kansainväliset intensiivikurssit

Koulutusohjelman opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua kansainvälisille intensiivikursseille. Esimerkiksi Pietarissa on toteutettu viikon mittainen kurssi, johon osallistui sekä suomalaisia että venäläisiä opiskelijoita ja opettajia. Kurssia varten opiskelijat tekivät myös englanninkielisen posterin. Toimintatapa mahdollistaa aikuisopiskelijoiden kansainvälistymisen, sillä heidän on usein vaikea lähteä elämäntilanteensa takia pidempiin kansainvälisiin vaihtoihin.

5.3 Ehdotukset koulutusohjelman kehittämiseksi

Valinnaisuusmahdollisuuksien kehittäminen

Opiskelijoilla on taustallaan hyvin erilaista osaamista ja toisaalta erilaiset tavoitteet. Siksi opiskelijat kokevat, että opintojen valinnaisuutta tulisi lisätä. Yhteistyö eri suuntautumisvaihtoehtojen välillä sekä virtuaaliAMK:n kehittäminen voisivat lisätä valinnan mahdollisuuksia. Monet opiskelijat eivät tunne riittävästi tarjolla olevia valinnanmahdollisuuksia, joten tiedottamista niistä pitäisi parantaa.

Kansainvälisyyden integrointi opintoihin

Aikuisopiskelijoilla ei ole elämäntilanteensa vuoksi usein mahdollisuutta lähteä vaihtoon, mutta koulutusohjelma voisi enemmän tuoda muulla tavoin kansainvälisyyttä osaksi opintoja. Vierailevia opettajia voitaisiin hyödyntää esimerkiksi eri suuntautumisvaihtoehtojen tai eri koulutusohjelmien välisen yhteistyön sekä virtuaaliopetuksen avulla. Opiskelijoiden elämäntilanteen vuoksi vaihtoja voisi toteuttaa kesällä. Toteutetut intensiivikurssit ovat hyvä esimerkki kansainvälisyyden integroinnista.

Opiskelijoiden mukaan ottaminen T&K-toimintaan

Koulutusohjelman opiskelijat voisivat osallistua enemmän T&K-toimintaan. Opiskelijat ovat kiinnostuneita osallistumismahdollisuuksista, ja heillä on myös omia kehittämistoimintaan liittyviä ehdotuksia. Opiskelijoilla on paljon asiantuntemusta ja kokemusta, jota voisi hyödyntää tehokkaammin. Osallistuminen T&K-toimintaan tulisi kytkeä jo suunnitteluvaiheeseen.

Yrittäjyyden tukeminen ja tietoisuuden lisääminen

Yksityisten palvelujen kysyntä on kasvanut sosiaali- ja terveysalalla. Yrittäjyyden rooli ei kuitenkaan ole koulutusohjelmassa kovin vahva, ja myös yhteistyökumppanit ovat painottuneet julkiselle sektorille. Haasteena on myös alan yrittäjyyden erityisluonne, joka liittyy muun muassa kilpailuttamiseen ja hyvinvointimarkkinoiden toimimattomuuteen. Arviointiryhmä esittää, että asiantuntijaluennoitsijoiksi kutsuttaisiin myös yksityisen sektorin toimijoita.

Opettajien vastuunjako ja käytänteiden yhdenmukaistaminen

Koulutusohjelman pitäisi pohtia opettajien keskinäistä yhteistyötä ja vastuunjakoa erityisesti muutostilanteissa. Koulutusohjelmassa on erilaisia

ohjaus- ja arviointikäytänteitä. Näitä käytänteitä voitaisiin tarkastella yhdessä ja ottaa käyttöön parhaiksi havaitut käytänteet. Lisäksi koulutusohjelmassa on käytössä hyviä palautteen käsittelyyn liittyviä käytäntöjä, joita voitaisiin soveltaa laajemmin. Myös toiminnan yhdenmukaistaminen soveltuvien osin eri suuntautumisvaihtoehtojen välillä voisi edistää vastuunjakoa, resurssien käytön tehokkuutta sekä toiminnan selkeyttä opiskelijoiden näkökulmasta.

5.4 Ehdotukset ammattikorkeakoulun toiminnan kehittämiseksi

T&K-kehittämispalveluiden tulisi markkinoida innovaatiotoimintaa ylempien AMK-tutkintojen opiskelijoille. Opiskelijoilla on paljon osaamista ja kiinnostusta kehittämistoimintaa kohtaan, mitä voitaisiin hyödyntää koko ammattikorkeakoulussa nykyistä paremmin.

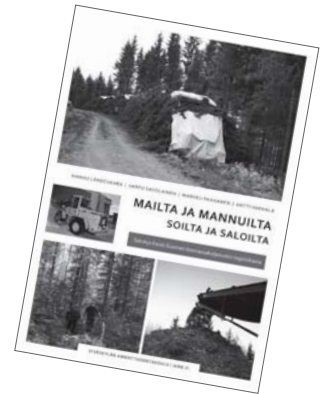
Ylemmät AMK-tutkinnot ovat edelleen melko tuntemattomia työelämässä. Ylemmän AMK-tutkinnon tuottamaa osaamista pitää terävöittää työelämälle ja lisätä tietoisuutta siitä, että tutkinto vastaa tasoltaan yliopistojen maisteritutkintoja.

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN

Julkaisusarjat

MYynti JA JAKELU

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 207, 40101 Jyväskylä

Rajakatu 35

40200 Jyväskylä

Puh. 040 552 6541

Faksi (014) 449 9695

Sähköposti: julkaisut@jamk.fi

www.jamk.fi/kirjasto

VERKKOKAUPPA

www.tahtijulkaisut.net

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35, 40200 Jyväskylä
Puh. 020 743 8100
Faksi (014) 449 9700
Sähköposti: jamk@jamk.fi
www.jamk.fi

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

HYVINVOINTIYKSIKKÖ

LIIKETOIMINTA JA PALVELUT -YKSIKKÖ

TEKNOLOGIAYKSIKKÖ